EUROOPAN
KOMISSIO

Bryssel 19.6.2024
SWD(2024) 626 final

KOMISSION YKSIKÖIDEN VALMISTELUASIAKIRJA

Suomen maaraportti 2024

Oheisasiakirja

suositukseen NEUVOSTON SUOSITUKSEKSI

Suomen talous-, sosiaali-, työllisyys-, rakenne- ja finanssipolitiikasta

{COM(2024) 626 final} - {SWD(2024) 600 final}

European Commission

Finland

2024 Country Report

#EURO at 25

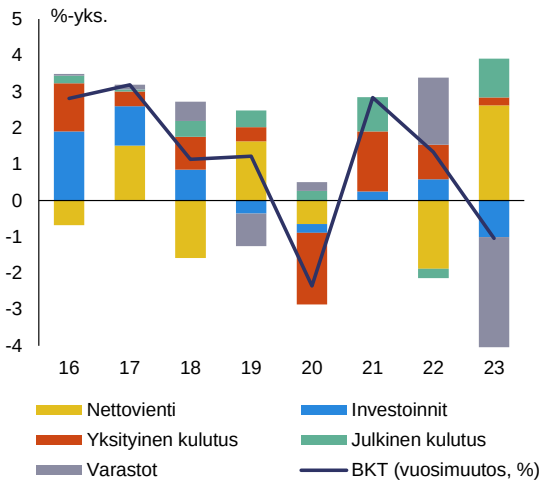
TILANNEKATSAUS TALOUTEEN JA TYÖLLISYYTEEN

Suomen taloudella on edessään monia vaikeuksia

Suomi vajosi vuonna 2023 taantumaan, jossa reaalinen BKT supistui 1 prosentin ([1])**.** Tämä johtui erityisesti lainakustannusten noususta ja korkean inflaation vaikutuksesta kotimaiseen kysyntään. Kuluttajien vaisu mieliala heikensi yksityistä kulutusta, kun taas korkojen nousu ja aiempaa epävarmemmat kysyntänäkymät hillitsivät investointeja, erityisesti asuntorakentamisessa (ks. kuvio 1.1). Myös viennin kasvu muuttui negatiiviseksi, kun suomalaisten tavaroiden ja palvelujen ulkomainen kysyntä väheni. Vuoden 2024 alkua on leimannut yritysten ja kuluttajien apea mieliala, mikä ei viittaa nopeaan elpymiseen. Yksityisen kulutuksen odotetaan kuitenkin hyötyvän vuonna 2024 monista positiivisista tekijöistä, kuten inflaation hidastumisesta, käytettävissä olevia reaalituloja tukevista veronalennuksista ja ennakoidusta rahoitusolojen paranemisesta. Viennin kasvun kiihtymisen ja investointien lisääntymisen odotetaan tukevan Suomen talouden paluuta kasvuun vuonna 2025 (ks. liite 20).

Inflaatiopaineet pienenevät energian hintojen laskun myötä. Vuonna 2023 YKHI-inflaatio hidastui 4,3 prosenttiin, kun se vuonna 2022 oli keskimäärin 7,2 prosenttia. Energian hintojen lasku oli tärkein inflaation hidastumiseen vaikuttava tekijä, ja siihen vaikuttivat myös uusiutuvien energialähteiden ja ydinvoiman käytön lisääntyminen sekä palkkasumman kasvun maltillisuus. Vuonna 2024 vaatimattoman talouskasvun ja energian hintojen laskun odotetaan hidastavan YKHI-inflaatiota alle 2 prosenttiin. Syyskuulle 2024 kaavaillun yleisen arvonlisäverokannan korotuksen odotetaan kuitenkin aiheuttavan hintojen nousupaineita pääasiassa vuonna 2025.

Kuvio 1.1: **Kokonaistuotannon kasvu ja sen osatekijät**

Lähde: Euroopan komissio

Julkisen talouden tilanne on heikentynyt, minkä vuoksi budjettialijäämä on kasvanut ja velka lisääntynyt. Vuonna 2023 budjettialijäämä kasvoi 2,7 prosenttiin suhteessa BKT:hen, kun se vuonna 2022 oli 0,4 prosenttia. Talouskasvun hidastuminen johti verotulojen vähenemiseen, kun taas palkankorotukset ja yleinen hintojen nousu kasvattivat julkisia menoja merkittävästi. Hyvinvointialueet ([2]), jotka on perustettu tehokkuushyötyjen aikaansaamiseksi, ovat tähän mennessä ylittäneet menotavoitteensa. Lisäksi aiempaa korkeammat korot ovat

([1]) Tietojen koontipäivä 27 maaraportin laatimista varten oli 15. toukokuuta 2024.

([2]) Vuoden 2023 alussa toteutetussa hallinnollisessa uudistuksessa vastuu sosiaali-, terveys- ja pelastuspalvelujen järjestämisestä siirrettiin kunnilta 21:lle vasta perustetulle hyvinvointialueille muualla paitsi Helsingissä.

lisänneet valtion rahoituksen kustannuksia. Työn verotusta kevennettiin vuonna 2024, minkä odotetaan lisäävän verotuloihin kohdistuvaa painetta tänä vuonna. Koska juoksevien menojen odotetaan edelleen kasvavan voimakkaasti, julkisen talouden alijäämän ennakoidaan ylittävän 3 prosenttia suhteessa BKT:hen vuonna 2024. Hallitus esitti kuitenkin huhtikuussa 2024 vakauttamispaketin, joka koostuu veronkorotuksista ja menoleikkauksista. Niiden vaikutus on lähes 1 prosentti suhteessa BKT:hen. Toimenpiteet on tarkoitus toteuttaa pääasiassa vuonna 2025, ja alijäämäsuhteen on määrä pysyä niiden avulla alle 3 prosentissa. Julkisen talouden velan ennustetaan alijäämän kasvun vuoksi kasvavan nopeammin vuonna 2024 ja olevan hieman yli 82 prosenttia suhteessa BKT:hen vuonna 2025.

Työllisyys on osoittanut vankaksi, mutta työmarkkinoilla on edelleen haasteita

Työllisyys on osoittautunut vahvaksi, vaikka talouden toimeliaisuus heikentyi vuonna 2023. Vuonna 2023 työllisyysaste nousi 78,2 prosenttiin. Työttömyysaste nousi kuitenkin samaan aikaan 7,2 prosenttiin, kun EU:n keskiarvo oli 6 prosenttia. Suuri osa työttömyydestä arvioidaan rakenteelliseksi, mikä osittain kertoo siitä, että työntekijöiden tämänhetkisen osaamisen ja työnantajien edellyttämän osaamisen kohtaanto-ongelma jatkuu. Näin ollen työhön käytettävissä olevien työntekijöiden tarjonnan ja työnantajien edellyttämän osaamisen yhteensovittaminen on huomattavan haasteellista ([3]). Suomi on vuonna 2024 lakkauttanut aikuiskoulutustuen. Jää nähtäväksi, miten tämä vaikuttaa työntekijöiden uudelleen- ja täydennyskoulutukseen muuttuvia työmarkkinoita varten. Suomi on hyväksynyt työmarkkinatoimenpiteitä, joilla pyritään poistamaan ns. hyvinvointiloukkuja ([4]) lisäämällä työmarkkinoiden joustavuutta ja kannustamalla kokoaikatyöhön. Tavoitteena on lisätä työllisten määrää 100 000:lla vuoteen 2027 mennessä.

Naisten palkat jäävät edelleen miehiä pienemmiksi. Suomi suoriutuu edelleen hyvin useimmilla Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilariin liittyvän sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun osa-alueilla (liite 14), sukupuolten välinen työllisyysero mukaan lukien. Suuri osa naisista (38 %; EU:n keskiarvo 30 % ([5])) työskentelee kuitenkin Suomessa aloilla, joilla tulopotentiaali on alhainen, kuten opetus-, terveydenhuolto- ja sosiaalityössä. Tämä saattaa osittain selittää sitkeänä jatkuvan sukupuolten palkkaeron, joka on Suomessa edelleen selvästi EU:n keskiarvon yläpuolella (15,5 %, kun EU:n keskiarvo oli 12,7 % vuonna 2022) ([6]).

Väestön ikääntyminen jo nyt raskas taakka taloudelle

Väestörakenteen muutos rasittaa Suomen taloutta. Vuosina 2013–2023 yli 65-vuotiaiden osuus kasvoi 4,5 prosenttiyksikköä 23,3 prosenttiin. Kasvu oli EU:n viidenneksi nopeinta ([7]). Ilman nettomaahanmuuttoa väestö olisi vuodesta 2015 alkaen vähentynyt ([8]). Vuoteen 2022 mennessä Suomen vanhushuoltosuhde (yli 65-vuotiaiden määrä suhteessa 20–64-vuotiaiden määrään) oli noussut 41,2 prosenttiin eli EU:n korkeimmaksi ([9]). Väestönkehitys vaihtelee

([3]) TEM-analyysi: Työvoiman saatavuus ja kohtaanto 1/2024.

([4]) Hyvinvointiloukku syntyy tilanteessa, jossa siirtyminen sosiaaliturvan varasta ansiotyöhön ei ole yksilön kannalta järkevää, koska tulonsiirtojen menettäminen merkitsee erittäin korkeaa marginaaliveroastetta, joka on joissain tapauksissa jopa 100 prosenttia.

([5]) Lähde: Eurostat (online-datakoodi: lfsa_egan2).

([6]) Lähde: Eurostat (online-datakoodi: sdg_05_20).

([7]) Lähde: Eurostat (online-datakoodi: demo_pjanind).

([8]) Talouspolitiikan arviointineuvosto, Talouspolitiikan arviointineuvoston raportti 2023, Helsinki, tammikuu 2024.

([9]) Euroopan komissio, Ikääntymisraportti 2024.

Laatikko 1:

Suomen kilpailukyky tiivistettynä

Suomen kilpailukyky perustuu hyvään liiketoimintaympäristöön, yksityisen pääoman saatavuuteen ja uusiutuvista energialähteistä saatavan energian tarjontaan (ks. myös liite 12). Suomen elpymis- ja palautumissuunnitelmassa tartutaan kattavasti useisiin energiaan liittyviin haasteisiin, kuten luvitukseen.

Kilpailukykyyn liittyy kuitenkin edelleen haasteita:

- **Tuottavuuden lisäämiseksi Suomen olisi pyrittävä lisäämään kaupan yhdentymistä** erityisesti sisämarkkinoilla, koska Suomen viennin osuus BKT:stä on pienempi kuin muissa pienissä avoimissa talouksissa.
- **Tutkimukseen ja innovointiin tarvitaan lisää investointeja**, koska tutkimus- ja kehittämismenot ovat nyt pienemmät kuin kymmenen vuotta sitten, eikä niillä ole saatu aikaan merkittävää tuottavuuden kasvua.
- **Pula koulutetusta työvoimasta, mikä osittain johtuu korkeakoulututkinnon suorittaneiden osuuden pienenemisestä**, haittaa tuottavuuden kasvua.

huomattavasti alueittain. Pääkaupunkiseudulla väestö kasvaa, kun taas joillakin alueilla on väestökadon riski (liite 17). Viimeisten kymmenen vuoden aikana 55–64-vuotiaiden työllisyysaste on koko ajan kasvanut uudistusten ja vahvojen työmarkkinoiden ansiosta ([10]). Työikäisen väestön vähetessä ammattitaitoisen työvoiman turvaaminen on keskeinen tavoite ([11]).

Tuottavuuden kasvu on tärkeää kilpailukyvyn ylläpitämiseksi

Tuottavuuden kehitystä seuraavalla palkkapolitiikalla tuetaan kustannuskilpailukykyä. Koordinoitu kaksivaiheinen palkkaneuvottelujärjestelmä hillitsee yleensä palkkojen nousua ja sitä kautta nimellisten yksikkötyökustannusten kasvua. Myös edellisellä vuosikymmenellä toteutettiin vuoden 2016 kilpailukykysopimuksen puitteissa merkittäviä toimia palkkakehityksen mukauttamiseksi tuottavuuden kasvuun. Yhdenmukaistettuun kuluttajahintaindeksiin (YKHI) perustuva reaalinen efektiivinen valuuttakurssi on heikentynyt viime vuosina, mikä viittaa kaupan kilpailukyvyn säilymiseen ([12]). Lisäksi Suomen pitkän aikavälin kilpailukykyä parantaa hyvä yleinen liiketoimintaympäristö, johon kuuluvat matalat sääntelyesteet, rahoituksen hyvä saatavuus ja pyrkimykset nopeuttaa vihreää siirtymää (ks. myös laatikko 1).

Heikko tuottavuuden kasvu vähentää talouden kasvupotentiaalia. Talouden rakenteelliset muutokset eivät edistä tuottavuuden voimakasta kasvua. Suomen talous on viime vuosikymmeninä kärsinyt kahdesta samanaikaisesta kysyntäpuolen häiriöstä: elektroniikka-alan kriisistä ja kaupankäynnin romahtamisesta suuren finanssikriisin seurauksena ([13]). Nämä häiriöt ovat voimistuneet kotimaisissa ja kansainvälisissä arvoketjuissa, mikä on johtanut kilpailukyvyn heikkenemiseen. Työn tuottavuus on ollut laskusuunnassa talouden

([10]) Vuoteen 2022 mennessä osuus oli noussut 71,5 prosenttiin, mikä on selvästi EU:n keskiarvon (62,3 %) yläpuolella mutta pienempi kuin muissa Pohjoismaissa (Lähde: Euroopan komissio, Ikääntymisraportti 2024).

([11]) Seuraavien kymmenen vuoden aikana hyvinvointialueiden henkilöstöstä kolmasosan odotetaan jäävän eläkkeelle. Lähihoitajilla osuus on 33 prosenttia ja sairaanhoitajilla 25 prosenttia. Hoitajien kysyntä on suurta ikääntyvässä yhteiskunnassa, ja alaa vaivaa työvoimapula. (Lähde: Kevan eläköitymisennuste 2023).

([12]) Euroopan komissio. Kertomus varoitusmekanismista – vuosi 2024.

([13]) OECD, The slowdown in Finland productivity growth, OECD Science, Technology and Industry Policy Papers, No. 139, helmikuu 2023.

painopisteen siirtyessä kohti palvelualaa ja tehdasteollisuuden vähennyttyä (erityisesti niillä valmistusteollisuuden alasektoreilla, joilla tuottavuuden kasvu on nopeampaa (ks. liite 12)). Tieto- ja viestintätekniikka-ala kannattelee työn tuottavuuden kasvua, vaikka alalla on edelleen puutetta korkeasti koulutetusta työvoimasta.

Kokonaistuottavuus kasvaa EU:n keskiarvoa hitaammin. Tutkimus- ja kehittämismenot, jotka ovat yksi kokonaistuottavuuden keskeisistä tekijöistä, eivät ole vielä elpyneet ennen vuosien 2008–2009 finanssikriisiä vallinneelle tasolle. Tutkimus- ja kehittämismenot ovat kuitenkin kasvaneet vuodesta 2017 lähtien. Hallitus pyrkii nostamaan tutkimus- ja kehittämismenot 4 prosenttiin suhteessa BKT:hen lisäämällä julkisia tutkimus- ja kehittämismenoja (1,2 %:iin suhteessa BKT:hen vuoteen 2030 mennessä) ja houkuttelemalla näin myös yksityissektoria lisäämään tutkimus- ja kehittämismenojaan. Yhteisten toimien koordinointi ja osaavan työvoiman tarjonta ovat olennaisen tärkeitä tämän tavoitteen saavuttamiseksi ([14]) ([15]). Vaikka Suomen tunnustetaan kuuluvan Euroopan innovaatiojohtajiin (ks. liite 11), Suomessa tehtyjen patenttihakemusten määrä näyttää vähenevän, eivätkä ne ole synnyttäneet kilpailuetua ([16]) ([17]).

Yksityiseen velkaan ja rahoitusvakauteen liittyvät riskit ovat hallinnassa

Suomen pankkisektori on hyvin pääomitettu ja kannattava, ja kotitalouksien odotetaan selviytyvän nousseista rahoituskustannuksista hyvin. Kotitalouksien velkaantuneisuudesta ja vaihtuvakorkoisten lainojen yleisyydestä huolimatta kotitaloudet ovat viime vuosina selviytyneet taloudellisista velvoitteistaan. Samaan aikaan uusia asuntolainoja on myönnetty vähemmän ja asuntojen hinnat ovat alkaneet laskea. Hintojen laskusta odotetaan maltillista, sillä asuntorakentamisen väheneminen rajoittanee tarjontaa lyhyellä aikavälillä, ja markkinoiden odotukset viittaavat rahoitusolojen mahdolliseen helpottumiseen myöhemmin vuonna 2024. Sen sijaan liikekiinteistöihin kohdistuu haasteita, jotka johtuvat osittain toimistotilojen rakenteellisesti vähäisemmästä kysynnästä koronapandemian jälkeen (ks. myös liite 18).

Suomi edistyy kunnianhimoisen vihreiden toimien ohjelmansa toteuttamisessa

Suomen tavoite saavuttaa hiilineutraalius vuoteen 2035 mennessä on EU:n kunnianhimoisin ilmastotavoite. Suomi on säätänyt lailla sekä vuoden 2035 hiilineutraaliustavoitteesta että hiilen käytöstä luopumisesta vuoteen 2029 mennessä. Toimia ollaan toteuttamassa kaikilla tärkeimmillä kokonaispäästöihin vaikuttavilla sektoreilla, jotka ovat energia, teollisuus, liikenne ja rakennukset. Näillä toimilla pyritään vähentämään päästöjä, jotta Suomi voi saavuttaa vuosiksi 2030 ja 2035 sekä pidemmälle aikavälille asetetut ilmastotavoitteet. Taloudellisen epävarmuuden lisääntyminen ja korkojen nousu ovat kuitenkin johtaneet monien hankkeiden lykkäämiseen erityisesti energia-alalla ja teollisuudessa, mikä haittaa Suomen mahdollisuuksia edistyä hiilestä irtautumisessa. Suomi on edelleen yksi EU:n energiaintensiivisimmistä talouksista, mikä osittain johtuu kylmistä sääoloista ja pitkistä etäisyyksistä.

Uusiutuvien energialähteiden osuus energiapaletista on Suomessa EU:n toiseksi suurin. Uusiutuvan energian

([14]) Suomen tuottavuuslautakunta (2023). Osaavat ihmiset tekevät tuottavuuden: Osaajapula uhkaa hidastaa t&k-investointien tehoa ja tuottavuuden kasvua.

([15]) Business Finland. Suoria ulkomaisia sijoituksia koskeva barometri 2023.

([16]) Maailmanpankki. Patenttihakemukset.

([17]) Suomen tuottavuuslautakunta (2022). Palkat ja kilpailukyky tuottavuuden varassa: Miten tuottavuuskasvua voidaan edistää?

Laatikko 2:

YK:n kestävän kehityksen tavoitteet

Suomi suoriutuu hyvin useimpien ympäristökestävyyteen liittyvien kestävän kehityksen tavoitteiden ja kaikkien oikeudenmukaisuuteen liittyvien indikaattoreiden osalta. Se on kuitenkin loittonemassa tavoitteista, jotka liittyvät kestävän kehityksen tavoitteeseen 1 (ei köyhyyttä), tavoitteeseen 4 (hyvä koulutus), tavoitteeseen 11 (kestävät kaupungit ja asuinyhdyskunnat) ja tavoitteeseen 15 (maanpäällinen elämä), vaikka onkin edelleen kaikkien näiden kestävän kehityksen tavoitteiden osalta EU:n keskiarvon yläpuolella.

Tuottavuuteen ja makrotalouden vakauteen liittyvien kestävän kehityksen tavoitteiden osalta Suomen tulokset ovat EU:n keskiarvoa parempia, vaikkakin heikkenemässä, ja Suomella on haasteita muihin Pohjoismaihin verrattuna.

Kaiken kaikkiaan Suomi suoriutuu EU:n keskiarvoa paremmin 13:ssa 17:stä kestävän kehityksen tavoitteesta. Paras tulos on saatu kestävän kehityksen tavoitteessa 6 (puhdas vesi ja sanitaatio). Viiden viime vuoden aikana on edistytty merkittävästi myös kestävän kehityksen tavoitteen 5 (sukupuolten tasa-arvo) saavuttamisessa. Sitä vastoin ero EU:n keskiarvoon on edelleen huomattava kestävän kehityksen tavoitteissa 12 (vastuullinen kulutus ja tuotanto) ja 14 (vedenalainen elämä).

kapasiteetin odotetaan lisääntyvän tulevina vuosina pääasiassa offshore-tuulivoiman, mutta myös muiden uusiutuvien energialähteiden, kuten aurinkoenergian ansiosta (ks. liite 7). Suomi on käynnistänyt kunnianhimoisen ja kauaskantoisen lupamenettelyjen uudistuksen uusiutuviin energialähteisiin tehtävien investointien helpottamiseksi.

KESKEISTEN UUDISTUSTEN JA INVESTOINTIEN TOTEUTTAMINEN EU:N VÄLINEIDEN AVULLA

Elpymis- ja palautumistukivälineestä saatava rahoitus ja koheesiopolitiikan rahoitus vahvistavat Suomen pyrkimyksiä parantaa kilpailukykyään ja edistää kestävää kasvua. Liitteessä 3 kuvatun elpymis- ja palautumistukivälineestä saatavan 1,9 miljardin euron rahoituksen lisäksi Suomi saa kaudella 2021–2027 koheesiopolitiikan kautta 1,9 miljardia euroa. Tuki näistä kahdesta välineestä on vuonna 2023 yhteensä noin 1,40 prosenttia suhteessa Suomen BKT:hen, kun EU:n keskiarvo on 5,38 prosenttia suhteessa BKT:hen (ks. liite 4).

Suomi on käynnistänyt elpymis- ja palautumissuunnitelmansa puitteissa tärkeitä politiikkatoimia, joiden odotetaan parantavan maan kilpailukykyä. Elpymis- ja palautumissuunnitelmaan sisältyy aktiivisia työvoimatoimenpiteitä koskevia merkittäviä uudistuksia, joilla lisätään jatkuvan oppimisen ja osaamisen kehittämisen palveluja joustavoitetaan uusiutuvan energian lupamenettelyjä talouden vähähiilistämisen nopeuttamiseksi. Näiden uudistusten tukena on merkittäviä investointeja Suomen vihreään ja digitaaliseen siirtymään sekä korkea-asteen koulutuspaikkojen määrän ja tutkimus-, kehitys- ja innovointimenojen lisäämiseen.

Suomen elpymis- ja palautumissuunnitelman täytäntöönpano on viivästynyt. Suomi on esittänyt yhden maksupyynnön, joka liittyy 20:een suunnitelman välitavoitteeseen ja tavoitteeseen. Sen perusteella 1. maaliskuuta 2024 maksettiin yhteensä 202 miljoonaa euroa (ks. liite 3). Ensimmäinen maksupyyntö koski kuitenkin vain vuoteen 2021 mennessä saavutettuja välitavoitteita, mikä tuo esiin tarpeen kuroa kiinni ero sovittuun maksuaikatauluun.

Koheesiopolitiikan rahoituksella vastataan Suomen kasvu- ja kilpailukykyhaasteisiin ja tuetaan maan alueellista ja sosiaalista yhteenkuuluvuutta. Koheesiopolitiikan ohjelmakaudella 2014–2020 tuki keskittyi tutkimukseen, innovointiin, työllisyyteen, sosiaaliseen osallisuuteen ja koulutukseen. Varoilla tuettiin esimerkiksi 12 610 uuden työpaikan luomista ja 584 uuden yrityksen perustamista Suomeen. Koheesiopolitiikalla tuetaan käynnissä olevalla ohjelmakaudella 2021–2027 edelleen Suomen kilpailukykyä, kestävää kasvua ja sosiaalista yhteenkuuluvuutta, parannetaan elin- ja työoloja tutkimusta, innovointia ja pk-yritysten kasvua edistävien ohjelmien avulla, vauhditetaan vihreää siirtymää sekä työvoiman perus-, täydennys- ja uudelleenkoulutusta.

Elpymis- ja palautumissuunnitelma auttaa Suomea vihreässä siirtymässä

Suomen elpymis- ja palautumissuunnitelma auttaa maata saavuttamaan kunnianhimoisen tavoitteensa olla hiilineutraali vuoteen 2035 mennessä. REPowerEU mukaan lukien yli puolet suunnitelman rahoituksesta suunnataan edistämään investointeja vihreään siirtymään. Suunnitelmaan sisältyvillä toimenpiteillä pyritään vähentämään hiilidioksidipäästöjä energian, teollisuustuotannon, liikenteen ja rakennusten osalta ja samalla tukemaan vihreää siirtymää koskevaa tutkimusta, kehitystä ja innovointia. Toimenpiteisiin kuuluvat myös uusiutuvan energian tuotannon edistäminen, teollisuuden vähähiilistäminen, rakennusten päästöjen

vähentäminen sekä vähä- ja nollapäästöisten ajoneuvojen edistäminen liikennesektorilla.

REPowerEU-luku sisältää merkittävän Suomen ympäristölupajärjestelmää koskevan uudistuksen, jolla virtaviivaistetaan olemassa olevia prosesseja ja keskitetään ne yhdelle valtakunnalliselle viranomaiselle. Lisäksi luku sisältää lisäinvestointeja puhtaaseen energiaan, vihreää siirtymää koskevaan tutkimukseen ja kehittämiseen ja tuulivoimaan Ahvenanmaalla.

Suomen vihreää siirtymää tuetaan merkittävästi myös muilla EU:n varoilla. Esimerkiksi Euroopan aluekehitysrahasto (EAKR) keskittyy Suomessa innovointiin ja vihreän siirtymän nopeuttamiseen, ja oikeudenmukaisen siirtymän rahastosta tuetaan alueita, joiden on asteittain luovuttava fossiilisiin polttoaineisiin perustuvasta taloudellisesta toiminnasta. Elpymis- ja palautumissuunnitelman ja koheesiopolitiikan rahoituksen väliset synergiat on määritetty samankaltaisin tavoittein, mutta yksittäiset rahoituksen saajat eivät ole samoja.

Kilpailukyvyn parantaminen investoimalla tutkimukseen ja innovointiin

Digitaalisen siirtymän edistäminen on Suomen elpymis- ja palautumissuunnitelmassa läpileikkaava teema. Business Finland ja Suomen Akatemia ovat vuodesta 2021 käynnistäneet hakuja elpymis- ja palautumistukivälineen rahoituksen myöntämiseksi yrityksille ja tutkimusinfrastruktuureille. Rahoituksella tuetaan hankkeita, joilla edistetään investointeja TKI-infrastruktuuriin ja vihreää siirtymää kestävän kasvun ja digitalisaation edistämiseksi. Elpymis- ja palautumissuunnitelman toimenpiteissä keskitytään digitaaliseen infrastruktuuriin, digitaali- ja datatalouden vauhdittamiseen ja digitaaliseen turvallisuuteen (ks. liite 13). Suomen Digirata-hankkeen tavoitteena on rautatiejärjestelmän digitalisointi, jotta se olisi yhteensopiva Euroopan rautatieliikenteen hallintajärjestelmän (ERTMS) kanssa. Lisäksi Suomen elpymis- ja palautumissuunnitelmasta oli vuoden 2023 loppuun mennessä tuettu valokuituverkkojen rakentamista 11 alueella ja 32 kunnassa, mikä on edistänyt EU:n tavoitetta tarjota nopeita internetyhteyksiä kaikille vuoteen 2030 mennessä. Tämä investointi täydentää Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahaston (maaseuturahasto) kyläverkkojen rahoitusta vuosina 2023–2027. Suomen reaaliaikatalousohjelmalla luodaan yrityksille valtakunnallinen digitaalinen ympäristö, joka mahdollistaa tilausten, verkkolaskujen, digitaalisten kuittien ja liiketoimintadatan reaaliaikaisen ja turvallisen siirron osapuolten välillä. Verkkolaskutustoiminto on nyt käytössä.

Investoiminen osaamiseen, koulutukseen ja sosiaalipalveluihin

Suomen elpymis- ja palautumissuunnitelmaan sisältyvät työvoimatoimenpiteet pohjautuvat Euroopan sosiaalirahaston (ESR) tukeen työmarkkinoille osallistumisen lisäämiseksi vuosina 2014–2020. ESR:n tuki kohdistui nuoriin, työttömiin ja ikääntyneisiin sekä marginalisoituneisiin väestöryhmiin, kuten maahanmuuttajiin ja vammaisiin.

Elpymis- ja palautumissuunnitelman avulla vastataan Suomen työmarkkinoiden merkittävimpiin haasteisiin. Suomen elpymis- ja palautumissuunnitelman toimenpiteillä pyritään puuttumaan keskeisten alojen osaamisvajeeseen ja työvoimapulaan ja kannustamaan työttömiä työnhaussa. Suunnitelmalla tuetaan eri puolilla Suomea sijaitsevia yhden luukun nuorisokeskuksia (Ohjaamot), jotka tukevat alle 30-vuotiaita työhön, koulutukseen ja arkielämään liittyvissä asioissa. Suomi uudisti työllisyystukisääntöjään toukokuussa 2022 käynnistämällä niin kutsutun pohjoismaisen työvoimapalvelumallinsa. Malliin kuuluu uusi digitaalinen tietojärjestelmä julkisia

Laatikko 3:

Yhdistettyjä toimia EU-varojen vaikutuksen lisäämiseksi

Talouskasvun vauhdittamiseksi ja EU:n rahoituksen vaikutuksen maksimoimiseksi Suomen elpymis- ja palautumissuunnitelmaan sisältyy toimenpiteitä, joilla tuetaan investointeja muiden EU:n välineiden puitteissa. Näin luodaan merkittäviä synergioita ja täydentävyyttä eri rahastojen välille. Esimerkiksi sekä oikeudenmukaisen siirtymän rahaston että elpymis- ja palautumissuunnitelman kautta tuetaan Suomen asteittaista luopumista fossiilisiin polttoaineisiin perustuvasta energiantuotannosta. Oikeudenmukaisen siirtymän rahasto auttaa vähentämään Suomen riippuvuutta turpeesta puhtaiden energialähteiden hyväksi investoinnein, joilla monipuolistetaan ja elvytetään paikallista taloutta tilanteesta pahiten kärsivillä alueilla. Elpymis- ja palautumissuunnitelma puolestaan auttaa nopeuttamaan hiilestä luopumista energiantuotannossa rahoittamalla vihreitä vaihtoehtoja ja piristämällä samalla talouden toimeliaisuutta. Kummallakin välineellä edistetään energia-alan vihreää siirtymää kohdistamalla toimia eri polttoainelähteisiin (turpeeseen ja hiileen) ja tukemalla investointeja niiden hyödyksi, joihin siirtymän vaikutukset kohdistuvat.

työvoimapalveluja varten, ja sen puitteissa palkataan lisähenkilöstöä auttamaan työnhakijoita. Samalla malli edellyttää työttömiltä aktiivisempaa työnhakua. Elpymis- ja palautumissuunnitelmaan sisältyy myös Työkykyohjelma, jonka tavoitteena on poistaa työllistymisen esteitä osatyökykyisiltä ja kehittää palveluja heidän työkykynsä tukemiseksi. Ulkomaalaislakia muutettiin helmikuussa 2023 virtaviivaistamalla työ- ja koulutusperusteista maahanmuuttoa koskevia lupamenettelyjä ulkomaisten osaajien houkuttelemiseksi sekä tiettyjen alojen osaamisvajeen ja työvoimapulan paikkaamiseksi. Lisäksi laki ns. eläkeputken asteittaisesta poistamisesta (lähellä eläkeikää olevien työntekijöiden oikeus työttömyysturvan lisäpäiviin) tuli voimaan vuoden 2023 alussa, ja sen odotetaan vähentävän eläkkeelle jäämistä edeltävää työttömyyttä. Elpymis- ja palautumissuunnitelmalla vahvistetaan myös mielenterveyttä ja työkykyä levittämällä vaikuttavia keinoja ja menetelmiä, joita työpaikoilla ja työterveyspalveluissa voidaan käyttää mielenterveyden edistämiseksi.

EU:n varoilla tuetaan työvoiman koulutusta ja osaamista. Euroopan sosiaalirahasto plussasta (ESR+) tuetaan vuosina 2021–2027 edelleen uudelleen-, täydennys- ja aikuiskoulutusaloitteita. Elpymis- ja palautumissuunnitelma täydentää tätä tukea uudistuksilla ja investoinneilla jatkuvaan oppimiseen. Suomi on perustanut elpymis- ja palautumissuunnitelman mukaisesti uuden jatkuvan oppimisen ja työllisyyden palvelukeskuksen, jonka tavoitteena on puuttua osaamisen kohtaanto-ongelmaan tarjoamalla uusia mahdollisuuksia uudelleen- ja täydennyskoulutukseen. Elpymis- ja palautumissuunnitelman investoinneilla tuetaan edelleen jatkuvan oppimisen digitalisointia ja parannetaan sen saatavuutta verkossa.

Sosiaali-, terveydenhuolto- ja pelastuspalvelujen kattava uudistus on Suomen elpymis- ja palautumissuunnitelmaan sisältyvä keskeinen uudistus. Uudistuksella pyritään parantamaan kantokykyä ja hoidon yhdenvertaista saatavuutta sekä parantamaan samalla järjestelmän kustannustehokkuutta. Vastuu sosiaali-, terveydenhuolto- ja pelastuspalvelujen järjestämisestä siirrettiin kunnilta 22:lle ([18]) vasta perustetulle hyvinvointialueelle vuoden 2023 alussa. Tämän siirron tueksi tehdyillä investoinneilla parannetaan sosiaali- ja terveyspalvelujen tietopohjaa i) kehittämällä seuranta- ja analyysimenetelmiä; ja ii) laajentamalla digitaalisia sosiaali- ja terveyspalveluja. Tämän seurauksena pandemian aikana entisestään pidentyneiden hoitojonojen odotetaan lyhenevän.

([18]) 21 hyvinvointialuetta ja Helsingin kaupunki vastaavat terveys-, sosiaali- ja pelastuspalvelujen järjestämisestä omalla alueellaan.

MUUT ENSISIJAISET TAVOITTEET

Suomella on haasteita, jotka liittyvät julkiseen talouteen, terveydenhuoltoon, pitkäaikaishoitoon ja työmarkkinoihin. Finanssipolitiikalla on tarpeen varmistaa, että julkinen talous on kestävällä uralla, mitä edistäisi sosiaalipalvelujen yleisen tuottavuuden ja tehokkuuden lisääntyminen. Osaamisen kohtaanto-ongelman ja työvoimapulan ratkaiseminen on avain potentiaalisen tuotannon lisäämiseen. Helpompi ja tasapuolisempi pääsy hoitopalveluihin vahvistaisi sosiaalista selviytymiskykyä. Näihin haasteisiin vastaaminen sekä kansallisella että alueellisella tasolla auttaa parantamaan Suomen pitkän aikavälin kilpailukykyä ja huolehtimaan maan talouden häiriönsietokyvystä.

Julkista taloutta on vakautettava edelleen

Suomen on tarpeen vakauttaa julkista taloutta, jotta voidaan varmistaa, että se on kestävällä uralla ([19]). Verotulojen lisääminen saattaisi auttaa sopeuttamisessa. Suomen heikko talouskasvu ja rajalliset mahdollisuudet palkankorotuksiin viimeisten kymmenen vuoden aikana ovat vähentäneet verotulojen kasvua. Vuonna 2013 veroaste oli 43,5 prosenttia, ja se oli vuoteen 2022 mennessä supistunut 43,0 prosenttiin (ks. myös liite 19), mikä johtuu osittain sosiaaliturvamaksujen alentamisesta. Suomessa työn verotuksesta saadut tulot ovat olleet lähellä EU:n tasoa (vuonna 2022 Suomessa 21,0 % ja EU:ssa 20,3 %) siitä huolimatta, että on tarpeen rahoittaa melko laajaa ja avokätistä sosiaaliturvajärjestelmää. Vaihtoehtoiset verotulolähteet ovat yleensä vähemmän kilpailua vääristäviä ja vähemmän haitallisia kasvulle (esim. ympäristöhaitta- ja kiinteistöverot), mutta niiden osuus kokonaisverotuloista on kuitenkin suhteellisesti pienempi, myös koko EU:n tasoon verrattuna. Myös pääomaverotuksen kiristäminen ja verotukien alentaminen voisivattuottaa lisätuloja.

Viimeaikaiset tuloveron ja sosiaaliturvamaksujen kevennykset on tarkoitus kompensoida viiveellä. Näillä kevennyksillä on myönteinen vaikutus verokiilan kaventamiseen. Vuoden 2024 talousarviosuunnitelmaan ei kuitenkaan sisältynyt vastaavia kompensoivia toimenpiteitä tulojen keräämiseksi. Tuloverojen ja sosiaaliturvamaksujen leikkauksista johtuvien tulonmenetysten arvioidaan olevan 1,5 miljardia euroa eli 0,5 prosenttia suhteessa BKT:hen vuonna 2024. Tuloveroluokkien indeksoinnin odotetaan myös vähentävän tuloverokertymää noin 0,6 miljardilla eurolla vuodessa. Julkisen talouden heikkenemisen vuoksi hallitus ilmoitti huhtikuussa 2024 veronkorotuksista, joista erityisesti voidaan mainita yleisen alv-kannan korotus 24 prosentista 25,5 prosenttiin. Niiden odotetaan tuottavan noin miljardin euron lisätulot. Hallitus ehdotti myös pysyvien menoleikkausten lisäpakettia, jonka suuruus on noin 1,4 miljardia euroa eli 0,4 prosenttia suhteessa BKT:hen. Leikkausten on määrä tulla voimaan pääasiassa vuonna 2025. Lisäksi hallitus odottaa, että suunniteltu työttömyysetuuksien leikkaaminen kannustaa noin 100 000:ta tällä hetkellä työttömänä olevaa henkilöä työllistymään, mikä vähentää sosiaalimenoja ja lisää tuloverokertymää. Suomi ennakoi näiden kerrannaisvaikutusten tuottavan noin 2 miljardia euroa vuoteen 2027 mennessä. Lisäksi hallitus on jäädyttänyt useiden Kelan maksamien etuuksien määrät

([19]) Valtiovarainministeriön virkamiespuheenvuoro: Uudistuva ja kestävä Suomi, 2022.

vuoden 2023 tasolle vuoteen 2027 saakka ([20]).

Sosiaali- ja terveyspalvelujen uudistus ei vielä täytä odotuksia sen suhteen, että menoja saataisiin tehokkuusetujen ansiosta suitsittua. Ennakoitua suurempien palkkamenojen ja yleisen tavaroiden ja palvelujen hintojen nousun vuoksi lähes kaikkien äskettäin perustettujen hyvinvointialueiden talous kääntyi vuonna 2023 alijäämäiseksi. Kokonaisalijäämä on ollut 1,6 miljardia eli 1,0 miljardia euroa suurempi kuin alun perin ennakoitiin ([21]) ([22]). Vuoden 2023 lisämenojen kattamiseksi hyvinvointialueiden on vuonna 2024 määrä saada 0,55 miljardia euroa lisärahoitusta. Hyvinvointialueet tarvitsevat vuonna 2024 valtion rahoitusta noin 1,5 miljardia euroa enemmän kuin alun perin budjetoitiin, ja kokonaisalijäämän ennakoidaan olevan 1,6 miljardia euroa. Julkisen talouden suunnitelman (2025–2028) mukaan hallitus odottaa, että hyvinvointialueiden tehtävämuutokset mahdollistaisivat jopa 0,9 miljardin euron säästöt vuoteen 2027 mennessä, mutta hyvinvointialueet pysyvät suunnitelman kattamat vuodet alijäämäisinä. Yhteenvetona voidaan todeta, että nykyiset toimet menojen hillitsemiseksi eivät ehkä riitä vähentämään julkiseen talouteen kohdistuvia paineita lyhyellä aikavälillä. Samaan aikaan tarvitaan lisätuloja muiden painopisteiden, kuten tutkimus- ja kehitysmenojen ja koulutustulosten, rahoittamiseksi.

Väestön ikääntyminen kuormittaa Suomen julkista taloutta. Ikääntymisen kokonaiskustannusten, mukaan lukien eläke-, terveydenhuolto-, pitkäaikaishoito- ja koulutusmenot, odotetaan vuoteen 2035 mennessä kasvavan suhteessa BKT:hen 27,1 prosenttiin, kun ne vuonna 2022 olivat 26,4 prosenttia. Ennakoitu kustannusten kasvu liittyy kolmeen pääluokkaan, jotka ovat terveydenhuolto, pitkäaikaishoito ja eläkkeet. Euroopan komission arvioinnissa väestön ikääntymisestä aiheutuvat kestävyysriskit luokitellaan keskipitkällä aikavälillä suuriksi, mikä merkitsee riskiarvion heikkenemistä vuoteen 2023 verrattuna (ks. myös liite 21). Jotta kasvavat eläkemenot saadaan katettua, hallitus aikoo tehdä Suomen työeläkejärjestelmään muutoksia sen kestävyyden varmistamiseksi.

Työvoimapulan ja osaamisvajeen torjuminen on kiireellinen prioriteetti

Työvoimapula ja osaamisvaje ovat yleinen ilmiö, ja ne ovat erityisen merkittäviä esimerkiksi terveydenhuollossa ja opetusalalla. Ikääntyminen ja vajaatyöllisyys pienentävät aktiiviväestön kokoa. Suomen talous tarvitsee korkeasti koulutettua työvoimaa innovoinnin sekä digitaalisen ja vihreän siirtymän edistämiseksi (liite 8). Lisäksi Suomen toimet laadukkaan koulutuksen ja terveydenhuollon varmistamiseksi edellyttävät korkeammin koulutettua työvoimaa ([23]). Hiljattain julkaistun kansallisen työvoimabarometrin ([24]) mukaan sairaanhoitajat, työterveyshoitajat, yleislääkärit, lastentarhanopettajat ja erityisopettajat kuuluvat niihin kymmeneen ammattiryhmään, joissa henkilöstöpula on polttavin. Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarissa asetettujen kansallisten työllisyystavoitteiden mukaisesti Suomi pyrkii saavuttamaan 80 prosentin työllisyysasteen vuoteen 2031 mennessä. Suomen hallitus on suunnitellut tavoitteen saavuttamiseksi

([20]) Työttömyysetuuksiin, kotihoidon tukeen, opintorahaan ja sairauspäivärahan vähimmäismäärään ei tehdä indeksikorotuksia vuosina 2024–2027. Jos tämä alentaa etuuksien reaaliarvoa tulevina vuosina yli 10,2 prosenttia, tehdään jälleen tavanomaiset indeksikorjaukset.

([21]) Valtiovarainministeriö. Julkisen talouden suunnitelma vuosille 2023–2026, Valtiovarainministeriön julkaisuja 2022:29.

([22]) Valtiovarainministeriö. Julkisen talouden suunnitelma vuosille 2025–2028, Valtiovarainministeriön julkaisuja 2024:34.

([23]) Lastentarhanopettajapulaan on puututtava, ja samaan aikaan varhaiskasvatuslaissa asetetaan lastentarhojen henkilöstölle korkeammat pätevyysvaatimukset vuodesta 2030 alkaen.

([24]) Työvoimabarometri - Etusivu (tyovoimabarometri.fi).

toimenpiteitä, joilla keskitytään osittain sosiaaliturvaetuuksien uudistamiseen, jotta kannustimet tehdä kokoaikatyötä paranevat. Lisäksi työvoimapulan alakohtaisuus ja työttömyysluvut antavat aihetta työllisyystoimenpiteisiin, joiden avulla työntekijät saavat hankittua työnantajien edellyttämän osaamisen. Esimerkiksi Suomen ohjelmalla, jolla pyritään varmistamaan sosiaali- ja terveysalan sekä pelastusalan henkilöstön riittävyys ja saatavuus vuosina 2024–2027 ([25]), pyritään varmistamaan riittävästi aloituspaikkoja koulutusohjelmiin, joista valmistuvien osaamiselle työmarkkinoilla on eniten kysyntää.

Suomi kilpailee kansainvälisistä osaajista, mutta voisi parantaa maahanmuuttaneiden kotouttamista. Talent Boost -ohjelman kaltaisilla aloitteilla pyritään houkuttelemaan ulkomaisia osaajia Suomeen. Samalla Suomen kannattaisi toteuttaa lisätoimia, jotta maahanmuuttaneet kotoutuisivat paremmin työmarkkinoille. Vuonna 2023 EU:n ulkopuolella syntyneiden ja Suomessa syntyneiden työntekijöiden työllisyysasteen ero oli 12,9 prosenttiyksikköä. Suomen julkisten työllisyyspalvelujen uudistuksen tavoitteena on parantaa palvelujen vaikuttavuutta siirtämällä ne 1. tammikuuta 2025 alkaen kunnille, joille annetaan kotoutumislain nojalla samaan aikaan myös suurempi rooli auttaa maahanmuuttaneita työllistymisessä.

Työnteon kannustimien vahvistaminen voisi helpottaa tällä hetkellä työmarkkinoiden ulkopuolella olevien työllistymistä. Sen lisäksi, että Suomi uudistaa sosiaaliturvajärjestelmää ([26]) ja yksittäisiä sosiaalietuuksia, se aikoo aktivoida ihmisiä työnhakuun lisäämällä osatyökykyisiä koskevaa joustavuutta ja parantamalla mahdollisuuksia yhdistää eri etuuksia, palveluita ja ansiotuloja.

([25]) Sosiaali- ja terveysministeriö: Hyvän työn ohjelma.

([26]) Parlamentaariselle komitealle, jonka toimikausi on seitsemän vuotta (2020–2027), on annettu tehtäväksi valmistella kattava sosiaaliturvauudistus.

Suomi ei ole vielä saavuttanut EU:n tavoitetta pienentää työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevien osuus alle 9 prosenttiin. Vuonna 2023 työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevien 15–29-vuotiaiden osuus oli 9,2 prosenttia. Se on pienempi kuin EU:n keskiarvo, joka on 11,2 prosenttia, mutta hieman suurempi kuin EU:n laajuinen tavoite saada osuus alle 9 prosenttiin vuoteen 2030 mennessä. Myös Suomen 16,2 prosentin nuorisotyöttömyys vuonna 2023 ylitti EU:n keskiarvon (14,5 %).

Heikkoihin oppimis- ja koulutustuloksiin puuttuminen on kilpailukyvyn kannalta keskeistä

Oppilaiden perustaitojen negatiivinen kehitys jatkuu edelleen. Perustaidoissa heikosti suoriutuvien oppilaiden osuus kasvaa edelleen, kun taas parhaiten suoriutuvien osuus pienenee ([27]). Tulokset olivat muissakin EU:n jäsenvaltioissa yleisesti negatiivisia, ja vaikka Suomen tulokset olivat edelleen keskiarvon yläpuolella, se kuului niiden maiden joukkoon, joissa matematiikassa, lukutaidossa ja luonnontieteissä heikosti suoriutuneiden osuus kasvoi eniten. Tämä negatiivinen trendi koskee kaikkia sosioekonomisia ryhmiä, ja muita useammin oppilaita, jotka ovat saaneet tukea tai ovat maahanmuuttajataustaisia. Suomi aikoo lisätä perustaitojen pakollisia oppitunteja alemman perusasteen koulutuksessa elokuusta 2025 alkaen. Nämä toimenpiteet koulutuksen laadun parantamiseksi ovat todennäköisesti tuloksellisempia, jos niiden lisäksi toteutetaan tukea tarvitseville oppilaille suunnattuja tukitoimia.

Opettajapula vaikuttaa moniin osa-alueisiin. Luokanopettajiksi hakevien määrä on vähentynyt vuodesta 2015. Tämän seurauksena Suomessa opettajankoulutuksen aloittavien määrä on nyt alle EU:n keskiarvon. Alueellisiin eroihin on kiinnitettävä erityistä

([27]) OECD:n kansainvälinen oppimistulosten arviointiohjelma (PISA), 2022.

huomiota. Pulaa on erityisesti erityisopettajista, suomea ja ruotsia toisena kielenä opettavista sekä saamenkielisistä opettajista.

Varhaiskasvatukseen osallistumisen lisäämiseksi ollaan toteuttamassa erityisesti pienituloisille kotitalouksille suunnattuja toimia. Varhaiskasvatukseen osallistuvien osuudet jäävät EU:n tavoitteiden alapuolelle. Tämä on saanut hallituksen alentamaan varhaiskasvatusmaksuja ja tuomaan maksuttoman varhaiskasvatuksen piiriin noin 30 000 perhettä lisää osallistumisen ja saavutettavuuden lisäämiseksi (ks. liite 15). Myös varhaiskasvatuksessa on pulaa opettajista, minkä vuoksi Suomi aikoo lisätä koulutuksen aloituspaikkoja vuosina 2024–2025.

Aikuiskoulutukseen osallistuminen ja korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden osuuden kasvattaminen ovat avain osaamisvajeen korjaamiseen Suomessa. Uudelleen- ja täydennyskoulutustoimenpiteet auttavat Suomea etenemään kohti asettamaansa kansallista tavoitetta, jonka mukaan vuonna 2030 aikuiskoulutukseen osallistuu 60 prosenttia aikuisista ([28]). Korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden osuus 25–34-vuotiaista on kuitenkin pienempi kuin muissa kehittyneissä OECD-maissa, muut Pohjoismaat mukaan lukien (ks. liite 15). Sitä vastoin Suomeen muuttavien ulkomaalaisten korkea-asteen opiskelijoiden määrä kasvoi merkittävästi, kun lokakuuhun 2022 mennessä yli 7 000 uudelle EU:n ulkopuolelta tulevalle opiskelijalle myönnettiin oleskelulupa. Määrä on 45 prosenttia suurempi kuin edellisvuonna.

Sosiaali- ja terveydenhuoltoalan kasvavat kustannukset saatava hallintaan ja samalla vahvistettava palvelujen tarjontaa

Suomessa suurella osalla väestöstä on täyttämättömiä lääketieteellisen hoidon tarpeita. Vuonna 2023 Suomen väestöstä 7,9 prosenttia ilmoitti täyttämättömistä hoitotarpeista (EU:n keskiarvo vuonna 2022 oli 2,2 %). Osuus on suurempi kuin vuonna 2022 (6,5 %). Yleisin ilmoitettu syy olivat hoitojonot ([29]). Pandemian aikana pidentyneitä hoitojonoja ei ole vielä saatu purettua.

Meneillään olevalla uudistuksella julkisten terveys- ja sosiaalipalvelujen tarjonnan parantamiseksi pyritään varmistamaan yhdenvertaisempi palvelujen saatavuus ja samalla hillitsemään palvelujen tuottamisesta aiheutuvien kustannusten nousua. Vaikka hallinnollinen uudistus on saatu päätökseen, eri hyvinvointialueet ovat eri vaiheessa sen suhteen, millaiset valmiudet niillä on järjestää uudelleen ja uudistaa palvelujen tuottamista. Vaikka uudistuksen käynnistyskustannukset ovat olleet paljon ennakoitua suuremmat, palvelujen kustannustehokkuuden lisäämiseen ja hyvinvointialueiden talouden tasapainottamiseen on yhä enemmän painetta.

Köyhyysaste on edelleen alhainen, joskin kasvamassa. Köyhyys- tai syrjäytymisvaarassa olevien osuus kasvoi vuoden 2021 14,2 prosentista 16,3 prosenttiin vuonna 2022. Osuus on edelleen selvästi pienempi kuin EU:n keskiarvo, joka on 21,6 prosenttia. Parlamentaariselle komitealle, jonka toimikausi on seitsemän vuotta (2020–2027), on annettu tehtäväksi valmistella kattava sosiaaliturvauudistus. Komitean odotetaan antavan loppuraporttinsa vuonna 2027.

([28]) Vuonna 2022 aikuiskoulutukseen osallistuvien osuus oli 51,8 prosenttia (0,4 %-yksikköä enemmän kuin vuonna 2016), mikä on 12,3 prosenttiyksikköä suurempi kuin EU:n keskiarvo.

([29]) Ks. liite 14 – Suomen sosiaali-indikaattoreiden tulostaulu.

Tiedon riittämätön jakaminen on este tehokkaalle ohjaukselle sosiaali- ja terveydenhuoltoalalla. Elpymis- ja palautumissuunnitelmalla tuetaan Suomen sosiaali- ja terveydenhuoltopalvelujen tietopohjan vahvistamista. Tiedot eri väestöryhmien terveydestä ja hyvinvoinnista, palvelujen tarpeesta – ja käytöstä – sekä palvelujen saatavuudesta ja siitä, miten palvelut tavoittavat asiakkaat, ovat kuitenkin edelleen hajallaan eri viranomaisilla. Eri tietokokonaisuuksien vertailtavuudessa on parantamisen varaa. Tämä edellyttää raportointivaatimusten parempaa hallintaa ja tietojärjestelmien yhdenmukaistamista näyttöön perustuvan päätöksenteon tietopohjan vahvistamiseksi.

Sosiaali- ja terveydenhuoltoalalla, pitkäaikaishoito mukaan lukien, on edelleen henkilöstöpulaa. Lainsäädäntöön tehdyt muutokset, jotka koskevat sekä ei-kiireelliseen hoitoon pääsyä (hoitotakuu) että hoitajamitoitusta vanhusten ympärivuorokautisessa hoivassa, ovat lisänneet koulutettujen ammattilaisten kysyntää näillä aloilla ([30]). Alkuperäisistä tavoitteista on molempien lakien osalta tingitty, mikä osittain johtuu pätevien työntekijöiden puutteesta. Täyttääkseen lainsäädännössä asetetut palvelujen tarjoamista koskevat vaatimukset hyvinvointialueet ovat turvautuneet väliaikaisen henkilöstön palkkaamiseen yksityiseltä sektorilta korkeaan hintaan.

Sosiaali- ja terveydenhuoltoalan koulutuksessa on viime vuosina lisätty aloituspaikkojen määrää, mutta myös kansainvälistä rekrytointia on varaa lisätä. Myös kieliesteisiin ja byrokraattisiin esteisiin liittyviä ongelmia on syytä ratkoa. Sosiaali- ja terveysministeriö arvioi, että ulkomaalaisten työntekijöiden osuus Suomen sosiaali- ja terveydenhuoltoalalla on tällä hetkellä vain muutama prosentti. Hyvinvointialueet arvioivat, että seuraavien kahden vuoden aikana palkattavien uusien työntekijöiden kokonaismäärästä 20 prosenttia on tarpeen palkata Suomen ulkopuolelta. Alan työntekijöiden houkuttelemiseksi ja pitämiseksi Suomi on korottanut sairaanhoitajien palkkoja ([31]), ja kehitteillä on myös digitaalisia ratkaisuja, investointeja työhyvinvointiin ja työn tehokkaampaa kohdentamista työpaikoilla.

Vihreät tavoitteet edellyttävät pitkäjänteistä investoimista

Suomen vihreät tavoitteet ovat kärsineet investointiympäristön heikentymisestä viime vuosina. Toimitusketjun pullonkaulat, raaka-aineiden ja energian hintojen nousu sekä korkojen nousu ovat kaikki osaltaan viivästyttäneet hankkeita sekä energia-alalla että teollisuuden vähähiilistämisessä. Vaikka Suomi on viime vuosina vähentänyt riippuvuuttaan fossiilisista polttoaineista, lisätoimenpiteet saattavat olla tarpeen sen varmistamiseksi, että maa saavuttaa vuoden 2035 hiilineutraaliustavoitteensa. Ilmoitetun ympäristölupauudistuksen odotetaan tukevan energiainvestointeja ja vähentävän hallinnollista taakkaa, joka jarruttaa investointeja tuuli- ja aurinkoenergiaan.

Suomen fossiilittoman liikenteen tiekartan toimeenpano on avain maan ilmastotavoitteiden saavuttamiseen. Tiekarttaan liittyvät toimenpiteet on välttämätöntä toteuttaa oikea-aikaisesti, jotta Suomi voi saavuttaa tavoitteensa vähentää liikenteen päästöjä 50 prosenttia vuoden 2005 tasosta vuoteen 2030 mennessä. Vaikka päästöttömien ajoneuvojen osuus uusien ajoneuvojen rekisteröinneistä oli 18 prosenttia vuonna 2022, sähköajoneuvojen käyttöönotto maan tiheimmin asuttujen alueiden ulkopuolella edellyttää kunnollista ja saavutettavissa olevaa sähköajoneuvojen latausverkkoa koko maahan. Kun otetaan huomioon pitkät etäisyydet asutuskeskusten

([30]) Sosiaali- ja terveysministeriö arvioi, että vuonna 2023 oli avoinna yli 5 000 sairaanhoitajan paikkaa, yli 6 000 lähihoitajan paikkaa ja lähes 900 lääkärin paikkaa.

([31]) https://www.jhl.fi/uutiset/tallainen-on-kolmevuotinen-sote-sopimus-ja-sen-palkkaohjelma/.

välillä, maan saatavuus ja joidenkin alueiden harva asutus, on mahdollista, että tarvittavia investointeja ei saada aikaan pelkästään yksityisten sijoittajien voimin ja markkinaehdoin. Siksi saattaa olla tarvetta julkisille investoinneille. Muita liikenteen investointitarpeita ovat muun muassa julkinen liikenne ja rautatieverkon sähköistäminen.

Maankäytön muodostama hiilinielu on heikentynyt viime vuosina. Vaikka Suomessa metsät vastaavat suurimmasta osasta hiilidioksidin nettopoistumia, maankäytön, maankäytön muutoksen ja metsätalouden (LULUCF) aikaansaamat hiilidioksidin nettopoistumat ovat pienentyneet vuodesta 2013. Vuosina 2018, 2021 ja 2022 ne ovat olleet nettopäästöjä. Uudistettujen metsien hitaampi kasvu ja ensiharvennusten voimistuminen ovat osaltaan vaikuttaneet tähän kehitykseen. Hakkuut olivat suurimmillaan vuonna 2018, minkä jälkeen ne ovat pienentyneet ja pysyneet alle lasketun kestävän enimmäistuoton, joka on 80 miljoonaa m^3 vuodessa. Ennen vuotta 2022 Suomi toi Venäjältä puuta 9 miljoonaa m^3 vuodessa. Määrä on sittemmin vähentynyt nollaan. Noin 2 miljoonaa kuutiometriä tästä tuonnista on korvattu lisäämällä puun tuontia muista maista. Tarvitaan tarkka etenemissuunnitelma kohti LULUCF-tavoitetta. Turvemaiden muuttaminen viljelymaaksi vähentää Suomen hiilinieluja. Suomen on vähennettävä turpeenpolttoa sähkön ja lämmön tuotannossa, jos halutaan varmistaa vihreä ja oikeudenmukainen siirtymä. Turpeen käytön vähentämisen vaikutukset talouteen ja työllisyyteen ovat merkittäviä, koska turvetuotanto on maantieteellisesti keskittynyt pienille, taloudellisesti epäedullisessa asemassa oleville alueille. Kohdennetut investoinnit, esimerkiksi oikeudenmukaisen siirtymän rahaston kautta, ovat erittäin tervetulleita kitkattoman siirtymän varmistamiseksi (liite 8).

Kiertotalouden edistämisessä on edistytty vain vähän. Sekä kiertomateriaalien käyttöaste että resurssituottavuus ovat EU:n alhaisimpia ([32]). Suomi alisuoriutuu yhdyskuntajätteen kierrätyksessä ja tukeutuu vahvasti jätteenpolttoon (ks. liite 9). Biologiseen monimuotoisuuteen tai ekosysteemeihin ei investoida riittävästi. Suomen biologisen monimuotoisuuden köyhtyminen jatkuu, ja biomassan osuus energiantuotannosta on suuri (ks. liite 6).

([32]) Eurostatin tietoaineistot env_ac_cur ja env_ac_mfa.

Laatikko 4:

Suomen koheesiopolitiikan varojen väliarviointi

Koheesiopolitiikan varojen väliarviointi tarjoaa tilaisuuden arvioida koheesiopolitiikan ohjelmia ja vastata uusiin tarpeisiin ja haasteisiin EU:n jäsenvaltioissa ja niiden alueilla. Jäsenvaltiot tarkastelevat kutakin ohjelmaa ottaen huomioon muun muassa haasteet, jotka on määritetty eurooppalaisessa ohjausjakson yhteydessä, vuoden 2024 maakohtaiset suositukset mukaan lukien. Kukin jäsenvaltio tekee väliarvioinnin perusteella ehdotuksen siitä, miten 15 prosenttia kuhunkin ohjelmaan sisältyvästä EU-rahoituksesta lopullisesti kohdennetaan.

Suomi on edistynyt jonkin verran koheesiopolitiikan ohjelmien ja Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin toteuttamisessa, mutta haasteita on edelleen, kuten tästä raportista (esim. liitteet 14 ja 17) käy ilmi. Erityisesti pääkaupunkiseudun ja muun Suomen välillä on edelleen eroja henkeä kohti lasketun BKT:n ja työn tuottavuuden suhteen. Siksi on edelleen tärkeää jatkaa asetettuihin tavoitteisiin pyrkimistä erityisesti Suomen itäisillä ja harvaan asutuilla pohjoisilla alueilla ja kiinnittää erityistä huomiota seuraaviin seikkoihin: i) tutkimuksen ja kehityksen, innovoinnin, digitalisaation ja pk-yritysten kilpailukyvyn parantaminen; ii) vihreän ja oikeudenmukaisen siirtymän nopeuttaminen; iii) työvoimapulaan ja osaamisvajeeseen puuttuminen sekä sosiaalisen osallisuuden ja aktiivisen työmarkkinoille osallistumisen vahvistaminen erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien väestöryhmien osalta; ja iv) sosiaalisen innovoinnin edistäminen ja lastensuojelupalvelujen parantaminen.

Suomi voisi hyödyntää Euroopan strategisten teknologioiden kehysvälinettä (STEP) ([33]) koskevan aloitteen tarjoamia mahdollisuuksia teollisuuden muutoksen tukemiseksi esimerkiksi seuraavilla osa-alueilla: tekoäly, kyberturvallisuus ja robotiikka; energia- ja resurssitehokkuus; ja terveysturvan kannalta elintärkeä lääketieteellinen teknologia.

([33]) Asetus (EU) 2024/795.

TÄRKEIMMÄT HAVAINNOT

Suomen laaja-alainen elpymis- ja palautumissuunnitelma sisältää toimenpiteitä, joilla vastataan useisiin rakenteellisiin haasteisiin hyödyntäen synergiaa muiden EU:n varojen, esimerkiksi koheesiopolitiikan rahoituksen, kanssa. Toimenpiteet ovat seuraavat:

- **Vihreän siirtymän edistäminen** vähentämällä kasvihuonekaasupäästöjä tärkeimmillä sektoreilla;
- **Digitaalisen siirtymän vauhdittaminen** tukemalla nopeita laajakaistayhteyksiä, uudistamalla jatkuvan oppimisen kehys ja edistämällä digiosaamista;
- **Kilpailukyvyn vahvistaminen investoimalla tutkimukseen, kehitykseen ja innovointiin (TKI)** sekä edistämällä innovointi- ja tutkimusinfrastruktuuria;
- **Sosiaali- ja terveydenhuoltojärjestelmän kantokyvyn ja suorituskyvyn lisääminen** tukemalla sosiaali- ja terveyspalvelujen uudistusta, jolla pyritään lisäämään palvelujen saannin yhdenvertaisuutta ja kustannustehokkuutta;
- **Työmarkkinoiden toiminnan parantaminen** puuttumalla rakenteelliseen työttömyyteen, uudistamalla julkisia työvoimapalveluja, uudistamalla jatkuvan oppimisen järjestelmää ja virtaviivaistamalla ulkomaalaisten työntekijöiden ja opiskelijoiden maahanmuuttoprosessia.

Suomen elpymis- ja palautumissuunnitelman täytäntöönpanossa on viivästyksiä, jotka edellyttävät määrätietoisia toimia sen varmistamiseksi, että kaikki Suomen elpymis- ja palautumissuunnitelman toimenpiteet saadaan toteutettua elokuuhun 2026 mennessä.

Elpymis- ja palautumissuunnitelman sekä koheesiopolitiikan ohjelmien puitteissa rahoitettavien uudistusten ja investointien lisäksi Suomi hyötyisi seuraavista:

- **Toimien toteuttaminen julkisen talouden vahvistamiseksi** lisäämällä julkisten varojen käytön tehokkuutta muun muassa uudistamalla sosiaaliturvajärjestelmää ja laajentamalla veropohjaa.
- **Perusopetuksen negatiiviseen kehitykseen puuttuminen** varmistamalla koulutusjärjestelmän laadukkuus ja kannattavuus ja edistämällä korkea-asteen tutkintojen suorittamista, jotta tämänhetkiseen ja tulevaan osaamistarpeeseen voidaan vastata;
- **Työvoimapulaan ja osaamisvajeeseen puuttuminen** erityisesti, jotta voidaan varmistaa saavutettavien palvelujen tarjonta ja laatu terveydenhuollossa, koulutuksessa ja sosiaalitoimessa sekä muilla Suomen tuottavuuden ja kilpailukyvyn kannalta keskeisillä aloilla;
- **Sosiaaliturvajärjestelmän uudistamisen jatkaminen** sen tehokkuuden ja työnteon kannustimien lisäämiseksi;
- **Sen varmistaminen, että sosiaali- ja terveydenhuollon uudistus vahvistaa ohjausta ja parantaa tiedonkeruuta**, jotta palvelujen tarjontaa voidaan parantaa ja puuttua tehottomuuteen;

- **Lisäinvestointien edistäminen hiilineutraaliustavoitteen saavuttamiseksi vuonna 2035** muun muassa nopeuttamalla kiertotalouteen siirtymistä ja vahvistamalla maankäyttösektorin hiilenpoistokapasiteettia.

LIITTEET

LIITELUETTELO

Edistymistä kuvaavat indikaattorit 24

A1. Kestävän kehityksen tavoitteet 24

A2. Edistyminen maakohtaisten suositusten toteuttamisessa 27

A3. Elpymis- ja palautumissuunnitelma – täytäntöönpano 31

A4. Muut elpymistä ja kasvua edistävät EU:n välineet 34

A5. Selviytymiskyky 37

Ympäristökestävyys 39

A6. Euroopan vihreän kehityksen ohjelma 39

A7. Energy transition and competitiveness 46

A8. Oikeudenmukainen siirtyminen ilmastoneutraaliuteen 53

Tuottavuus 56

A9. Resurssien tuottavuus, tehokkuus ja kierrätys 56

A10. Digitaalinen muutos 59

A11. Innovation 62

A12. Teollisuus ja sisämarkkinat 64

A13. Julkishallinto 68

Oikeudenmukaisuus 71

A14. Työllisyys, osaaminen ja sosiaalipoliittiset haasteet Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin valossa 71

A15. Koulutus 74

A16. Health and health systems 77

A17. Taloudellinen ja sosiaalinen suorituskyky alueellisella tasolla 80

Makrotalouden vakaus 84

A18. Keskeinen rahoitusalan kehitys 84

A19. Verotus 87

A20. Taulukko talous- ja rahoitusindikaattoreista 90

A21. Velkakestävyysanalyysi 91

LUETTELO TAULUKOISTA

A2.1:Yhteenvetotaulukko vuosien 2019–2023 maakohtaisista suosituksista 28
A3.1:Suomen elpymis- ja palautumissuunnitelman keskeiset tiedot 32
A3.2:Suomen elpymis- ja palautumissuunnitelman toimenpiteet 33
A4.1:EU:n välineiden tuki Suomessa 36
A5.1:Suomen ja EU-27:n selviytymiskykyä kuvaavat indeksit eri osa-alueilla 37
A6.1:Indikaattorit, joilla seurataan Euroopan vihreän kehityksen ohjelman etenemistä makrotalouden näkökulmasta 44
A7.1:Keskeiset energiaindikaattorit 52
A8.1:Oikeudenmukaisen siirtymän keskeiset indikaattorit Suomessa 55
A9.1:Kiertotalousindikaattorit 57
A10.1:Digitaalitalouden ja -yhteiskunnan indeksin indikaattorien perusteella seuratut keskeiset digitaalisen vuosikymmenen tavoitteet 61
A11.1:Keskeiset innovaatioindikaattorit 63
A12.1:Teollisuus ja sisämarkkinat 67
A13.1:Julkishallinnon indikaattorit 69
A14.1:Sosiaali-indikaattoreiden tulostaulu – Suomi 71
A14.2:Suomen tilanne vuoden 2030 työllisyystavoitteiden, osaamistavoitteiden ja köyhyyden vähentämistavoitteiden osalta 72
A15.1:Eurooppalaisen koulutusalueen strategisten puitteiden mukaiset EU:n tason tavoitteet ja muut taustaindikaattorit 75
A16.1:Keskeiset terveysindikaattorit 78
A17.1:Valitut aluetason indikaattorit Suomessa 81
A18.1:Rahoitusvakausindikaattorit 85
A19.1:Verotusindikaattorit 87
A20.1:Keskeiset talous- ja rahoitusindikaattorit 90
A21.1:Suomen velkakestävyysanalyysi 94
A21.2:Suomen julkisen talouden kestävyysriskien lämpökartta 94

LUETTELO KUVIOISTA

A1.1: Suomen edistyminen kestävän kehityksen tavoitteiden saavuttamisessa 24
A2.1 Suomen edistyminen vuosien 2019–2023 maakohtaisten suositusten noudattamisessa (vuoden 2024 talouspolitiikan EU-ohjausjakso) 27
A3.1 Elpymis- ja palautumistukivälineestä maksetut avustukset yhteensä 31

A4.1: Koheesiopolitiikan rahoituksen jakautuminen politiikkatavoitteisiin Suomessa 35
A4.2: Elpymis- ja palautumistukivälineen rahoituksen jakautuminen Suomessa pilareittain 35
A6.1: Taakanjakosektoreiden kasvihuonekaasupäästöt (hiilidioksidiekvivalenttitonnia, 2005–2022) 39
A6.2: Eläintiheyden ja luonnonmukaisen maatalouden muutokset 41
A6.3: Eläintiheyden ja luonnonmukaisen maatalouden muutokset 42
A6.4: Ympäristöinvestointivaje, vuotuinen keskiarvo 42
A7.1: Kotitalouksien ja teollisuuden & palveluiden energian vähittäishinnat Suomessa 47
A7.2: Muiden kuin kotitalouskäyttäjien sähkön hintakehitys (EU ja ulkomaiset kumppanit) 47
A7.3: Suomen asennettu uusiutuvan energian kapasiteetti (vasemmalla) ja sähköntuotantoon käytetty energialähteiden yhdistelmä (oikealla) 49
A8.1: Oikeudenmukaisen siirtymän haasteet Suomessa 53
A8.2: Avointen työpaikkojen osuus muuttuvilla aloilla 54
A9.1: Päästökauppajärjestelmän piiriin kuuluvat päästöt aloittain vuodesta 2013 56
A9.2: Yhdyskuntajätteen käsittely 57
A11.1: Liikeyritysten T&K-menot 2010–2022 (% suhteessa BKT:hen) 62
A12.1: Tuottavuus aloittain 64
A13.1: Hallinnon tuloksellisuus 68
A13.2: a) Viranomaisten verkkosivustojen tai sovellusten käyttö (vasemmalla), b) sähköisen hallinnon kehittyneisyys (keskellä), c) niiden henkilöiden osuus, joilla on perustason tai sitä paremmat digitaidot (oikealla). 70
A15.1: Heikosti suoriutuvien osuus, PISA 2012, 2018 ja 2022 74
A16.1: Elinajanodote syntymähetkellä, vuosina 77
A16.2: Julkisten terveydenhuoltomenojen ennustettu kasvu vuosina 2024–2070) 77
A17.1: BKT asukasta kohti (2012) ja keskimääräinen BKT:n kasvu asukasta kohti (2013–2022) Suomessa 80
A17.2: Suomi, työn tuottavuus 2000–2022 80
A18.1: Luotonannon kasvu 84
A18.2: Asuntojen hintaindeksi ja asuntolainat 85
A19.1: Eri verolajien prosenttiosuus kokonaisverotuloista 89
A19.2: Talouden ainoan tulonsaajan ja toisen tulonsaajan verokiila prosentteina kaikista työvoimakustannuksista, 2023 88

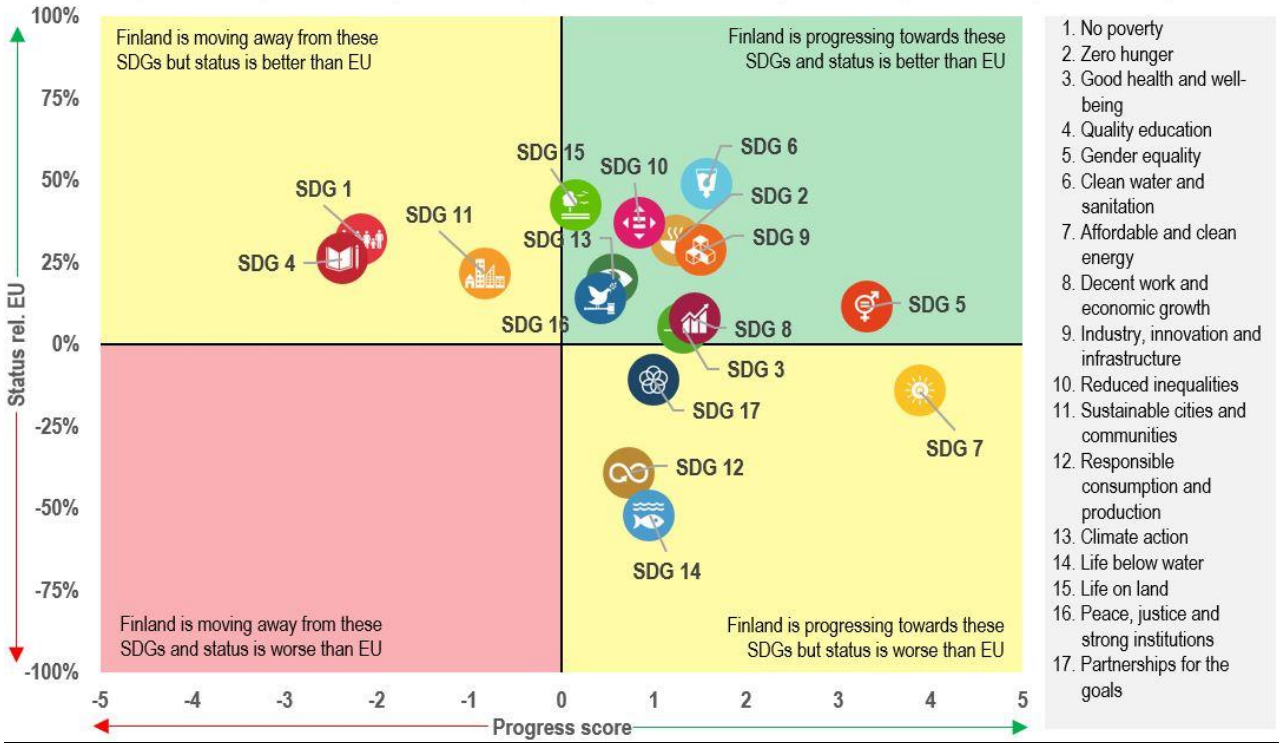
LUETTELO KARTOISTA

A17.1: Suomi: BKT asukasta kohti (OVS) NUTS 3 -alueittain. 2021 82

Tässä liitteessä arvioidaan Suomen edistymistä kestävän kehityksen tavoitteiden saavuttamisessa kilpailukykyisen kestävyyden neljän ulottuvuuden perusteella. Kestävän kehityksen 17 tavoitetta ja niihin liittyvät indikaattorit muodostavat politiikkakehyksen YK:n kestävän kehityksen Agenda 2030 -toimintaohjelmalle. Tavoitteena on poistaa köyhyys kaikissa muodoissaan, torjua eriarvoisuutta, ilmastonmuutosta ja ympäristökriisiä sekä samalla varmistaa, että kaikki pysyvät mukana. EU ja sen jäsenvaltiot ovat sitoutuneet tähän historialliseen maailmanlaajuiseen puitesopimukseen ja siihen, että ne toimivat aktiivisesti kestävän kehityksen tavoitteiden saavuttamisen maksimoimiseksi. Jäljempänä oleva kuvio perustuu kestävän kehityksen tavoitteita koskevaan EU:n indikaattoriin, jolla seurataan edistymistä kestävän kehityksen tavoitteiden saavuttamisessa EU:n puitteissa.

Suomen tilanne on paranemassa joidenkin *ympäristökestävyyteen* liittyvien kestävän kehityksen tavoitteiden indikaattorien osalta (2, 6, 7, 9, 12 ja 13), mutta se on jäämässä kestävän kehityksen tavoitteista 11 (kestävät kaupungit ja asuinyhdyskunnat), tavoitteesta 15 (maanpäällinen elämä) ja tavoitteesta 14 (vedenalainen elämä). Vaikka Suomi suoriutuu EU:n keskiarvoa paremmin useimmissa kestävän kehityksen tavoitteissa tällä osa-alueella, on havaittavissa joitakin kielteisiä suuntauksia, joihin on syytä kiinnittää huomiota. Esimerkiksi yhdyskuntajätteen kierrätysaste laski vuosien 2016 ja 2021 välillä 42,1 prosentista 39 prosenttiin(kestävän kehityksen tavoite 11), ja Suomen metsäpinta-alan osuus kokonaismaa-alasta laski vuosien 2015 ja 2018 välillä 71,3 prosentista 69,9 prosenttiin (kestävän kehityksen tavoite 15). Parantamistarve on suurin kestävän kehityksen tavoitteissa 12 (vastuullinen kulutus ja tuotanto) ja 14 (vedenalainen elämä), joissa molemmissa jäädään alle EU:n keskiarvon.

Kuvio A1.1: **Suomen edistyminen kestävän kehityksen tavoitteiden saavuttamisessa**

Yksityiskohtaista dataa kestävän kehityksen tavoitteista on Eurostatin vuotuisessa raportissa "Sustainable development in the European Union". Kattavaa maakohtaista dataa jäsenvaltioiden lyhyen aikavälin edistymisestä: Key findings – Sustainable development indicators – Eurostat (europa.eu). Korkea sijoitus ei tarkoita sitä, että maa olisi lähellä tietyn kestävän kehityksen tavoitteen saavuttamista, vaan se on merkki siitä, että maa suoriutuu EU:n keskiarvoa paremmin. Edistymispistemäärä on absoluuttinen mittari, joka perustuu indikaattorin kehitykseen viimeisten viiden vuoden aikana. Laskelmassa ei oteta huomioon tavoitearvoja, koska useimmat EU:n politiikkatavoitteet pätevät vain koko EU:n tasolla. Kutakin tavoitetta koskevan datan saatavuudesta riippuen kaikkia 17:ää kestävän kehityksen tavoitetta ei esitetä kaikkien maiden osalta.
Lähde: Eurostat, viimeisin päivitys 25. huhtikuuta 2024. Tiedot koskevat pääasiassa vuosia 2017–2022 tai 2018–2023. Kestävän kehityksen tavoitteita koskevat tiedot raportissa ja sen liitteissä voivat poiketa toisistaan eri koontipäivän vuoksi.

Samaan aikaan uusiutuvan energian osuus energian kokonaisloppukulutuksesta (kestävän kehityksen tavoite 7) on edelleen kasvanut vuosien 2017 ja 2022 välillä, 40,9 prosentista 47,9 prosenttiin, ja osuus on yli kaksinkertainen EU:n keskiarvoon verrattuna, kun taas riippuvuus energian tuonnista väheni vuosien 2017 ja 2022 välillä 43,9 prosentista 40,9 prosenttiin. Edistymisestä huolimatta Suomi näyttää kestävän kehityksen tavoitteen 7 osalta olevan EU:n keskiarvon alapuolella, mikä pitkälti johtuu sen suhteellisen suuresta energiankulutuksesta henkeä kohti. Elpymis- ja palautumissuunnitelman ensimmäiseen pilariin sisältyy investointeja puhtaaseen energiaan (kestävän kehityksen tavoite 7), teollisuuden vähähiilistämiseen (kestävän kehityksen tavoite 9) ja biologiseen monimuotoisuuteen (kestävän kehityksen tavoitteet 14 ja 15). Uudistuspuolella voidaan mainita, että uusi ilmastolaki tuli voimaan vuonna 2022 (kestävän kehityksen tavoite 13) ja päivitetty luonnonsuojelulaki kesäkuussa 2023.

Suomi suoriutuu *oikeudenmukaisuuteen* (tavoitteet 1, 3, 4, 5, 7 ja 8) liittyvien indikaattoreiden osalta hyvin. Useat oikeudenmukaisuuteen liittyvät indikaattorit ovat EU:n keskiarvon yläpuolella, kuten köyhyys- tai syrjäytymisvaarassa olevien henkilöiden osuus (kestävän kehityksen tavoite 1; 16,3 % väestöstä vuonna 2022; EU: 21,6 %) tai niiden ihmisten osuus, jotka eivät pysty lämmittämään kotiaan riittävästi (kestävän kehityksen tavoite 7: 1,4 % vuonna 2022; EU: 9,3 %). Sukupuolten työllisyysero on kaventunut lähes nollaan (kestävän kehityksen tavoite 5; 0,2 % vuonna 2023, 3,8 % vuonna 2018, kun EU:n keskiarvo oli 10,3 % vuonna 2023), ja naisten osuus johtotehtävissä on kasvanut. Lisäksi Suomi on edistynyt useissa terveyteen ja hyvinvointiin liittyvissä indikaattoreissa (kestävän kehityksen tavoite 3), kuten tupakoinnin vähentämisessä (vuosien 2014 ja 2020 välillä 19 prosentista 15 prosenttiin). Muissa indikaattoreissa on kuitenkin vielä parantamisen varaa, kuten terveiden elinvuosien odotteessa syntymähetkellä. Viimeaikaisesta kehityksestä huolimatta (kasvu vuosien 2016 ja 2021 välillä 58,1 vuodesta 61,7 vuoteen) se on edelleen alle EU:n keskiarvon (63,6 vuotta). Elpymis- ja palautumissuunnitelman komponentti P4C1 (Sosiaali- ja terveyspalvelut) sisältää toimenpiteitä, joilla tuetaan meneillään olevaa terveydenhuollon ja pitkäaikaishoidon uudistusta. Uudistuksella pyritään parantamaan terveys- ja hyvinvointitilannetta.

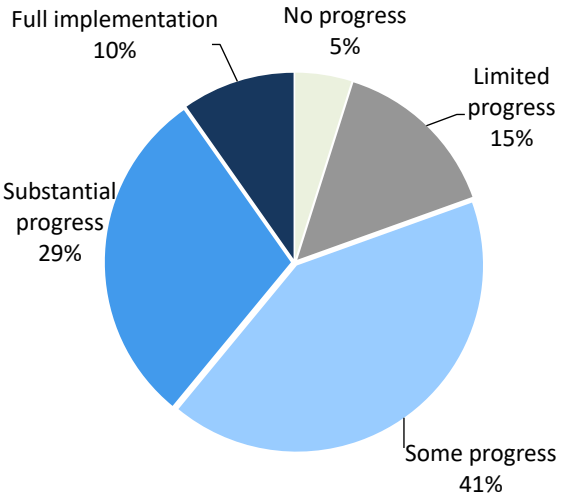
Vaikka Suomi edistyy *tuottavuuteen* liittyvien kestävän kehityksen tavoitteiden (kestävän kehityksen tavoitteet 8 ja 9) osalta ja kestävän kehityksen tavoitteeseen 4 kuuluvien tuottavuuteen liittyvien indikaattoreiden osalta, sillä on vielä edessään haasteita. Esimerkiksi Suomen työllisyysaste (kestävän kehityksen tavoite 8) kasvoi vuosien 2018 ja 2023 välillä 75,3 prosentista 78,2 prosenttiin. Tämä myönteinen kehityssuuntaus on kuitenkin heikentynyt viime vuosina, ja samaan aikaan työttömyys on lisääntynyt hieman yli EU:n keskiarvon. Digitaalisissa taidoissa (kestävän kehityksen tavoite 4) Suomi selviytyy erinomaisesti, sillä 82 prosentilla aikuisista oli vähintään digitaaliset perustaidot vuonna 2023 (EU:n keskiarvo: 55,6 %). Suomen tutkimus- ja kehittämismenot suhteessa BKT:hen kasvoivat 2,95 prosenttiin vuonna 2022, kun ne vuonna 2016 olivat 2,72 prosenttia. Ne jäävät kuitenkin edelleen alle vuoden 2009 huipputason (3,73 %) ja kansallisen 4 prosentin tavoitteen (kestävän kehityksen tavoite 9). Suomen elpymis- ja palautumissuunnitelmaan sisältyy erityisesti komponenteissa P3C3 (Tutkimusinfrastruktuuri) ja P3C4 (Kilpailukyvyn parantaminen) toimenpiteitä, joilla tuottavuutta parannetaan entisestään lisäämällä vihreään ja digitaaliseen siirtymään kohdistuvaa tutkimus- ja kehittämistoimintaa rahoituspakettien avulla.

Kaiken kaikkiaan Suomen suoriutuminen *makrotalouden vakauteen* liittyvien kestävän kehityksen tavoitteiden indikaattoreiden osalta (kestävän kehityksen tavoitteet 8 ja 16) on hyvää ja edelleen paranemassa. Suomi on myös saavuttamassa EU:n keskiarvoa kestävän kehityksen tavoitteessa 17. Suomen BKT asukasta kohti on edelleen selvästi EU:n keskiarvon yläpuolella, mutta se kasvoi vuosina 2018–2023 vain vähän, 36 740 eurosta 36 980 euroon (kestävän kehityksen tavoite 8). Kun tarkastellaan oikeuslaitoksen riippumattomuutta ja korruptioindeksiä (kestävän kehityksen tavoite 16), Suomi suoriutuu hyvin. Se on saamassa muita kiinni virallisen kehitysavun tavoitteessa (kestävän kehityksen tavoite 17). Vuonna 2017 virallisen kehitysavun osuus oli 0,42 prosenttia suhteessa bruttokansantuloon (BKTL), mutta vuonna 2022 se oli noussut 0,57 prosenttiin, joka on vain hieman alle EU:n keskiarvon (0,58 %).

Koska kestävän kehityksen tavoitteet muodostavat yleisen toimintakehyksen, mahdolliset muiden liitteiden yhteydet kestävän kehityksen tavoitteisiin joko selostetaan tai esitetään kuvakkeilla.

Komissio on arvioinut Suomelle talouspolitiikan EU-ohjausjakson yhteydessä vuosina 2019–2023 osoitetut maakohtaiset suositukset ([34]). Suositukset koskevat monia politiikanaloja, jotka liittyvät 17:stä kestävän kehityksen tavoitteesta 14:een (ks. liitteet 1 ja 3). Arvioinnissa otetaan huomioon Suomen tähän mennessä toteuttamat politiikkatoimet ([35]) sekä elpymis- ja palautumissuunnitelman sitoumukset ([36]). Tässä elpymis- ja palautumissuunnitelman täytäntöönpanon vaiheessa kaikkiaan 80 prosentissa rakenteellisiin kysymyksiin keskittyneistä vuosien 2019–2023 maakohtaisista suosituksista on edistytty ainakin jonkin verran ja 20 prosentissa on edistytty vain vähän tai ei lainkaan (ks. kuvio A2.1). Elpymis- ja palautumissuunnitelman täytäntöönpanon jatkuessa rakenteellisten maakohtaisten suositusten noudattamisessa odotetaan tulevina vuosina huomattavaa edistymistä.

Kuvio A2.1: **Suomen edistyminen vuosien 2019–2023 maakohtaisten suositusten noudattamisessa (vuoden 2024 talouspolitiikan EU-ohjausjakso)**

Lähde: Euroopan komissio.

([34]) Vuoden 2023 maakohtaiset suositukset: EUR-Lex - 32023H0901(26) - FI - EUR-Lex (europa.eu)

Vuoden 2022 maakohtaiset suositukset: EUR-Lex - 32022H0901(26) - FI - EUR-Lex (europa.eu)

Vuoden 2021 maakohtaiset suositukset: EUR-Lex - 32021H0729(27) - FI - EUR-Lex (europa.eu)

Vuoden 2020 maakohtaiset suositukset: EUR-Lex - 32020H0826(26) - FI - EUR-Lex (europa.eu)
Vuoden 2019 maakohtaiset suositukset: EUR-Lex - 32019H0905(26) - FI - EUR-Lex (europa.eu)

([35]) Mukaan lukien kansallisessa uudistusohjelmassa ja elpymis- ja palautumistukivälinettä koskevassa raportoinnissa ilmoitetut toimet (puolivuosittainen raportointi edistymisestä välitavoitteiden ja tavoitteiden saavuttamisessa maksupyyntöjen perusteella).

([36]) Jäsenvaltioita on pyydetty ottamaan elpymis- ja palautumissuunnitelmissaan huomioon kaikki asiaankuuluvat neuvoston antamat maakohtaiset suositukset tai merkittävä osa niistä. Tässä esitetyssä maakohtaisten suositusten arvioinnissa otetaan huomioon elpymis- ja palautumissuunnitelmaan sisältyvien toimenpiteiden ja elpymis- ja palautumissuunnitelmaan kuulumattomien toimenpiteiden toteuttamisaste arviointiajankohtana. Elpymis- ja palautumissuunnitelmasta tehdyn arvion hyväksymisestä annetun neuvoston täytäntöönpanopäätöksen liitteessä esitettyjen toimenpiteiden, joita ei ole vielä hyväksytty eikä toteutettu mutta joita pidetään maakohtaisten suositusten arviointimenetelmän mukaisesti uskottavasti ilmoitettuina, katsotaan edistyneen ”vain vähän”. Kun nämä toimenpiteet on toteutettu, niiden voidaan niiden merkityksellisyydestä riippuen katsoa edistyneen ”jonkin verran / merkittävästi” tai niitä voidaan pitää ”kokonaisuudessaan toteutettuina”.

Taulukko A2.1: **Yhteenvetotaulukko vuosien 2019–2023 maakohtaisista suosituksista**

Finland	Assessment in May 2024*	RRP coverage of CSRs until 2026**	Relevant SDGs
2019 CSR 1	**Some progress**		
Ensure that the nominal growth rate of net primary government expenditure does not exceed 1.9 % in 2020, corresponding to an annual structural adjustment of 0.5 % of GDP.	Not relevant anymore	Not applicable	SDG 8, 16
Improve the cost-effectiveness of and equal access to social and healthcare services.	Some progress	Relevant RRP measures being implemented/planned as of 2021, 2023, 2024, and 2025	SDG 3, 8, 16
2019 CSR 2	**Some progress**		
Improve incentives to work	Some progress	Relevant RRP measures being implemented/planned as of 2022, 2023, 2024, and 2025	SDG 8
and enhance skills	Some progress	Relevant RRP measures being implemented/planned as of 2021, 2022, 2023, 2024, and 2025	SDG 4
and enhance active inclusion, notably through well-integrated services for the unemployed and the inactive.	Substantial progress	Relevant RRP measures being implemented/planned as of 2022, 2023, 2024, and 2025	SDG 8
2019 CSR 3	**Some progress**		
Focus investment-related economic policy on research and innovation, taking into account regional disparities,	Substantial progress	Relevant RRP measures being implemented/planned as of 2021, 2022, 2023, 2025 and 2026	SDG 9, 10, 11
focus investment-related economic policy on low carbon and energy transition, taking into account regional disparities,	Substantial Progress	Relevant RRP measures being implemented/planned as of 2021, 2022, 2023, 2024, 2025 and 2026	SDG 7, 9, 10, 11, 13
and focus investment-related economic policy on sustainable transport, taking into account regional disparities	Some Progress	Relevant RRP measure being implemented/planned as of 2022, 2024, and 2026	SDG 10, 11
2019 CSR 4	**Substantial Progress**		
Strengthen the monitoring of household debt	Substantial Progress	Relevant RRP measure being implemented/planned as of 2023, 2025, and 2026	SDG 8
and establish the credit registry system	Substantial Progress	Relevant RRP measure being implemented/planned as of 2023, 2025, and 2026	SDG 8
2020 CSR 1	**Some progress**		
Take all necessary measures, in line with the general escape clause of the Stability and Growth Pact, to effectively address the COVID-19 pandemic, sustain the economy and support the ensuing recovery. When economic conditions allow, pursue fiscal policies aimed at achieving prudent medium-term fiscal positions and ensuring debt sustainability, while enhancing investment.	Not relevant anymore	Not applicable	SDG 8, 16
Address shortages of health workers to strengthen the resilience of the health system	Some progress	Relevant RRP measure being implemented/planned as of 2021, 2022 and 2023	SDG 3
and improve access to social and health services.	Some progress	Relevant RRP measure being implemented/planned as of 2021, 2023, 2024 and 2025	SDG 3
2020 CSR 2	**Some progress**		
Strengthen measures to support employment and	Some progress	Relevant RRP measure being implemented/planned as of 2021, 2022, 2023, 2024 and 2025	SDG 8
bolster active labour market policies.	Some progress	Relevant RRP measure being implemented/planned as of 2022, 2023, 2024 and 2025	SDG 4
2020 CSR 3	**Some progress**		
Take measures to provide liquidity to the real economy, in particular to small and medium-sized enterprises.	Full Implementation	Relevant RRP measure being implemented/planned as of 2021, 2022, 2023, 2024, 2025 and 2026	SDG 8, 9
Front-load mature public investment projects and	Full implementation		SDG 8, 16
promote private investment to foster the economic recovery.	Full implementation		SDG 8, 9
Focus investment on the green and digital transition, in particular on clean and efficient production and use of energy,	Some progress	Relevant RRP measure being implemented/planned as of 2021, 2022, 2023, 2025 and 2026	SDG 7, 9, 13
sustainable and efficient infrastructure	Limited progress	Relevant RRP measure being implemented/planned as of 2021, 2022, 2023, 2024, 2025 and 2026	SDG 7, 9, 11, 13
as well as research and innovation.	Some progress	Relevant RRP measure being implemented/planned as of 2021, 2022, 2023, 2025 and 2026	SDG 9
2020 CSR 4	**Some Progress**		
Ensure effective supervision and enforcement of the anti-money laundering framework.	Some Progress	Relevant RRP measure planned as of 2025 and 2026	SDG 8, 16

(jatkuu seuraavalla sivulla)

Taulukko (jatkoa edelliseltä sivulta)

2021 CSR 1	**Substantial Progress**		
In 2022, maintain a supportive fiscal stance, including the impulse provided by the Recovery and Resilience Facility, and preserve nationally financed investment.	Not relevant anymore	Not applicable	SDG 8, 16
When economic conditions allow, pursue a fiscal policy aimed at achieving prudent medium-term fiscal positions and ensuring fiscal sustainability in the medium term.	Not relevant anymore	Not applicable	SDG 8, 16
At the same time, enhance investment to boost growth potential. Pay particular attention to the composition of public finances, on both the revenue and expenditure sides of the budget, and to the quality of budgetary measures in order to ensure a sustainable and inclusive recovery. Prioritise sustainable and growth-enhancing investment, in particular investment supporting the green and digital transition.	Not relevant anymore	Not applicable	SDG 8, 16
Give priority to fiscal structural reforms that will help provide financing for public policy priorities and contribute to the long-term sustainability of public finances, including, where relevant, by strengthening the coverage, adequacy and sustainability of health and social protection systems for all.	Not relevant anymore	Not applicable	SDG 8, 16
2022 CSR 1	**Limited Progress**		
In 2023, ensure that the growth of nationally financed primary current expenditure is in line with an overall neutral policy stance, taking into account continued temporary and targeted support to households and firms most vulnerable to energy price hikes and to people fleeing Ukraine. Stand ready to adjust current spending to the evolving situation.	No Progress	Not applicable	SDG 8, 16
Expand public investment for the green and digital transitions, and for energy security taking into account the REPowerEU initiative, including by making use of the Recovery and Resilience Facility and other Union funds.	Limited Progress	Not applicable	SDG 8, 16
For the period beyond 2023, pursue a fiscal policy aimed at achieving prudent medium-term fiscal positions.	Substantial Progress	Not applicable	SDG 8, 16
Present policy proposals for the social security reform, aiming to increase the efficiency of the system of social benefits, improving incentives to work, and also supporting long-term sustainability of public finances.	Limited Progress		SDG 1, 2, 10
2022 CSR 2			
Proceed with the implementation of its recovery and resilience plan, in line with the milestones and targets included in the Council Implementing Decision of 29 October 2021.	RRP implementation is monitored by assessing RRP payment requests and analysing reports published twice a year on the achievement of the milestones and targets. These are to be reflected in the country reports.		
Proceed with the implementation of the agreed 2021-2027 cohesion policy programme for Finland, and swiftly finalise the negotiations with the Commission of the 2021-2027 cohesion policy programming documents for the Åland Islands and the Just Transition Fund with a view to starting their implementation.	Progress on the cohesion policy programming documents is monitored under the EU cohesion policy.		
2022 CSR 3	**Substantial Progress**		
Reduce overall reliance on fossil fuels and diversify imports of fossil fuels.	Substantial Progress	Relevant measures being implemented/planned as of 2021,2022, 2023, 2024, 2025 and 2026	SDG 7, 9, 13
Accelerate the deployment of renewables, including by further streamlining permitting procedures,	Substantial Progress	Relevant measures being implemented/planned as of 2021,2022, 2023 and 2026	SDG 7, 8, 9, 13
and boost investment in the decarbonisation of industry	Some Progress	Relevant measures being implemented/planned as of 2021, 2022, 2023, 2024, 2025 and 2026	SDG 7, 9, 13
and transport, including electrification of the transport sector.	Substantial Progress	Relevant measures being implemented/planned as of 2021, 2022, 2023, 2024, 2025 and 2026	SDG 11
Develop energy infrastructure to increase security of supply.	Some Progress	Relevant measures being implemented/planned as of 2021, 2022, 2023, 2025 and 2026	SDG 7, 9, 13

(jatkuu seuraavalla sivulla)

Taulukko (jatkoa edelliseltä sivulta)

2023 CSR 1	**Some Progress**		
Wind down the emergency energy support measures in force, using the related savings to reduce the government deficit, as soon as possible in 2023 and 2024. Should renewed energy price increases necessitate new or continued support measures, ensure that these are targeted at protecting vulnerable households and firms, fiscally affordable, and preserve incentives for energy savings.	Substantial Progress	Not applicable	SDG 8, 16
Ensure prudent fiscal policy, in particular by limiting the nominal increase in nationally financed net primary expenditure in 2024 to not more than 2.2%.	No Progress	Not applicable	SDG 8, 16
Preserve nationally financed public investment and ensure the effective absorption of RRF grants and other EU funds, in particular to foster the green and digital transitions.	Full Implementation	Not applicable	SDG 8, 16
For the period beyond 2024, continue to pursue a medium-term fiscal strategy of gradual and sustainable consolidation, combined with investments and reforms conducive to higher sustainable growth, to achieve a prudent medium-term fiscal position.	Substantial Progress	Not applicable	SDG 8, 16
Pursue the reform of the social security system to increase the efficiency of the social benefits system, which would improve incentives to work and also support the long-term sustainability of public finances.	Limited Progress		SDG 1, 2, 10
2023 CSR 2			
Proceed with the steady implementation of its revised recovery and resilience plan and swiftly finalise the REPowerEU chapter with a view to rapidly starting its implementation. Proceed with the swift implementation of cohesion policy programmes, in close complementarity and synergy with the recovery and resilience plan.	RRP implementation is monitored through the assessment of RRP payment requests and analysis of the bi-annual reporting on the achievement of the milestones and targets, to be reflected in the country reports. Progress with the cohesion policy is monitored in the context of the Cohesion Policy of the European Union.		
2023 CSR 3	**Limited Progress**		
Address labour and skills shortages by reskilling and upskilling the workforce and widening the higher education offer, in particular for the study fields most in demand in the labour market.	Limited Progress	Relevant RRP measures being implemented/planned as of 2021, 2022, 2023, 2024, and 2025	SDG 4
2023 CSR 4	**Some Progress**		
Reduce overall reliance on fossil fuels by	Substantial Progress	Relevant measures being implemented/planned as of 2021, 2022, 2023, 2024, 2025 and 2026	SDG 7, 9, 13
accelerating the deployment of renewables, including by further speeding up permitting procedures, and	Substantial Progress	Relevant measures being implemented/planned as of 2021, 2022, 2023 and 2026	SDG 7, 8, 9, 13
and boost investment in the decarbonisation of industry	Some Progress	Relevant measures being implemented/planned as of 2021, 2022, 2023, 2024, 2025 and 2026	SDG 7, 9, 13
transport, including through electrification.	Some Progress	Relevant measures being implemented/planned as of 2021, 2022, 2023, 2024, 2025 and 2026	SDG 11
Develop energy infrastructure to increase security of supply by strengthening the transmission of electricity.	Some Progress	Relevant measures being implemented/planned as of 2021, 2022, 2023, 2025 and 2026	SDG 7, 9, 13
Step up policy efforts aimed at the provision and acquisition of skills and competences needed for the green transition.	Limited Progress	Relevant measures being implemented/planned as of 2021, 2022, 2023 and 2026	SDG 4, 13

Huom.

* Ks. alaviite ([36]).

** Tähän taulukkoon sisältyvillä elpymis- ja palautumissuunnitelman toimenpiteillä edistetään maakohtaisten suositusten noudattamista. Elpymis- ja palautumissuunnitelmaan kuulumattomat lisätoimenpiteet saattavat kuitenkin olla tarpeen, jotta maakohtaisia suosituksia voidaan kaikilta osin noudattaa ja ratkaista niiden taustalla olevia haasteita. Merkintä ”toteutetaan parhaillaan” koskee ainoastaan toimenpiteitä, jotka sisältyvät Euroopan komission myönteisesti arvioimiin elpymis- ja palautumistukivälineen maksupyyntöihin.

Lähde: Euroopan komissio.

Tässä liitteessä esitetään tilannekuva Suomen elpymis- ja palautumissuunnitelman täytäntöönpanosta elpymis- ja palautumistukivälineen elinkaaren puolivälissä. Elpymis- ja palautumistukiväline on osoittautunut keskeisen tärkeäksi, kun EU elpyy koronapandemiasta. Sen avulla voidaan nopeuttaa vihreää ja digitaalista siirtymää ja samalla mukautua geopoliittiseen ja taloudelliseen kehitykseen ja vahvistaa kykyä selviytyä tulevista häiriöistä. Elpymis- ja palautumistukiväline auttaa myös YK:n kestävän kehityksen tavoitteiden saavuttamisessa ja maakohtaisten suositusten noudattamisessa (ks. liite 2).

Elpymis- ja palautumissuunnitelman perusteella voidaan vuosina 2021–2026 maksaa elpymis- ja palautumistukivälineestä avustuksina jopa 1,9 miljardia euroa, mikä on 0,7 prosenttia suhteessa Suomen BKT:hen ([37]). Toukokuun 2024 puoliväliin mennessä Suomelle on maksettu 498 miljoonaa euroa.

Suomella on vielä käytettävissä elpymis- ja palautumistukivälineestä 1,45 miljardin euron avustukset. Ne maksetaan sen jälkeen, kun tulevaisuudessa on arvioitu, onko jäljellä olevat neuvoston täytäntöönpanopäätökseen ([38]) sisältyvät 124 ([39]) välitavoitetta ja tavoitetta saavutettu ennen elpymis- ja palautumistukivälineelle asetettua määräaikaa vuonna 2026.

Suomen edistyminen suunnitelmansa täytäntöönpanossa esitetään elpymis- ja palautumistulostaulussa ([40]). Tulostaulussa esitetään yleiskatsaus elpymis- ja palautumistukivälineen täytäntöönpanon edistymisestä kokonaisuudessaan. Kuvioissa A3.1 esitetään tämänhetkinen tilanne tulostaulun perusteella.

Suomen elpymis- ja palautumissuunnitelmaan sisältyy REPowerEU-luku, joka koskee sitä, miten poistetaan asteittain riippuvuus Venäjän fossiilisista polttoaineista, monipuolistetaan energiahuoltoa ja tuotetaan puhtaampaa energiaa tulevina vuosina. REPowerEU-luvun täytäntöönpanon käynnistämiseksi 25. tammikuuta 2024 maksettiin 25,4 miljoonaa euroa ennakkorahoituksena. Tällä edistettiin asiaankuuluvien uudistusten käynnistämistä, kuten ympäristölupahakemuksia koskevan valitusmenettelyn muuttamista niin, että on vain yksi valitusmenettely ja uusi yhtenä viranomaisena toimiva valtakunnallinen kokonaisuus ympäristölupakäsittelyä varten, ja investointeja esimerkiksi uusien puhtaiden teknologioiden käyttöönottoon energian tuotannossa ja käytössä, sekä tutkimus- ja kehitystoimia uusiutuvan energian ratkaisujen edistämiseksi.

Suunnitelmassa keskitytään voimakkaasti vihreään siirtymään: siinä osoitetaan 52,3 prosenttia käytettävissä olevista varoista toimenpiteisiin, joilla tuetaan ilmastotavoitteita, ja 28,9 prosenttia kokonaismäärärahoista digitaalisen siirtymän tukemiseen. Suunnitelmassa on myös vahva sosiaalinen ulottuvuus. Se näkyy sosiaalisen suojelun toimenpiteissä, jotka liittyvät erityisesti terveydenhuolto- ja sosiaalipalvelujen saatavuuden parantamiseen koko maassa.

([37]) BKT-tiedot perustuvat vuoden 2023 tietoihin. Lähde: https://ec.europa.eu/economy_finance/recovery-and-resilience-scoreboard/index.html?lang=fi

([38]) https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-12524-2021-ADD-1/fi/pdf

([39]) Välitavoite tai tavoite on saavutettu tyydyttävästi, kun jäsenvaltio on toimittanut komissiolle todisteet siitä, että se on saavuttanut välitavoitteen tai tavoitteen, ja komissio on täytäntöönpanopäätöksessä antanut asiasta myönteisen arvion.

([40]) https://ec.europa.eu/economy_finance/recovery-and-resilience-scoreboard/country_overview.html

Taulukko A3.1: **Suomen elpymis- ja palautumissuunnitelman keskeiset tiedot**

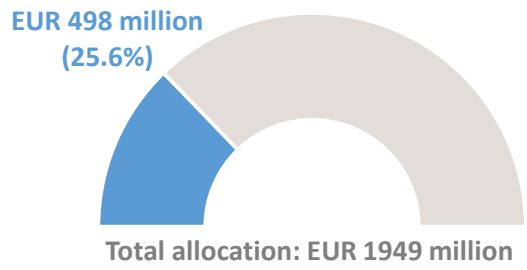
Initial plan CID adoption date	29 October 2021
Scope	Revised plan with REPowerEU chapter
Last major revision	8 December 2023
Total allocation	EUR 1.9 billion in grants (0.7% of 2023 GDP)
Investments and reforms	40 investments and 19 reforms
Total number of milestones and targets	144
Fulfilled milestones and targets	20 (14% of total)

Lähde: Elpymis- ja palautumistukivälineen tulostaulu

Suomen elpymis- ja palautumissuunnitelman täytäntöönpano on meneillään, ja yksi maksupyyntö on käsitelty. Suunnitelman saattaminen ajoissa päätökseen edellyttää kuitenkin lisäponnisteluja. Komissio antoi 25. tammikuuta 2024 myönteisen arvion Suomen maksupyynnöstä ottaen huomioon talous- ja rahoituskomitean lausunnon. Tämän seurauksena rahoitustukea maksettiin 202 miljoonaa euroa 1. maaliskuuta 2024 ([41]). Maksupyyntöön liittyvät 20 välitavoitetta ja tavoitetta koskivat uudistuksia ja investointeja, esim. verouudistuksia, joilla edistetään teollisuuden sähköistämistä ja kannustetaan investoimaan vähähiilisiin teknologioihin, verokannustimia kestävän liikenteen ja sähköajoneuvojen käytön edistämiseksi, työllistymismahdollisuuksien parantamista sovittamalla jatkuvan oppimisen mahdollisuuksia ja työmarkkinoiden tarpeita yhteen sekä keskeistä lainsäädäntöä, joka liittyy sosiaali-, terveydenhuolto- ja pelastuspalvelujen uudistukseen. Välitavoitteisiin kuului myös keskeisiä investointeja, joilla tuetaan vihreää ja digitaalista siirtymää, kuten energiainfrastruktuurin muuntamista ja uusia energiateknologioita sekä vähäpäästöisen vedyn tuotantoa ja käyttöä. Muilla keskeisillä investoinneilla pyrittiin vähentämään rakennusten ilmasto- ja ympäristövaikutuksia ja tukemaan täsmämetsätaloutta, jolla edistetään ilmastokestäviä toimenpiteitä ja ympäristökestävyyttä.

([41]) Kun pyydetyt maksut suoritetaan, ennakkorahoitus vähennetään suhteellisesti. Tässä esitetään nettomäärät.

Kuvio A3.1: **Elpymis- ja palautumistukivälineestä maksetut avustukset yhteensä**

Huom. Kuviossa esitetään elpymis- ja palautumistukivälineestä tähän mennessä maksettujen avustusten määrä, ennakkomaksut mukaan lukien. Avustukset ovat rahoitusta, jota ei makseta takaisin. Kullekin jäsenvaltiolle myönnettävien avustusten kokonaismäärä määräytyy jakoperusteen ja elpymis- ja palautumissuunnitelman arvioitujen kokonaiskustannusten perusteella.
Lähde: Elpymis- ja palautumistukivälineen tulostaulu.

Suomi on 15. toukokuuta 2024 alkaen valmistellut toista maksupyyntöään. Taulukossa A3.2 esitetään joitakin tähän mennessä toteutettuja toimenpiteitä ja joitakin ennen vuotta 2026 toteutettavia toimenpiteitä, joilla jatketaan Suomen talouden muuttamista vihreämmäksi, digitaalisemmaksi, osallistavammaksi ja häiriönsietokykyisemmäksi.

Taulukko A3.2: **Suomen elpymis- ja palautumissuunnitelman toimenpiteet**

Reforms and investments implemented
• Reform of energy taxation • Preparation of the social welfare and health care reform • Improvements to employment opportunities
Upcoming reforms and investments
• Digital innovations for social welfare and health care services • Investments in the largest solar power installation in the Nordics • Create a model for teaching cybersecurity skills to citizens

Lähde: FENIX.

EU:n rahoitusvälineet tarjoavat EU:n jäsenvaltioille huomattavia resursseja elpymiseen ja kasvuun. Liitteessä 3 kuvatun elpymis- ja palautumistukivälineestä saatavan 1,95 miljardin euron rahoituksen lisäksi Suomi saa kaudella 2021–2027 EU:n koheesiopolitiikan rahastoista ([42]) 1,9 miljardia euroa ([43]). Tuki näistä kahdesta välineestä on yhteensä noin 1,40 prosenttia suhteessa Suomen BKT:hen, kun EU:n keskiarvo on 5,38 prosenttia suhteessa BKT:hen ([44]). Koheesiopolitiikan avulla tuetaan aluekehitystä, taloudellista, sosiaalista ja alueellista lähentymistä ja kilpailukykyä pitkän aikavälin investoinneilla EU:n painopisteiden sekä kansallisten ja alueellisten strategioiden mukaisesti.

Ohjelmakaudella 2014–2020 koheesiopolitiikan rahastoilla parannettiin Suomen kilpailukykyä ja saavutettiin konkreettisia tuloksia erityisesti tutkimuksen ja innovoinnin sekä sosiaalisen osallisuuden edistämisessä. Tukikelpoisuusajan päättymiseen eli joulukuuhun 2023 mennessä vuosien 2014–2020 koheesiopolitiikan rahastoista ([45]) oli asetettu Suomen saataville 1,5 miljardia euroa ([46]), joista 780 miljoonaa euroa on maksettu sen jälkeen, kun koronapandemia puhkesi maaliskuussa 2020 ([47]). Koheesiopolitiikan rahastojen tuella edistettiin ohjelmakauden aikana 12 760 uuden työpaikan luomista ja 584 uuden yrityksen perustamista. Tukea sai yhteensä 1 434 pk-yritystä, ja 24 876 yritystä osallistui tutkimus- ja kehityslaitosten vetämiin hankkeisiin. Euroopan sosiaalirahaston (ESR) hankkeisiin osallistui yhteensä 436 000 ihmistä. Samaan aikaan ESR:n rahoitusta myönnettiin työmarkkinoille osallistumisen lisäämiseen parantamalla työllisyys-, sosiaali- ja koulutuspolitiikkaa. ESR-toimenpiteet kohdistuivat erityisesti nuoriin, työttömiin ja ikääntyneisiin sekä marginalisoituneisiin väestöryhmiin, kuten maahanmuuttaneisiin ja vammaisiin. Vuoden 2022 loppuun mennessä ESR-hankkeista oli saanut tukea yli 433 000 osallistujaa, joista työttömiä oli noin 249 000.

Nykyisellä ohjelmakaudella (2021–2027) koheesiopolitiikalla annetaan lisäpotkua Suomen kilpailukyvylle, vihreälle siirtymälle ja sosiaaliselle yhteenkuuluvuudelle ja parannetaan suomalaisten elin- ja työoloja. Vuosina 2021–2027 Euroopan aluekehitysrahaston (EAKR) varoilla lisätään tutkimusta, kehitystä ja innovointia alueellisten älykkään erikoistumisen strategioiden mukaisesti, tuetaan digitalisaatiota ja pk-yritysten kasvua sekä nopeutetaan vihreää siirtymää. Tarkoituksena on antaa tukea 9 575 yritykselle, luoda 15 047 uutta työpaikkaa ja saada yrityksissä aikaan energiansäästöä 94,8 MWh/vuosi. Oikeudenmukaisen siirtymän rahastosta (JTF) investoidaan alueiden talouden monipuolistamiseen sekä työvoiman uudelleen- ja täydennyskoulutukseen alueilla, joita siirtyminen turpeesta puhtaampiin energialähteisiin koettelee eniten. JTF-rahastosta on tarkoitus antaa tukea 1 933 yritykselle, auttaa luomaan 3 709 uutta työpaikkaa ja auttaa ennallistamaan 13 596 hehtaaria maata. Uudistuva ja osaava Suomi -ohjelmassa on seitsemän toimintalinjaa, joista kolmea rahoitetaan Euroopan sosiaalirahasto plussasta (ESR+) noin 602 miljoonalla eurolla. Myös JTF-rahaston toimintalinjaan sisältyy ESR-tyyppisen toiminnan, kuten työvoiman koulutuksen rahoittaminen, täydennys- ja uudelleenkoulutus mukaan lukien. ESR+ auttaa lisäämään työllisyyttä ja osaamista ja tarjoaa tukea osallisuuden lisäämiseksi Suomessa, ja sosiaalisen innovoinnin toimilla autetaan vähävaraisimpia. Koheesiopolitiikalla edistetään siis merkittävästi YK:n kestävän kehityksen tavoitteiden, erityisesti tavoitteen 9 (teollisuus, innovointi, infrastruktuuri), tavoitteen 8 (ihmisarvoinen työ ja talouskasvu) ja tavoitteen 1 (ei köyhyyttä), saavuttamista Suomessa.

([42]) Vuosina 2021–2027 koheesiopolitiikan rahastoihin kuuluvat Euroopan aluekehitysrahasto, Euroopan sosiaalirahasto plus ja oikeudenmukaisen siirtymän rahasto.

([43]) Luku ei sisällä Euroopan alueellisen yhteistyön ohjelmia. Vuosina 2021–2027 investointien kokonaismäärä, kansallinen rahoitus mukaan lukien, on 3,2 miljardia euroa.

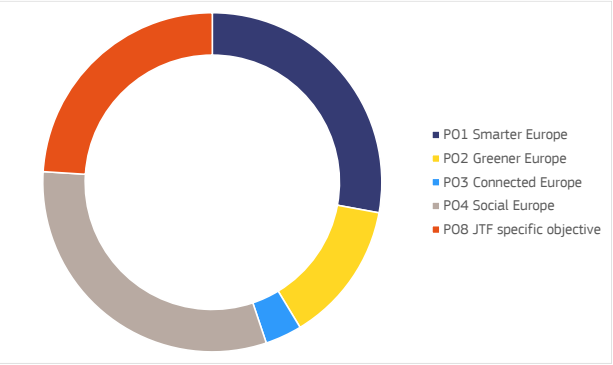
([44]) Elpymis- ja palautumistukivälineen rahoitus sisältää sekä avustuksia että lainoja. EU:n keskiarvo lasketaan koheesiopolitiikan rahastojen osalta ilman Euroopan alueellisen yhteistyön ohjelmia. BKT-luvut perustuvat Eurostatin tietoihin vuodelta 2022.

([45]) Vuosina 2014–2020 koheesiopolitiikan rahastoihin kuuluivat Euroopan aluekehitysrahasto ja Euroopan sosiaalirahasto. Mukana ovat REACT-EU-määrärahat, mutta ei Euroopan alueellisen yhteistyön ohjelmia.

([46]) Vuosina 2014–2020 investointien kokonaismäärä, kansallinen rahoitus mukaan lukien, oli 2,9 miljardia euroa.

([47]) Tietojen koontipäivä: 14. toukokuuta 2024.

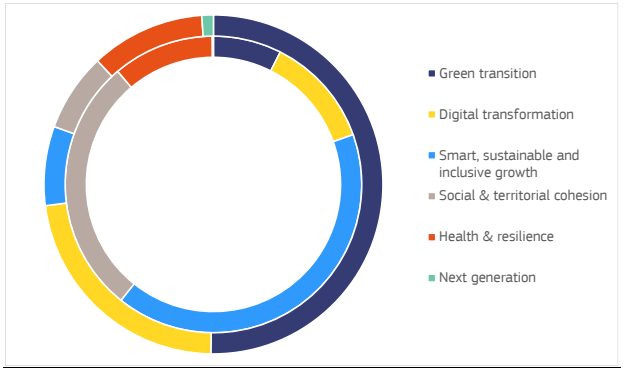
Kuvio A4.1: **Koheesiopolitiikan rahoituksen jakautuminen politiikkatavoitteisiin Suomessa**

Lähde: Euroopan komissio.

Koheesiopolitiikka ja elpymis- ja palautumissuunnitelma vahvistavat toisiaan Suomessa toisiinsa liittyvien toimien kautta. Molemmilla tuetaan digitaalista siirtymää. Elpymis- ja palautumissuunnitelman investoinneilla parannetaan laajakaistaverkon valtakunnallista kattavuutta erityisesti nopeammilla yhteyksillä, kun taas EAKR:stä tuetaan parempien yhteyksien tuloksellista käyttöä teollisuuden ja julkisten palvelujen käyttäjien osalta. Koheesiopolitiikalla ja elpymis- ja palautumistukivälineellä tuetaan yhdessä myös vihreää siirtymää. Oikeudenmukaisen siirtymän rahasto (JTF) keskittyy alueisiin, joihin siirtyminen turpeesta puhtaampiin energialähteisiin vaikuttaa eniten. Rahastosta tuetaan elinkeinojen monipuolistamista, elvytetään talouden rakenteita ja edistetään työllisyyttä uudelleen- ja täydennyskouluttamalla turpeentuotannossa ja siihen liittyvillä aloilla työskennellyttä työvoimaa. Elpymis- ja palautumissuunnitelmalla edistetään Suomen pyrkimyksiä vähentää hiilen käyttöä kannustamalla luopumaan siitä lyhyemmässä ajassa kuin laissa hiilen energiakäytön kieltämisestä (416/2019) säädetään. Lisäksi elpymis- ja palautumissuunnitelmalla tuetaan Suomen teollisuuden siirtymää turpeen käytön vähentämisen osalta, millä näin täydennetään suoraan JTF-toimenpiteitä. Lisäksi ESR plussasta tuetaan ulkomaisia työntekijöitä tehokkailla työvoima- ja yrityspalveluilla ja varmistetaan, että työvoiman kysyntä ja tarjonta kohtaavat paremmin, kun taas elpymis- ja palautumissuunnitelmaan sisältyy uudistus, jolla houkutellaan ulkomaisia osaajia virtaviivaistamalla hallinnollisia menettelyjä, minkä on tarkoitus auttaa ulkomaissia opiskelijoita työllistymään Suomessa. Koheesiopolitiikan ja elpymis- ja palautumissuunnitelman rahoitus esitetään politiikkatavoitteisiin jaoteltuna kuvioissa A4.1 ja A4.2.

Kuvio A4.2: **Elpymis- ja palautumistukivälineen rahoituksen jakautuminen Suomessa pilareittain**

1) Kukin elpymis- ja palautumissuunnitelman toimenpide myötävaikuttaa elpymis- ja palautumistukivälineen kuudesta politiikkapilarista kahden saavuttamiseen. Ulommalla kehällä näkyy, mihin toimenpide ensisijaisesti myötävaikuttaa, ja sisemmällä, mihin se myötävaikuttaa toissijaisesti. Kummankin kehän osuus on 100 prosenttia elpymis- ja palautumistukivälineen varoista. Näin ollen tässä kuviossa esitetyt pilareiden osuudet ovat 200 prosenttia Suomelle kohdennetuista elpymis- ja palautumistukivälineen varoista.
Lähde: Euroopan komissio.

Teknisen tuen väline auttaa Suomea investoimaan julkishallintoonsa ja luomaan suotuisamman ympäristön EU:n ja kansallisille investoinneille. Välineellä on rahoitettu Suomessa hankkeita kasvua edistävien uudistusten suunnittelemiseksi ja toteuttamiseksi vuodesta 2019 lähtien. Vuonna 2023 annettuun tukeen sisältyi toimia, joilla i) nopeutetaan uusiutuvan energian lupamenettelyjä; ii) suunnitellaan jäsennelty ja säännöllinen menokartoitusprosessi; ja iii) edistetään koulutusjärjestelmän laatua ja inklusiivisuutta. Teknisen tuen väline auttaa Suomea myös lisäämään yleisiä valmiuksiaan toteuttaa elpymis- ja palautumissuunnitelmaansa sisältyviä yksittäisiä uudistuksia ja investointeja, kuten alueellisen kaivosalan edistämistä Lapissa.

Suomi saa rahoitusta myös useista muista EU:n välineistä, mukaan lukien taulukossa A4.1 luetellut välineet.

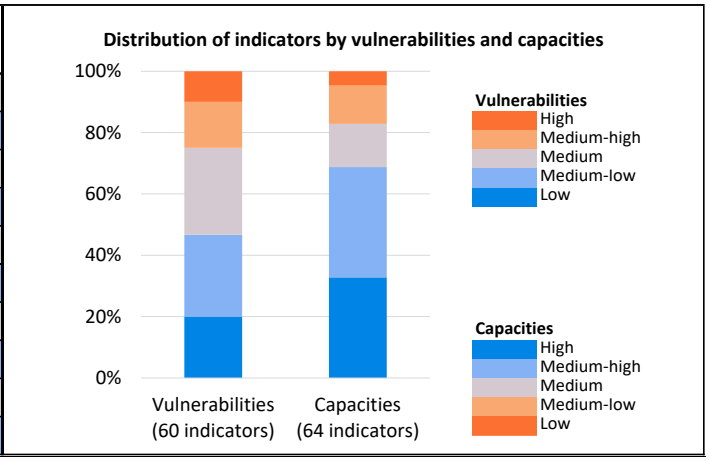
Taulukko A4.1: **EU:n välineiden tuki Suomessa**

EU grants		
	Amount 2014-2020 (EUR million)	Amount 2021-2027 (EUR million)
Cohesion policy	1 481.4	1 940.5
RRF grants (1)	-	1 949.1
Public sector loan facility (grant component) (2)	-	35.3
Common agricultural policy (3)	8 000.0	4 410.0
EMFF/EMFAF (4)	74.4	71.8
Connecting Europe Facility (5)	340.1	260.1
Horizon 2020 / Horizon Europe (6)	1 537.0	902.4
LIFE programme (7)	84.4	104.9
EU guarantees		
	EU Guarantee (EUR million)	Volume of operations (EUR million)
European Fund for Strategic Investment 2015-2020 (8)	645.4	1 684.0
InvestEU 2021-2027 (9)	77.4	236.5

1) Elpymis- ja palautumissuunnitelma pannaan täytäntöön vuosina 2021–2026.
2) Julkisen sektorin lainajärjestelyn ohjelmakausi on 2021–2025, ja määrä vastaa kansallista osuutta kauden loppuun asti varatusta avustusosuudesta.
3) Yhteisen maatalouspolitiikan ohjelmakaudet ovat 2014–2022 ja 2023–2027.
4) EMKR – Euroopan meri- ja kalatalousrahasto, EMKVR – Euroopan meri-, kalatalous- ja vesiviljelyrahasto.
5) Verkkojen Eurooppa -välinettä koskevat tiedot kattavat liikenteen ja energian, ja niiden koontipäivä on 15. toukokuuta 2024.
6) Horisontti Eurooppa -puiteohjelmaa (2021–2027) koskevien tietojen koontipäivä on 13. toukokuuta 2024.
7) Life-ohjelmaa (2021–2027) koskevien tietojen koontipäivä on 15. toukokuuta 2024.
8) ESIR-rahaston infrastruktuuri- ja innovointi-ikkunan puitteissa allekirjoitetun EU:n takauksen määrä on johdettu EIP:n ilmoittaman toimien allekirjoitetun määrän ja keskimääräisen sisäisen kertoimen perusteella (koontipäivä on 31. joulukuuta 2023).
9) EU:n takauksen määrä ja InvestEU-ohjelman puitteissa allekirjoitettujen toimien volyymi sisältävät sekä EU-osion että jäsenvaltio-osiot (koontipäivä on 31. joulukuuta 2023).
Lähde: Euroopan komissio.

Taulukko A5.1: **Suomen ja EU-27:n selviytymiskykyä kuvaavat indeksit eri osa-alueilla**

Dimension		FI 2023 RDB	FI 2024 RDB	EU-27 2024 RDB
Overall resilience	Vulnerabilities			
	Capacities			
Social and economic	Vulnerabilities			
	Capacities			
Green	Vulnerabilities			
	Capacities			
Digital	Vulnerabilities			
	Capacities			
Geopolitical	Vulnerabilities			
	Capacities			

1) Synteettisillä indekseillä kootaan yhteen maiden suhteellinen selviytymiskyky kaikkien huomioon otettavien indikaattoreiden osalta. Maan suhteellista tilannetta viimeisenä vuotena, jolta tieoja on saatavilla, verrataan kunkin indikaattorin osalta kyseisen indikaattorin arvoihin kaikkien jäsenvaltioiden ja kaikkien viitekauden vuosien osalta.
Lähde: Selviytymiskykyä kuvaavat tulostaulut – versio kevät 2024, tiedot vuoteen 2022 asti.

Tässä liitteessä käytetään selviytymiskykyä kuvaavia komission tulostauluja ([48]) kuvaamaan Suomen suhteellisia selviytymisvalmiuksia ja haavoittuvuustekijöitä ([49]), joilla voi olla merkitystä yhteiskunnallisen, taloudellisen, digitaalisen ja vihreän muutoksen sekä tulevien häiriötilanteiden ja geopoliittisten haasteiden ratkaisemisen kannalta. ([50])

Selviytymiskykyä kuvaavaan tulostauluun sisältyvien selviytymiskykyä kuvaavien indikaattorien mukaan Suomen haavoittuvuustekijät ovat matalaa keskitasoa ja valmiudet korkeaa tasoa. Haavoittuvuustekijät ovat vuoden 2023 tulostaulun mukaan parantuneet hieman, ja ne ovat nyt keskitasoa tai matalaa keskitasoa, ja valmiudet ovat pysyneet ennallaan korkealla tasolla. Tämä näkyy indikaattorien jakautumisessa eri selviytymiskykyluokkiin: alle 25 prosenttia Suomen haavoittuvuusindikaattoreista ja yli 60 prosenttia Suomen valmiusindikaattoreista sijoittuu korkeaan tai korkean keskitason luokkaan.

Suomi on selviytymiskykyä kuvaavassa tulostaulussa vuodelta 2023 säilyttänyt vahvan asemansa sosiaalistaloudellisella osa-alueella. Tällä osa-alueella haavoittuvuustekijät ovat yleisesti ottaen matalalla tasolla ja valmiudet korkealla tasolla. Haavoittuvuudet ovat matalalla tasolla pääasiassa Suomen korkean työllisyysasteen ja vähäisen eriarvoisuuden ja köyhyyden vuoksi ja siksi, että sukupuolten työllisyysero on EU:n pienimpiä ja kaventuu edelleen. Korkeat valmiudet johtuvat panostuksista koulutukseen, terveydenhuoltoon ja sosiaaliseen suojeluun, joilla vähennetään köyhyyden ja sosiaalisen syrjäytymisen riskiä. Jotkin Suomen terveydenhuoltoindikaattorit ovat kuitenkin edelleen huolestuttavia. Niiden suomalaisten osuus, joilla on täyttämättömiä hoitotarpeita, on EU:n kolmanneksi suurin, ja osuus on viime vuosina kasvanut. Valmiuksiin liittyen terveiden elinvuosien määrä on Suomessa nousussa, mutta jää edelleen alle EU:n keskiarvon.

Vihreään ulottuvuuteen liittyvät Suomen haavoittuvuustekijät ovat pysyneet ennallaan viime vuoteen verrattuna, mutta

([48]) Https://ec.europa.eu/info/strategy/strategic-planning/strategic-foresight/2020-strategic-foresight-report/resilience-dashboards_fi. Selviytymiskyky määritellään kyvyksi paitsi kestää haasteita ja suoriutua niistä, myös kyvyksi mukautua siirtymiin kestävällä, oikeudenmukaisella ja demokraattisella tavalla. Strateginen ennakointiraportti 2020: *Strateginen ennakointi – edellytysten luominen Euroopan selviytymiskyvyn parantamiseksi* (COM(2020) 493).

([49]) Haavoittuvuustekijöillä tarkoitetaan tekijöitä, jotka voivat pahentaa kriisien ja siirtymien kielteisiä vaikutuksia, tai esteitä, jotka voivat haitata pitkän aikavälin strategisten tavoitteiden saavuttamista, kun taas valmiuksilla tarkoitetaan edellytyksiä tai kyvykkyyttä selviytyä kriiseistä ja rakennemuutoksista ja hallita siirtymiä.

([50]) Tämä liite on yhteydessä liitteeseen 1 (kestävän kehityksen tavoitteet), liitteeseen 6 (vihreän kehityksen ohjelma), liitteeseen 8 (oikeudenmukainen siirtymä ilmastoneutraaliuteen), liitteeseen 9 (resurssien tuottavuus, tehokkuus ja kierrätys), liitteeseen 10 (digitaalinen siirtymä) ja liitteeseen 14 (Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilari).

valmiudet ovat heikentyneet. Kunnianhimoisista ilmastotavoitteista huolimatta ilmastonmuutoksen hillitsemiseen liittyvät haavoittuvuudet eivät ole parantuneet. Luonnonvarojen kestävästä käytöstä ja biologisesta monimuotoisuudesta voidaan todeta, että Suomen maataloudessa käytetään edelleen paljon kemiallisia torjunta-aineita ja sen talous on EU:n raaka-aineintensiivisin. Vihreät valmiudet kokonaisuudessaan ovat laskeneet keskitasolle. Suomella on edelleen paljon ympäristöpatentteja, uusiutuvan energian käyttö on merkittävää, luonnonmukaisen maatalouden osuus on suuri ja maaperän hiilipitoisuus alhainen, mutta kiertotalouden ja biologisen monimuotoisuuden vahvistaminen edistäisi huomattavasti maan selviytymisvalmiuksia. Kun tarkastellaan materiaalien kiertotalousastetta, energian ja resurssien tuottavuutta sekä Natura 2000 -suojelualueita, Suomi kuuluu EU:n heikoimmin suoriutuvien maiden joukkoon. Selviytymiskykyä kuvaavassa tulostaulussa vuodelta 2023 myös sen metsien hiilensidonta on heikentynyt.

Suomi on parantanut vahvaa asemaansa digitaalisessa ulottuvuudessa, sillä haavoittuvuudet ovat edelleen vähentyneet ja valmiudet ovat korkealla tasolla verrattuna viime vuoden tulostauluun. Syitä haavoittuvuuksien vähenemiseen ovat yritysten laajakaistayhteyksien ja yrityksille suunnattujen julkisten verkkopalvelujen saatavuuden parantuminen. Kaiken kaikkiaan digitaaliset haavoittuvuudet ovat Suomessa EU:n matalimmalla tasolla, erityisesti henkilökohtaisen ja julkisen tilan osalta. Haavoittuvuudet ovat korkealla keskitasolla ainoastaan siltä osin, että Suomella on kauppavaje sekä tieto- ja viestintätekniikan (ICT) tavaroiden että palvelujen osalta. Suomen digitaaliset valmiudet ovat kaiken kaikkiaan korkealla tasolla, ja se on parhaalla tai toiseksi parhaalla sijalla aikuisten ja nuorten digitaalisissa taidoissa, verkkokurssien käytössä, verkko-opiskeluun osallistuvien nuorten määrässä ja sähköisessä terveydenhuollossa. Yhteistyötalous on vuoden 2023 tulostaulussa ainoa, jossa valmiudet ovat matalaa keskitasoa, mutta tulos on parantunut.

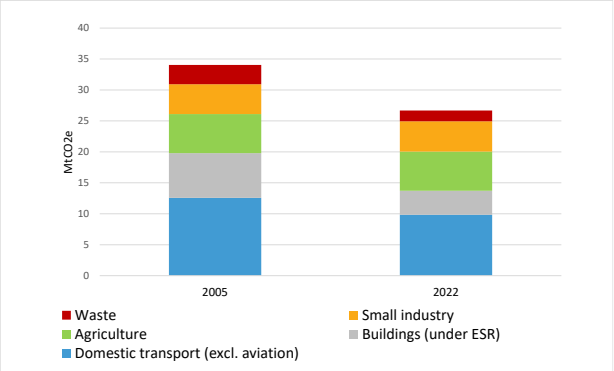
Suomen geopoliittiset haavoittuvuudet ja valmiudet ovat pysyneet keskitasoisina. Kauppakumppaneiden monipuolistaminen voisi parantaa Suomen selviytymiskykyä entisestään, sillä perusmetallien ja energian toimittajat ja suoria ulkomaisia sijoituksia tekevät kumppanit ovat voimakkaasti keskittyneitä. Suomi on onnistunut kaventamaan EU:n kansalaisten ja EU:n ulkopuolisten maiden kansalaisten työllisyyseroa viime vuoden tulostauluun verrattuna. Valmiuksiensa osalta se on parantanut energiakauppaansa EU-maiden kanssa ja lisännyt kauppansa avoimuutta EU:n ulkopuolisiin maihin nähden. Suomen kannattaisi kuitenkin lisätä EU:n sisäistä kierrätettävien raaka-aineiden kauppaa ja kauppansa avoimuutta EU-maihin nähden lieventääkseen toimitusriskejä ja vähentääkseen riippuvuuksia.

Suomi on edistynyt vihreässä siirtymässä, mutta lisätoimia tarvitaan ilmasto- ja energiasiirtymän rahoituskehyksen täsmentämiseksi, maankäyttösektorin hiilinielujen vahvistamiseksi, biologisen monimuotoisuuden ja ekosysteemin suojelemiseksi sekä muilla osa-alueilla. Tässä liitteessä esitetään tilannekuva siirtymän ilmasto-, energia- ja ympäristönäkökohdista Suomessa ([51]).

Vaikuttaa siltä, että Suomen kansallisen energia- ja ilmastosuunnitelman päivitysluonnoksessa kartoitetaan ainoastaan yksityiset investoinnit, joita vuoden 2030 ilmasto- ja energiatavoitteiden saavuttaminen edellyttää. Kansallisessa energia- ja ilmastosuunnitelmassa esitetään yleiskatsaus yksityisistä investoinneista puhtaaseen energiaan siirtymiseen aloittain (esim. maa- ja merituulivoima, ydinvoiman tuotanto, vähähiilinen teräksentuotanto jne.), mutta julkisia ja yksityisiä investointeja ja koko talouden investointitarpeita koskevien yhdistettyjen tietojen puuttuminen vaikeuttaa mahdollisten vajeiden arviointia. Tärkeimmät rahoituslähteet, oikeudenmukaisen siirtymän rahoituslähteet mukaan lukien, esitetään suunnitelmassa vain osittain. Siinä mainitaan kansallinen ja EU:n rahoitus, johon kuuluvat Verkkojen Eurooppa -väline, elpymis- ja palautumissuunnitelma ja Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahasto ([52]).

Koska suunnitellut toimenpiteet ovat vielä hyväksymättä, Suomella on edelleen kirittävää taakanjakotavoitteensa ([53]) saavuttamisessa vuoteen 2030 mennessä. Vuonna 2022 Suomen taakanjakosektoreiden kasvihuonekaasupäästöjen odotetaan olevan 22,5 prosenttia alle vuoden 2005 tason. Nykyisten toimenpiteiden arvioidaan vähentävän Suomen taakanjakosektorin päästöjä 44,2 prosenttia vuoden 2005 tasosta vuoteen 2030 mennessä. Suomen esittämillä lisätoimenpiteillä näiden päästöjen arvioidaan vähenevän vielä 2,2 prosenttiyksikköä, jolloin päästövähennys on 46,4 prosenttia vuoteen 2005 verrattuna ([54]) eli vain 3,6 prosenttiyksikön päässä Suomen tavoitteesta vähentää päästöjä 50 prosenttia.

Kuvio A6.1: **Taakanjakosektoreiden kasvihuonekaasupäästöt (hiilidioksidiekvivalenttitonnia, 2005–2022)**

Lähde: Euroopan ympäristökeskus.

Uusiutuvaa energiaa ja energiatehokkuutta koskevaa tavoitetta on varaa korottaa Suomen lopullisessa kansallisen energia- ja ilmastosuunnitelman päivityksessä ([55]). Vaikka

([51]) Tätä liitettä täydentävät energiaomavaraisuutta ja kilpailukykyä koskeva liite 7, oikeudenmukaista siirtymistä ilmastoneutraaliuteen koskeva liite 8, resurssitehokkuutta, kiertotaloutta ja tuottavuutta koskeva liite 9 sekä tämän maaraportin muissa liitteissä olevat relevantit aihepiirit.

([52]) Ks. komission (2023) arvio Suomen alustavasta kansallisesta energia- ja ilmastosuunnitelmasta.

([53]) Kasvihuonekaasupäästöjen kansallisesta vähennystavoitteesta säädetään asetuksessa (EU) 2023/857 (taakanjakoasetus). Tavoitteena on sovittaa toimet asianomaisilla sektoreilla yhteen sen tavoitteen kanssa, että EU:n tasolla saavutetaan koko talouden laajuinen tavoite vähentää kasvihuonekaasupäästöjä vähintään 55 prosenttia vuoden 1990 tasoon verrattuna. Tavoite koskee myös EU:n nykyiseen päästökauppajärjestelmään kuulumattomia sektoreita, erityisesti rakennuksia (lämmitys ja jäähdytys), tieliikennettä, maataloutta, jätteitä ja pienteollisuutta (ns. taakanjakosektorit).

([54]) Taakanjakosektorin päästöt vuodelta 2022 perustuvat likimääräisiin inventaariotietoihin. Lopulliset tiedot kootaan vuonna 2027 kokonaisvaltaisen tarkastelun jälkeen. Suomen kansallisen energia- ja ilmastosuunnitelman päivitysluonnoksessa ei esitetä taakanjakosektoreiden päästöennusteita. Tällaisia ennusteita koskevat tiedot perustuvat tuoreimpaan dataan, joka oli asetuksen (EU) 2018/1999 (hallintoasetus) 18 artiklan nojalla toimitettava viimeistään 15. maaliskuuta 2023.

([55]) Tarkistetussa uusiutuvia energialähteitä koskevassa direktiivissä asetettu EU:n tavoite on, että vuoteen 2030 mennessä 42,5 prosenttia energian kokonaisloppukulutuksesta on peräisin uusiutuvista energialähteistä, ja pyrkimyksenä on päästä 45 prosenttiin. Direktiivin (EU) 2023/1791 liitteessä I olevassa kaavassa Suomen ohjeelliseksi kansalliseksi panokseksi asetetaan primäärienergian kulutuksen osalta 29,8 Mtoe ja

Suomen kansallisen energia- ja ilmastosuunnitelman päivitysluonnoksessa esitetty uusiutuvan energian 51 prosentin osuus vuonna 2030 on huomattavasti alle vaaditun 62 prosentin, siinä arvioidaan, että uusiutuvan energian kokonaisosuus energian kokonaisloppukulutuksesta kasvaa 60 prosenttiin vuoteen 2030 mennessä. Suomen kansallisen energia- ja ilmastosuunnitelman päivityksessä ei ole asetettu selkeää vuoteen 2030 tähtäävää primäärienergian kulutusta koskevaa kansallista energiatehokkuuspanosta. Energiatehokkuuspanos, joka on energian loppukulutuksessa 20,60 Mtoe, vastaa kuitenkin energiatehokkuusdirektiivissä edellytettyä panosta.

Suomen siirtyminen kestävään liikenteeseen on käynnistymässä, mutta ei ole vielä päässyt täyteen vauhtiin ([56]). Vuonna 2022 akkukäyttöisten sähköajoneuvojen osuus Suomen henkilöajoneuvokannasta oli 1,3 prosenttia. Julkisia latauspisteitä on 9 000, mikä tarkoittaa yhtä latauspistettä 16:ta sähköajoneuvoa kohti,. Tämä on alle EU:n keskiarvon, joka on 1:10. Henkilöautojen osuus matkustuskilometreistä oli 87 prosenttia (yli EU:n keskiarvon, joka on 85 %). Rahtia kuljetetaan pääasiassa maanteitse, sillä kuljetetuista tonneista 73 prosenttia kuljetettiin maanteitse (lähellä EU:n keskiarvoa, joka on 75 %). Rautateiden osuus, 27 prosenttia, on rahtikuljetuksissa n suurempi kuin EU:ssa keskimäärin (17 %). Rautatieverkosta 57 prosenttia on sähköistetty (EU:n keskiarvo: 56 %).

Maankäytön, maankäytön muutoksen ja metsätalouden (LULUCF) aikaansaamien hiilen nettopoistumien osalta Suomen arvioidaan jäävän vuoden 2030 tavoitteestaan. Sen nettopoistumat ovat vähentyneet vuodesta 2015, mikä johti suuriin nettopäästöihin vuonna 2021. Suurin osa hiilen nettopoistumasta on Suomen metsien aikaansaamaa. Vuoden 2030 LULUCF-tavoitteen saavuttaminen edellyttää vielä 2 889 kilotonnin poistumia ([57]). Viimeisimpien kehitysarvioiden mukaan Suomen toimet eivät ole riittäviä, ja tällä hetkellä tavoitteen arvioidaan jäävän saavuttamatta ([58]). Vielä ei ole olemassa kansallista LULUCF-tavoitteen saavuttamiseen tähtäävää konkreettista etenemissuunnitelmaa, jossa määritettäisiin lisätoimenpiteet, niiden ajoitus ja laajuus sekä kvantifioitaisiin niiden odotetut vaikutukset ja jolla varmistettaisiin, että kasvihuonekaasujen poistumat ovat tosiasiallisesti linjassa EU:n vuoden 2030 nettopoistumatavoitteen (–310 miljoonaa hiilidioksidiekvivalenttitonnia) ja maakohtaisen poistumatavoitteen kanssa.

Vuonna 2022 hyväksytyn ilmastolakinsa ja vuoteen 2030 tähtäävän kansallisen ilmastonmuutokseen sopeutumista koskevan suunnitelmansa myötä Suomi on vahvistanut ilmastonmuutokseen sopeutumista sekä kansallisella että alueellisella tasolla. Riskien ja haavoittuvuuksien uusi arviointi on kokonaisvaltainen ja kattaa kaikki merkittävät ilmastoriskien aiheuttajat, kuten tulvat, kuivuuden, lämpöaallot ja maastopalot. Suomi on ottamassa ilmastonmuutokseen sopeutumiseen tieteen ja teknologian kehitystä hyödyntävän monitahoisen lähestymistavan, jonka laatimiseen osallistuu laaja joukko poliittisia päättäjiä ja sidosryhmiä. Kansallinen ilmastonmuutokseen sopeutumista koskeva strategia kattaa muun muassa tulva- ja kuivuusriskien hallinnan, terveydenhuollon, sosiaaliturvan ja liikenteen. Vesihuoltoon on kiinnitettävä erityistä huomiota, sillä tulvat, kuumuus ja kuivuus voivat häiritä energiantuotantoa. Suomessa ei ole merkittävää ilmastonsuojeluvajetta ([59]).

Suomessa ilmanlaatu on yleisesti ottaen hyvä joitakin poikkeuksia lukuun ottamatta. Molemmat indikaattorit, jotka koskevat pienhiukkas- ja typpidioksidialtistuksen vuoksi menetettyjä elinvuosia, olivat selvästi alle EU:n keskiarvon vuonna 2021. Savusumua aiheuttavien päästöjen intensiteetti suhteessa BKT:hen laski 48 prosenttia vuosina 2008–2021, 0,72 tonniin-EUR'10 eli alle EU:n keskiarvon.

Suomella on parantamisen varaa luonnonsuojelussa ja -hoidossa, sillä maan

loppuenergian kulutuksen osalta 20,8 Mtoe. Ks. komission suositus Suomelle, annettu 18.12.2023.

([56]) Ellei toisin mainita, tämän osion tiedot koskevat vuotta 2021. Ks. Euroopan komissio, 2023, EU transport in figures, transport.ec.europa.eu.

([57]) Asetuksen (EU) 2023/839 mukaiset jäsenvaltioiden kansalliset LULUCF-tavoitteet.

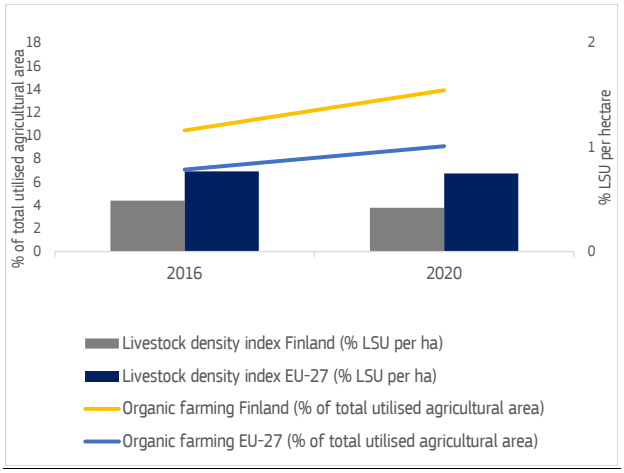
([58]) Suomen kansallisen energia- ja ilmastosuunnitelman päivitysluonnoksessa esitetyt kehitysarviot, 2023.

([59]) Ks. komission arviointi ja suositus vuodelta 2023 Suomen edistymisestä ilmastonmuutokseen sopeutumisessa.

biologisen monimuotoisuuden köyhtyminen jatkuu. Vuoden 2021 lopussa 15 prosenttia maa-alueista ja 11 prosenttia merialueista oli suojeltu, ja vain 32 prosentissa luontotyypeistä ja 45 prosentissa lajeista suojelun taso oli hyvä ([60]). Vuonna 2020 viljelymaiden lintuindeksi nousi 84:ään. Suomen viljelykäytännöt, joilla pyritään suojelemaan lajeja ja luontotyyppejä, eivät kuitenkaan riitä kompensoimaan maatalouden tehostumista ja siitä johtuvaa rehevöitymistä. Maatalouden harjoittamisessa siipikarjan ja sikojen tehokasvatus rasittaa ympäristöä eniten, kun tarkastellaan ammoniakki- ja pienhiukkaspäästöjä ($PM_{2,5}$) ilmaan. Tuoreimpien Suomen meristrategiaa varten raportoitujen tietojen perusteella Suomen merivesien tila ei ole vielä kaikkien meristrategiapuitedirektiivin kuvaajien osalta hyvä. Ympäristöministeriö laatii parhaillaan vuoteen 2035 ulottuvaa kansallista luonnon monimuotoisuuden strategiaa ja toimintaohjelmaa ([61]).

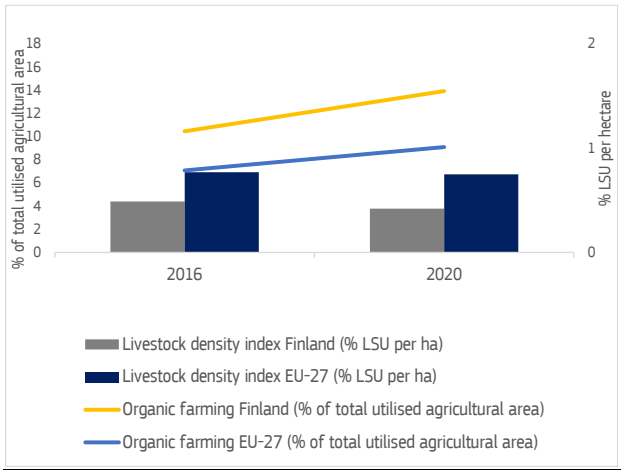
Vaikka voimaperäisestä maataloudesta Suomen luonnolle ja vesivaroille aiheutuvat paineet ovat vähentyneet, parannettavaa on edelleen. Vuosina 2010–2020 Suomen eläintiheys laski 0,42 prosenttiin (alle EU:n keskiarvon, joka on 0,75 %). Eläinyksikköjen kokonaismäärä väheni kaikilla alueilla. Myös laajaperäiseen kotieläintalouteen[12] käytetyn maatalousmaan kokonaispinta-ala on pienentynyt vuosina 2013–2016 30 prosentista 23 prosenttiin (EU:n keskiarvo: 23,8 %). Maatalouden osuus ammoniakin kokonaispäästöistä oli kuitenkin 87,4 prosenttia (EU:n keskiarvo: 90,7 %). Viimeisimmät luvut Suomen maatalousmaan bruttotyppitaseesta osoittavat, että vuonna 2010 keskimääräinen ylijäämä oli 43,7 kg typpeä hehtaaria kohti eli ylijäämä oli edellisvuotta pienempi. Pohjaveden nitraattipitoisuus on EU:n alhaisimpia, sillä nitraattipitoisuus on 0,2 mg/l, ja vain 1,6 prosentissa pohjaveden seuranta-asemista enimmäispitoisuudet ovat yli 50 mg/l. Sen sijaan Suomen bruttofosforitase on EU:n korkeimpia, 3,3 kg/ha vuonna 2019. Torjunta-aineiden aiheuttama saastuminen vaikuttaa vesimuodostumien kemialliseen tilaan. Vuonna 2020 raportoitiin, että torjunta-ainetasot ylittävät vesipolitiikan puitedirektiivissä vahvistetut raja-arvot 10 prosentissa seurantapaikoista. Vuonna 2021 torjunta-aineiden määrän ilmoitettiin olevan nolla.

Kuvio A6.2: **Eläintiheyden ja luonnonmukaisen maatalouden muutokset**

Eläinyksikkö käytössä olevaa maatalousmaahehtaaria kohti mittaa eläinten (naudat, lampaat, vuohet, hevoseläimet, siat, siipikarja ja kanit) määrää muunnettuna eläinyksiköiksi käytössä olevaa maatalousmaahehtaaria kohti.
Lähde: Eurostat.

Kuvio A6.3: **Eläintiheyden ja luonnonmukaisen maatalouden muutokset**

Eläinyksikkö käytössä olevaa maatalousmaahehtaaria kohti mittaa eläinten (naudat, lampaat, vuohet, hevoseläimet, siat, siipikarja ja kanit) määrää muunnettuna eläinyksiköiksi käytössä olevaa maatalousmaahehtaaria kohti.
Lähde: Eurostat.

Elintarvikejätteen määrä on edelleen suhteellisen suuri, ja kompostointia ja anaerobista mädätystä voitaisiin lisätä. Vuonna 2021 Suomessa tuotettiin elintarvikejätettä 125 kg henkeä kohti, mikä on hieman alle EU:n keskiarvon, joka on 131 kg henkeä kohti. Elintarvikejätettä syntyy pääasiassa kotitalouksien toiminnasta. Vuonna 2021

([60]) Vrt. EU:ssa suojelun taso oli hyvä 15 prosentissa luontotyypeistä ja 28 prosentissa lajeista.

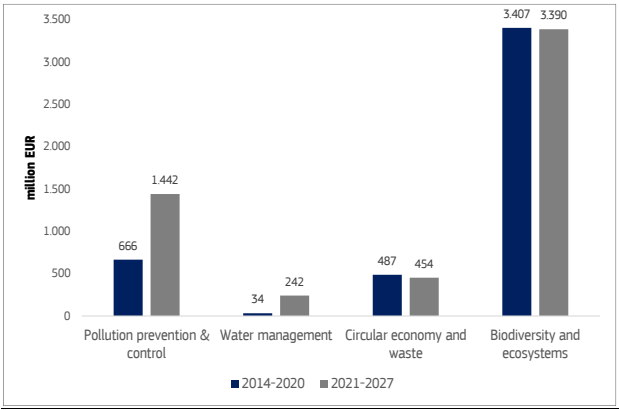
([61]) Kansallinen luonnon monimuotoisuus -strategia ja toimintaohjelma vuoteen 2035 – Ympäristöministeriö (ym.fi).

yhdyskuntajätteen kompostointi ja anaerobinen mädätys väheni 77 kilogrammaan henkeä kohti eli sen osuus on 12,2 prosenttia yhdyskuntajätteen kokonaismäärästä.

Suomi voisi edelleen rajoittaa maatalouden vaikutusta maaperän terveyteen. Maaperän seurantaa koskevan lain vaikutustenarvioinnin ([62]) mukaan 13 prosenttia Suomen maaperästä voitaisiin katsoa huonokuntoiseksi ([63]). Osuus on jäsenvaltioiden pienimpiä. Tästä osuudesta 7 prosenttia turvemaata sijaitsee maatalouden hotspot-alueella ja 6 prosenttia on erittäin altista maaperän tiivistymiselle. Maaperän huonontumisen ja veden niukkuuden yhteisvaikutuksia voidaan mitata myös turvemaiden kunnon perusteella. Suomen viljelymaan ja nurmien eloperäinen aines on ajan myötä nettomääräisesti lisääntynyt, ja vuonna 2021 se oli 3 806 kilotonnia ([64]). Määrä kuuluu edelleen EU:n suurimpiin. Lisäksi vuonna 2016 Suomen viljelyalasta 29 prosentilla on käytössä säilyttävä maanmuokkaus, joka lisää maaperän orgaanista hiiltä.

Suomi hyötyisi lisäinvestoinneista kestävään vesihuoltoon sekä ympäristön pilaantumisen ehkäisemiseen ja vähentämiseen. Kaudella 2014–2020 ympäristöinvestointivajeen arvioitiin olevan 6 miljardia euroa vuodessa eli 2,1 prosenttia suhteessa BKT:hen. Vajeen arvioidaan vuosina 2021–2027 kasvavan 7,1 miljardiin euroon vuodessa. Rahoitusta kestävään vesihuoltoon (116 miljoonaa euroa) ja ympäristön pilaantumisen ehkäisemiseen ja vähentämiseen (1,6 miljardia euroa vuodessa) on edelleen mahdollista lisätä, koska investointivaje on kasvanut.

Kuvio A6.4: **Ympäristöinvestointivaje, vuotuinen keskiarvo**

Euroopan komissio laskee luvut viimeisimpien sisäisten raporttien sekä Eurostatin, EIP:n ja kansallisten tietolähteiden perusteella.
Lähde: Euroopan komissio.

([62]) SWD 417 final, 5.7.2023 - Impact Assessment for the Directive of the European Parliament and of the Council on Soil Monitoring and Resilience (Soil Monitoring Law), (ks. s. 10, s. 189–190 ja s. 835–845).

([63]) Kaikkia maaperän huonontumisprosesseja ei kuitenkaan ole voitu kvantifioida kaiken maankäytön osalta. Luku osoittaa vain suuruusluokan.

([64]) FAOSTAT.

Taulukko A6.1: **Indikaattorit, joilla seurataan Euroopan vihreän kehityksen ohjelman etenemistä makrotalouden näkökulmasta**

							Target	Distance	
		2005	2019	2020	2021	2022	2030	WEM	WAM
Progress to climate and energy policy targets									
Greenhouse gas emission reductions in effort sharing sectors [1]	Mt CO_{2eq}, %, pp	34.439,9	-13%	-17%	-20%	-23%	-50%	-6	-4
Net greenhouse gas removals from LULUCF [2]	Kt CO2eq	-24 850	-3 233	-5 354	3 474	4 443	-17.754	n/a	n/a
Share of energy from renewable sources (1) [3]	%	29%	43%	44%	43%	48%	62%	-	-
Energy efficiency: primary energy consumption [3]	Mtoe	33,6	32,1	29,9	31,5	30,2	29,8		
Energy efficiency: final energy consumption [3]	Mtoe	25,2	25,5	23,4	24,9	23,3	20,6		

							EU-27		Projected
		2018	2019	2020	2021	2022	2021	2022	2030
Green transition: mobility									
Greenhouse gas emissions: road transport	Mt CO2e	-	-	-	9,9	9,8	769,0	786,6	6,1
Share of zero-emission vehicles in new registrations [4]	%	0,7	1,7	4,4	10,3	17,8	9	12,1	n/a
Number of publicly accessible AC/DC charging points		-	-	3651	4570	5514	299178	446956	n/a
Share of electrified railways	%	56,2%	56,2%	56,6%	56,8%	-	56,1%	-	n/a
Green transition: buildings									
Greenhouse gas emissions: buildings	Mt CO2e	-	-	-	4,5	3,9	537,0	486,7	2,2
Final energy consumption in buildings	2015=100	114,1%	112,5%	104,8%	117,6%	112,0%	104,0%	97,2%	
Climate adaptation									
Climate protection gap [5]	score 1-4	-	-	0,7	0,8	1,0	1,5	1,5	n/a

		2018	2019	2020	2021	2022	2020	2021	2022
State of the environment									
Water | Water exploitation index (WEI+) (1) [6]	% of renewable freshwater	1,4	1,4	-	-	-	3,6	-	-
Circular economy | Material footprint [7]	tonnes per person	49,9	47,7	48,8	48,0	48,2	14,2	14,8	14,9
Pollution | Years of life lost due to air pollution by PM2.5 [8]	per 100.000 inhabitants	88	34	12	31	-	545	584	-
Biodiversity | Habitats in good conservation status [9]	%	32,0					14,7		
Common farmland bird index [10]	2000=100	77	77	84	-	-	78	-	-
Green transition: agri-food sector									
Organic farming	% of total utilised agricultural area	13,09	13,48	13,93	14,45	-	9,1	-	-
Nitrates in groundwater	mg NO_3/litre	18,25	16,19	18,58	-	-	20,42	-	-
Food waste per capita	Kg per capita			116	125	-	130	131	-
Share of soil in poor health [11]	%					13			41
Soil organic matter in agricultural land [12]	Mt per ha	123	-	-	-	-	7.904	-	-

Lähteet: 1) Jäsenvaltioiden päästötiedot vuosilta 2019 ja 2020 ovat hallitustenvälisen ilmastonmuutospaneelin (IPCC) neljännen arviointiraportin (AR4) mukaiset lämmitysvaikutusarvot (GWP). Asetuksen (EU) 2018/842 mukaiset jäsenvaltioiden perusvuoden 2005 päästöt, vuosien 2021 ja 2022 päästötiedot ja vuotta 2030 koskevat kehitysarviot ovat IPCC:n viidennen arviointiraportin (AR5) mukaiset lämmitysvaikutusarvot (GWP). Vuoden 2021 tiedot perustuvat lopullisiin inventaarioraportteihin, vuoden 2022 tiedot perustuvat likimääräisiin inventaarioraportteihin ja Euroopan ympäristökeskuksen laskelmiin taakanjakosektorin päästöistä. Lopulliset taakanjakosektorin päästöt vuosilta 2021 ja 2022 määritetään vasta kattavan tarkastelun jälkeen vuonna 2027. Vuoden 2030 tavoite on prosentuaalinen muutos perusvuoden 2005 päästöihin verrattuna. Ero tavoitteeseen on vuodeksi 2030 asetetun tavoitteen ja nykyisten toimien (with existing measures, WEM) ja lisätoimien (with additional measures, WAM) perusteella arvioitujen taakanjakosektorin päästöjen välinen ero prosentuaalisena muutoksena perusvuoden 2005 päästöistä. Vuoden 2030 päästöarvioihin sisällytetyt toimenpiteet vastaavat tilannetta, joka on esitetty jäsenvaltioiden kansallisten energia- ja ilmastosuunnitelmien päivitysluonnoksissa, tai, jos tällaista luonnosta ei ole saatavilla, sellaisena kuin siitä on raportoitu 15. maaliskuuta 2023 mennessä asetuksen (EU) 2018/1999 mukaisesti. 2) Nettopoistumat ilmaistaan negatiivisina lukuina ja nettopäästöt positiivisina lukuina. Data on peräisin vuoden 2024 kasvihuonekaasuinventaarion tiedoista. Kasvihuonekaasujen nettopoistumien arvo vuonna 2030 asetuksen (EU) 2023/839 liitteen II a mukaisesti. 3) Uusiutuvaa energiaa ja energiatehokkuutta koskevat kansalliset tavoitteet vuodeksi 2030 ovat ohjeellisia kansallisia panoksia, jotka on määritetty noudattaen asetusta (EU) 2018/1999 (hallintoasetus), direktiivissä EU/2018/2001, sellaisena kuin se on muutettuna direktiivillä EU/2023/2413 (tarkistettu uusiutuvia energialähteitä koskeva direktiivi), vuoteen 2030 asetettua uusiutuvaa energiaa koskevaa EU:n tason tavoitetta, joka on 42,5 prosenttia energian kokonaisloppukulutuksesta, ja pyrkimystä päästä 45 prosenttiin, sekä direktiivin (EU) 2023/1791 (energiatehokkuusdirektiivi) liitteessä I olevaa kaavaa. 4) Akkukäyttöiset henkilöajoneuvot ja polttokennokäyttöiset sähköajoneuvot. 5) Ilmastonsuojeluvaje tarkoittaa ilmastoon liittyvien katastrofien aiheuttamien vakuuttamattomien taloudellisten menetysten osuutta, joka perustuu tulvien, maastopalojen ja myrskyjen mallintamiseen sekä ja vakuutusten yleisyyteen. Asteikko: 0 (ei suojeluvajetta) –4 (erittäin suuri vaje) (Euroopan vakuutus- ja lisäeläkeviranomainen, 2022). 6) Kokonaisvedenkulutus tietyllä alueella ja tiettynä ajanjaksona käytettävissä olevista uusiutuvista makean veden lähteistä. 7) Materiaalinen käyttöönotto kulutusta ja investointeja varten. 8) Elinvuodet, jotka menetetään halkaisijaltaan alle 2,5 mikrometrin hiukkasille altistumisen vuoksi. 9) Niiden luontotyyppien osuus, joiden suojelun taso on hyvä luontotyyppidirektiivin (direktiivi 92/43/ETY) 17 artiklan nojalla vuosilta 2013–2018 toimitettujen tietojen mukaan. 10) Monilajisuusindeksi, jolla mitataan muutoksia viljelymaalla esiintyvien lintulajien populaatioiden runsaudessa. 11) Lähde: Maaperän seurantaa koskeva komission ehdotus, SWD(2023) 417 final, liite 12. 12) Arvio viljelymaan orgaanisen hiilen kokonaismäärästä.

Tässä liitteessä ([65]) kerrotaan Suomen edistymisestä ja sen haasteista nettonollaenergiasiirtymän nopeuttamisessa, kun tarkoituksena on samalla parantaa EU:n kilpailukykyä puhtaan energian alalla ([66]). Tarkastelun kohteena ovat toimenpiteet ja tavoitteet, jotka on esitetty vuoteen 2030 ulottuvien kansallisten energia- ja ilmastosuunnitelmien päivitysluonnoksissa ([67]).

Suomen energiariippuvuus on vähentynyt merkittävästi, mikä johtuu pitkälti Olkiluoto 3 -ydinvoimalan käyttöönotosta ja uusiutuvan energian tuotantokapasiteetin huomattavasta kasvusta. Suomi on edelleen johtava jäsenvaltio energiateknologian innovoinnissa. Asioita, joihin on kiinnitettävä vielä huomiota, ovat investoinnit verkkoinfrastruktuuriin ja verkkokapasiteettiin, energiatehokkuuden koko potentiaalin hyödyntäminen ja ekologisen suunnittelun ja energiamerkintöjen piiriin kuuluvien tuotteiden markkinavalvonnan lisääminen.

EU:n yleistä trendiä vastaavasti energian vähittäishinnat laskivat Suomessa vuonna 2023, mutta eivät ole vielä saavuttaneet kriisiä edeltänyttä tasoa. Teollisuuden keskimääräiset kaasun vähittäishinnat laskivat vuoden 2023 alkupuoliskolla 36 prosenttia ja jälkipuoliskolla 15 prosenttia, mutta pysyivät 43 prosenttia EU:n keskiarvoa korkeampina. Näin ollen Suomi oli teollisuuden kaasuostojen kannalta toiseksi kallein jäsenvaltio. Vuonna 2023 teollisuuskuluttajilta veloitettavat sähkön keskimääräiset vähittäishinnat olivat 28 prosenttia korkeampia kuin vuosien 2019–2020 keskiarvo, vaikka ne ovatkin laskeneet vuoden 2022 jälkipuoliskon huippulukemista. Samaan aikaan Suomen kotitaloussähkön keskihinnat, jotka olivat vuoden 2023 alkupuoliskolla nousseet, laskivat nousivat vuoden jälkipuoliskolla 6 prosenttia. Sähkön keskihinnat pysyivät koko vuoden ajan huomattavasti alle EU:n keskiarvon, vuoden jälkipuoliskolla muiden kuin kotitalouksien osalta 56 prosenttia alempina ja kotitalouksien osalta 16 prosenttia alempina. Suomalaisten teollisuuskuluttajien sähkön keskihinnat olivat vuoden jälkipuoliskolla EU:n alhaisimmat.

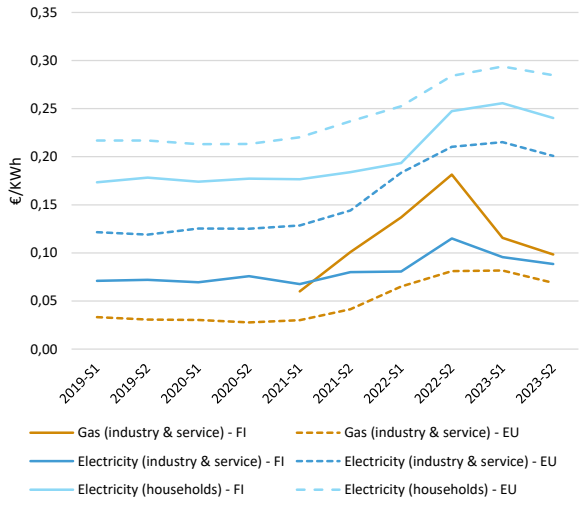
Suomi toteutti alkuvuodesta 2023 korkeiden sähkö- ja lämmityskustannusten vaikutusten rajoittamiseksi useita tukitoimenpiteitä erityisesti pienituloisten lapsiperheiden hyväksi. Sähkön hinnannousu voidaan nyt ottaa huomioon myönnettäessä sosiaaliavustuksia. Hallitus valmistelee määräaikaista sähkövähennystä, joka on voimassa neljä kuukautta (vähentää verotuloja arviolta 265 miljoonaa euroa). Hallitus laatii myös erillisen sähkötukijärjestelmän kotitalouksille, jotka eivät pysty täysimääräisesti hyödyntämään määräaikaista verovähennystä ansiotuloista. Järjestelmän odotetaan lisäävän menoja 85 miljoonalla eurolla. Lisäksi hallitus alensi sähkön arvonlisäveroa 24 prosentista 10 prosenttiin joulukuusta 2022 huhtikuuhun 2023.

([65]) Tätä liitettä täydentävät liite 6 (sillä Euroopan vihreän kehityksen ohjelmassa on painopisteenä siirtyminen puhtaaseen energiaan) ja liite 8 haavoittuvimmassa asemassa olevien suojelemiseksi toteutetuista toimista, joilla täydennetään käynnissä olevia toimia Euroopan vihreän kehityksen ohjelman, REPowerEU-suunnitelman ja Euroopan vihreän kehityksen teollisuussuunnitelman puitteissa.

([66]) Vihreän kehityksen teollisuussuunnitelmaa ja nettonollateollisuutta koskevaa säädöstä noudattaen.

([67]) Suomi toimitti kansallisen energia- ja ilmastosuunnitelmansa päivitysluonnoksen kesäkuussa 2023. Komissio antoi arvionsa ja maakohtaiset suositukset 18. joulukuuta 2023, komission suositus, arvio (SWD) ja tietokooste Suomen kansallisen energia- ja ilmastosuunnitelman päivitysluonnoksesta – Euroopan komissio (europa.eu).

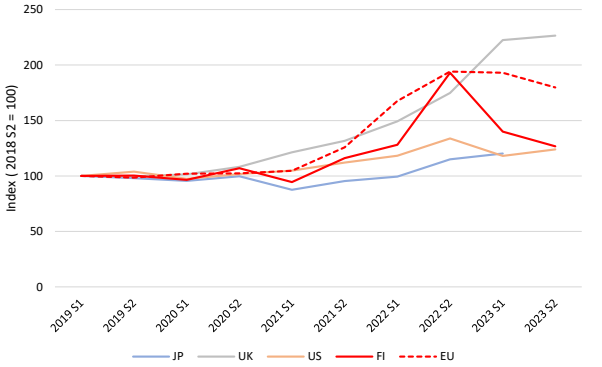
Kuvio A7.1: **Kotitalouksien ja teollisuuden & palveluiden energian vähittäishinnat Suomessa**

1) Teollisuuden kulutusluokat ovat kaasun osalta I3 ja sähkön osalta IC. Nämä viittaavat keskikokoisiin kuluttajiin ja antavat käsityksen kohtuuhintaisuudesta.
2) Kotitalouksien kulutusluokat ovat kaasun osalta D2 ja sähkön osalta DC.
3) Teollisuuden hinnat esitetään ilman arvonlisäveroa ja muita palautettavia veroja/maksuja, sillä muut kuin kotitalouskuluttajat voivat yleensä saada arvonlisäveron ja joidenkin muiden verojen palautuksia.
Lähde: Eurostat.

Suhteellisesti tarkasteltuna muiden kuin kotitalouskäyttäjien sähkön hinnat ovat nousseet merkittävästi Yhdysvaltoihin ja Japaniin verrattuna vuoden 2022 jälkipuoliskolle asti. Ne ovat kuitenkin sittemmin laskeneet jyrkästi, ja vuoden 2023 alkupuoliskolle tultaessa ne olivat lähes saavuttaneet Yhdysvaltojen ja Japanin tason. Tämä muutos viittaa siihen, että Suomen energiaintensiivisten teollisuudenalojen kansainvälinen kilpailukyky saattaa elpyä.

Kuvio A7.2: **Muiden kuin kotitalouskäyttäjien sähkön hintakehitys (EU ja ulkomaiset kumppanit)**

1) Eurostatin tietojen (EU ja FI) osalta kulutusluokka on ID. Tämä viittaa suuriin kuluttajiin, esim. sähköintensiivisiin teollisuusaloihin, joiden vuotuinen kulutus on 2 000–20 000 MWh, ja antaa käsityksen kansainvälisestä kilpailukyvystä.
2) JP = Japani
Lähde: Eurostat, IEA.

Kuluttajien vaikutusmahdollisuuksien lisääminen sähkömarkkinoilla on merkittävää, mutta energiayhteisöjen toimintaedellytyksiä on vielä kehitettävä. Ei ole tietoa, kuinka suurella määrällä kotitalouksista on kiinteähintainen sähkö- tai kaasusopimus ([68]). Sähköntoimittajaa vaihtaneiden osuus on noussut, hieman yli 15 prosenttiin. Lakisääteinen vaihtoaika on enintään 10 päivää. Vuonna 2022 loppukäyttäjinä olevista kotitalouksista 99,9 prosentilla oli älymittarit (EU:n keskiarvo oli 80 %).

Suomi on vähentänyt merkittävästi energiariippuvuuttaan EU:n ulkopuolisista maista. Ennen Venäjän täysimittaista hyökkäystä Ukrainaan noin kolmannes Suomen energiatoimituksista (ml. 75 % kaasusta vuonna 2021) oli peräisin Venäjältä, mutta energian tuonti Venäjältä on vähitellen lopetettu kokonaan kesästä 2022 lähtien (lukuun ottamatta vähäistä määrää ydinpolttoainetta Loviisan ydinvoimalaan ja nesteytettyä maakaasua). Suomi ilmoitti kuitenkin kaasun toimitusvarmuutta koskevan asetuksen nojalla 6. toukokuuta 2022 käyttöön ennakkovaroitustilasta ja aktivoi 27. lokakuuta 2023 hälytystason Balticconnector-kaasuputken

([68]) Kaikki tiedot kuluttajien vaikutusmahdollisuuksien lisäämisestä ovat peräisin (vuoden 2022 tietoihin perustuvasta) ACERin markkinaseurantaraportista vuodelta 2023; https://www.acer.europa.eu/Publications/2023_MMR_Energy_Retail_Consumer_Protection.pdf.

vuodon vuoksi. Kaasuputki saatiin uudelleen toimintaan huhtikuussa 2024.

Suomessa ei tuoteta maakaasua. Vuonna 2022 kaasun osuus käytettävissä olevasta energian bruttomäärästä oli noin 3 prosenttia(6 % vuonna 2021) ja sähkön kokonaistuotannosta 1,3 prosenttia (4 %:n vähennys vuodesta 2021). Suurin osa kaasun kysynnästä tulee teollisuussektorilta (55 % vuonna 2022) ja sähkön- ja lämmöntuotannosta (27 % vuonna 2022). Suomen kaasujärjestelmän häiriönsietokykyä ovat viime vuosina parantaneet huomattavasti Balticconnectorin käyttöönotto, Baltian maiden alueellisten kaasumarkkinoiden luominen, valtakunnalliseen verkkoon kytketyn pienen LNG-terminaalin rakentaminen Haminaan ja Inkoossa sijaitsevan kelluvan LNG-varaston ja höyrystyslaitoksen (FSRU) vuokraaminen yhdessä Viron kanssa ([69]). Suomessa ei ole maanalaisia kaasuvarastoja. Suomi onnistui vähentämään kaasun kysyntää elokuun 2022 ja joulukuun 2023 välisenä aikana 40 prosenttia (viiden edellisen vuoden keskiarvosta). Vähennys on EU:n toiseksi suurin Tanskan jälkeen. Vuonna 2022 kulutus oli 1,3 miljardia kuutiometriä (2,6 miljardia kuutiometriä vuonna 2021).

Sähkö-ENTSOn analyysin mukaan sähkön toimitusvarmuudessa ei ole vuoden 2023 alkupuoliskolla ollut riittävyysongelmia ([70]). Olkiluoto 3 -ydinvoimala (1 600 MW) on ollut käytössä vuodesta 2023, ja asennettu tuulivoimakapasiteetti on lisääntynyt merkittävästi. Suomi pyrkii saavuttamaan hiilineutraaliuden vuoteen 2035 mennessä säilyttämällä ydinenergian osuuden suurena, lisäämällä uusiutuvia energialähteitä, sähköistämällä suuren osan energiankysynnästä kaikkialla taloudessa, parantamalla energiatehokkuutta ja nostamalla nykyisen yhteenliittämiskapasiteetin asetettuun 20 prosentin tavoitteeseen vuoteen 2030 mennessä.

Suomen kansallisen energia- ja ilmastosuunnitelman päivitysluonnos ei ole täysin selkeä hiilen ja turpeen käytön asteittaista lopettamista koskevan aiemman sitoumuksen suhteen. Kansalliseen energia- ja ilmastosuunnitelmaan sisältyy päätös kieltää hiilen käyttö energiantuotannossa toukokuuhun 2029 mennessä, mutta hiiltä voidaan edelleen käyttää poikkeuksellisissa tilanteissa varapolttoaineena. Kansallisen energia- ja ilmastosuunnitelman päivitysluonnoksessa ei mainita alueellisissa oikeudenmukaista siirtymää koskevissa suunnitelmissa tehtyä sitoumusta vähentää turpeen käyttö energiantuotannossa vuoteen 2030 mennessä puoleen, mutta päivitysluonnos vaikuttaa olevan johdonmukainen kyseisten suunnitelmien kanssa. Tärkeää tietoa kuitenkin puuttuu ([71]).

Uusiutuvan energian asennettu kapasiteetti kasvoi vuonna 2022 (vuoteen 2021 verrattuna) huomattavasti eli 26,5 prosenttia, mikä oli maatuulivoiman merkittävän lisääntymisen ansiota. Vuonna 2023 Suomen uusiutuvan energian kokonaiskapasiteetti oli 14 093 MW ([72]). Tuulivoiman kokonaiskapasiteetti vuonna 2023 oli 6 957 MW (lisäys 23 % edellisvuodesta), josta 6 884 MW oli maatuulivoimaa ja 73 MW merituulivoimaa ([73]). Uusiutuvista energialähteistä tuotetun sähkön osuuden arvioidaan vuonna 2030 nousevan 57 prosenttiin kaikesta Suomessa tuotetusta sähköstä (48 % vuonna 2022). Suomen tuulivoiman tuotanto nousee vuoteen 2030 mennessä 7,2 gigawattiin. Tuulivoimasta tulee uusiutuvista energialähteistä tuotetun sähkön lähteistä tärkein (41,8 %) ([74]), kun se nousee tällä hetkellä tärkeimpien energialähteiden, kuten vesivoiman (27,2 %) ja bioenergian (25,5 %), edelle. Aurinkoenergian käyttöönotto on nopeutunut, ja vuonna 2023 asennettu kokonaiskapasiteetti oli 900 MW ([75]). Vuonna 2030 aurinkoenergian osuuden odotetaan olevan

([69]) Balticconnector vahingoittui 7.-8. lokakuuta 2023, minkä vuoksi se oli poissa käytöstä talvella 2023–2024. Kaasu-ENTSOn talvitoimitusnäkymien mukaan tämä häiriö ei aiheuttanut merkittävää riskiä kaasun toimitusvarmuudelle alueella. Komissio kuitenkin seuraa kehitystä tiiviisti.

([70]) ERAA 2023 | ENTSO-E – ERAA 2023 (entsoe.eu).

([71]) Ks. komission arvio kansallisen energia- ja ilmastosuunnitelman päivitysluonnoksesta.

([72]) IRENAn raportti, *Renewable Energy Statistics 2024*. Tiedot voivat poiketa Eurostatin tiedoista, koska vaihto- ja tasavirtakapasiteetin laskemiseen on käytetty erilaisia menetelmiä.

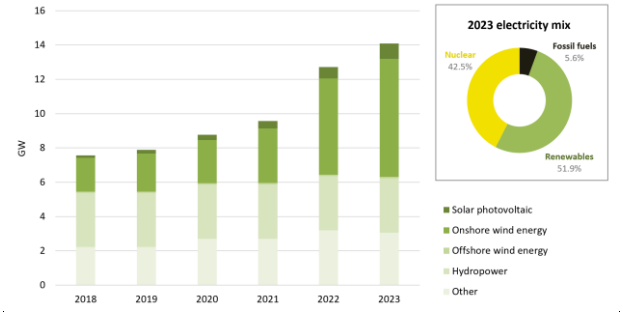
([73]) IRENAn raportti vuodelta 2024.

([74]) https://commission.europa.eu/system/files/2023-12/SWD_Assessment_draft_updated_NECP_Finland_2023.pdf

([75]) IRENAn raportti vuodelta 2024.

4,4 prosenttia (2,8 GW asennetusta kapasiteetista).

Kuvio A7.3: **Suomen asennettu uusiutuvan energian kapasiteetti (vasemmalla) ja sähköntuotantoon käytetty energialähteiden yhdistelmä (oikealla)**

1) "Muut" sisältää kiinteät biopolttoaineet, uusiutuvan yhdyskuntajätteen ja biokaasun.
Lähde: IRENA, Ember.

Suomi on edistynyt merkittävästi uusiutuvien energialähteiden käyttöönottoa nopeuttavien uudistusten toteuttamisessa. Suomessa on annettu lainsäädäntöä, jolla on luotu yhtenäinen hakemusmenettely hallinnollisen hakemis- ja myöntämismenettelyn helpottamiseksi. Muita toimenpiteitä hallinnollisten menettelyjen yksinkertaistamiseksi ovat ensisijaisten investointien lupamenettelyn keston rajoittaminen enintään 12 kuukauteen ja lisäresurssien osoittaminen lupaviranomaisille.

Uusiutuvien energialähteiden suuri osuus lämmityksessä ja jäähdytyksessä (60 % vuonna 2022 ja 71 % vuoteen 2030 mennessä) liittyy lähinnä biomassan käyttöön (93 TWh vuonna 2030). Lämpöpumppujen sähkönkulutuksen odotetaan kasvavan 60 prosenttia vuoteen 2030 mennessä (13 TWh).

Suomi aikoo saavuttaa hiilineutraaliuden paitsi uusiutuvien energialähteiden avulla myös säilyttämällä ydinenergian osuuden suurena. Vuonna 2022 kotimaisesta sähköntuotannosta 35 prosenttia (20 % energian kokonaistarjonnasta) oli peräisin ydinvoimasta. Suomen hallitus hyväksyi helmikuussa 2023 Loviisan ydinvoimalan voimalaitosyksiköiden 1 ja 2 käyttöluvan jatkamista koskevan hakemuksen. Näin ollen tämä on tulevalla kaudella tärkein ydinenergia-alan investointihanke. Arvioidut määrärahat ovat miljardi euroa, joilla yksiköiden käyttöikää pidennetään vuoteen 2050. Venäjän käynnistettyä täysimittaisen hyökkäyssodan Ukrainaa vastaan Suomi on irtisanonut Rusatom Overseasin kanssa tekemänsä sopimuksen VVER-1200-reaktorin toimittamisesta Hanhikiveen.

Verkon kehittämistä ohjaa Suomessa edelleen se, että yhteydet muiden Pohjoismaiden synkronijärjestelmään ovat heikot ja niitä on tarpeen vahvistaa ja kytkeä uusiutuvan energian tuotanto alueella yhteen. Ensimmäisessä EU:n luettelossa yhteistä etua koskevista hankkeista ja keskinäistä etua koskevista hankkeista, jonka komissio hyväksyi 28. marraskuuta 2023, on kolme kansallisen siirtoverkonhaltijan hanketta: kaksi voimajohtoa Suomen ja Ruotsin välille (Aurora Line ja Aurora Line 2) ja merikaapeli Suomen ja Viron välille (Estlink 3). Suomen ja Ruotsin väliset 400 kV:n voimajohdot lisäävät yhdessä Suomen kapasiteettia 1 600 MW:lla. Ensimmäinen valmistuu vuoteen 2025 mennessä ja toinen vuoteen 2032 mennessä. Tämän ansiosta hintaerot Pohjoismaiden ja Baltian maiden välillä kaventuvat ja Pohjoismaiden synkronijärjestelmä vahvistuu. Suomi teki tammikuussa 2023 tarkistetun TEN-E-asetuksen nojalla ei-sitovan sopimuksen, jonka tavoitteena on, että merellä tuotettavan uusiutuvan energian asennettu kapasiteetti on vuoteen 2030 mennessä 1 GW, vuoteen 2040 mennessä 5 GW ja vuoteen 2050 mennessä 12 GW.

Suomi on edistynyt merkittävästi vuoteen 2030 ulottuvien EU:n energiatehokkuustavoitteiden saavuttamisessa. Vuonna 2022 primäärienergian kulutus oli Suomessa 30,2 Mtoe (4,2 % vähemmän kuin vuonna 2021 ja 8,5 % vähemmän kuin vuonna 2012). Energian loppukulutus oli 23,3 Mtoe (6,4 % vähemmän kuin vuonna 2021 ja 7,3 % vähemmän kuin vuonna 2012). Viime vuonna parhaat tulokset saatiin teollisuudesta, jonka energian loppukulutus pieneni 10,2 prosenttia, ja heikoimmat tulokset liikenteestä, jonka energian loppukulutus pieneni 2,0 prosenttia.

Suomen rakennuskanta on kaiken kaikkiaan hyvälaatuista (vuoden 2020 pitkän aikavälin peruskorjausstrategian mukaan alle 10 % asuinrakennusten lämmitysenergiasta saatiin paikan päällä poltettavista fossiilisista polttoaineista). Suomen olisi kuitenkin lisättävä pyrkimyksiään rajoittaa

energian kysyntää rakennuksissa, joiden energian loppukysynnän vähentäminen ei vaikuta riittävältä vuoden 2030 tavoitteiden saavuttamiseksi ([76])**.** Asuntosektorin energian loppukulutus väheni 1,4 prosenttia vuosien 2020 ja 2022 välillä ([77]). Suomi ennakoi, että suurin osa rakennusten energiansäästöstä vuoteen 2030 mennessä tulee lämmityksen vähähiilistämisestä rakennusten tasolla (esim. öljylämmityskattiloiden poistaminen) ja keskitetystä energiantuotannosta (kaukolämpö ja sähkö). Vuonna 2022 lämmityksen ja jäähdytyksen osuus Suomen kotitalouksien energian loppukulutuksesta oli lähes 82 prosenttia (kasvua 52 % vuodesta 2021). Rakennuksiin asennettujen lämpöpumppujen kokonaismäärä on noussut noin 1,4 miljoonan, ja sen ennustetaan kasvavan 10 prosentista (2020) 20 prosenttiin (2030).

Suomi tekee hyvin vähän tarkastuksia ekosuunnitteluvaatimusten ja energiamerkinnän piiriin kuuluville tuotteille. Tämä on herättänyt huolta talouden toimijoiden tasapuolisista toimintaedellytyksistä ja epävarmuutta siitä, missä määrin kyseiset tuotteet täyttävät vaatimukset (ja energia- ja hiilidioksidisäästöjä jää näin mahdollisesti toteutumatta).

Suomi suunnittelee seuraavien kymmenen vuoden aikana merkittävää valtioiden rajat ylittävän vetyinfrastruktuurin kehittämistä hyödyntäen suurta potentiaaliaan viedä ylimääräistä uusiutuvaa vetyä naapurimaihin. Suomi edistää yhdessä Ruotsin ja Baltian maiden kanssa kolmea maalla ja merellä toteutettavaa vedynsiirtohanketta, jotka on mainittu komission ensimmäisessä yhteistä etua koskevien hankkeiden ja keskinäistä etua koskevien hankkeiden luettelossa. Tavoitteena on, että Nordic Hydrogen Route (Perämerellä), Baltic Sea Hydrogen Collector ja Nordic-Baltic Hydrogen Corridor kuljettavat Baltian maissa ja myöhemmin myös Puolassa ja Saksassa oleville ostajille uusiutuvaa vetyä, joka on tuotettu maalla ja Itämerellä Suomen ja Ruotsin vesillä. Tarkoituksena on tukea teollisuuskeskittymien vähähiilistämistä.

Suomi on edelleen erittäin riippuvainen EU:n ulkopuolisista maista puhtaiden energiateknologioiden osalta, mutta sillä on pienimuotoista toimintaa aurinkosähkö- ja akkutuotannossa. Suomessa on kaksi aurinkokennomoduulien valmistuslaitosta, Juvalla ja Salossa. Lisäksi Varkaudessa on litiumioniakkuja valmistava yksikkö, jonka teho on 100 MWh. Suomi on keskeinen jäsenvaltio EU:n taloudellisen turvallisuuden näkökulmasta: sillä on EU:n suurin nikkeliesiintymä (3,8 Mt) ja kaksi kobolttia tuottavaa kaivosta, jotka ovat EU:n ainoat (ks. liite 12).

Suomi kuuluu johtaviin jäsenvaltioihin energiateknologian innovoinnissa. Vuonna 2020 valtion budjettiin sisältyvät tutkimus- ja innovointimäärärahat suhteessa BKT:hen olivat Suomessa IEA-maista neljänneksi suurimmat. Suomella on vahvaa asiantuntemusta älykkäistä verkoista, bioenergiasta (kehittyneet nestemäiset biopolttoaineet), akuista ja ydinvoimasta. Suomessa on useita maailmanluokan tutkimuslaitoksia, ja julkisen ja yksityisen sektorin tutkimusyksiköt ovat erittäin aktiivisia kansainvälisessä yhteistyössä energiainnovaatioiden alalla.

Suomi asetti vuonna 2021 tavoitteeksi korottaa (julkisten ja yksityisten) tutkimus- ja kehittämismenojen kokonaismäärä 4 prosenttiin suhteessa BKT:hen vuoteen 2030 mennessä (3 % suhteessa BKT:hen vuonna 2021). Suomi kannattaa tavoitetta nostaa EU:n laajuiset tutkimus- ja kehittämismenot 3 prosenttiin suhteessa EU:n BKT:hen vuoteen 2030 mennessä (2,2 % vuonna 2018). Vuoden 2023 alussa voimaan tulleessa laissa valtion tutkimus- ja kehittämistoiminnan rahoituksesta säädetään valtion vuotuisen tutkimus- ja kehittämisrahoituksen lisäämisestä niin, että se nousee 1,2 prosenttiin suhteessa BKT:hen vuoteen 2030 mennessä. Tällä on tarkoitus kannustaa yksityistä sektoria lisäämään tutkimus- ja kehittämisrahoitusta 4 prosentin tavoitteen saavuttamiseksi. Suomen julkiset tutkimus- ja innovointi-investoinnit energiateknologiaan (esim. teollisuuden energiatehokkuuteen sekä uusiutuviin polttoaineisiin ja bioenergiaan – kummankin osuus on 6 % EU:n kokonaismenoista) ovat suhteellisen suuret. Suomen VTT on työ- ja elinkeinoministeriön alaisuudessa toimiva valtion omistama voittoa

([76]) Suomi on asettanut tavoitteeksi vähentää lämmitysenergian bruttokysyntää asuntosektorilla 22 prosenttia vuoteen 2030 mennessä (vuoteen 2020 verrattuna).

([77]) Eurostatin tiedot energian loppukulutuksesta kotitalouksissa (ilmastokorjattuna yhteisen tutkimuskeskuksen toimesta), viitekautena 2005–2022.

Taulukko A7.1: **Keskeiset energiaindikaattorit**

		Finland				EU			
		2019	2020	2021	2022	2019	2020	2021	2022
ENERGY DEPENDNCE	**Import Dependency [%]**	**43,0%**	**43,2%**	**38,0%**	**40,9%**	**60,5%**	**57,5%**	**55,5%**	**62,5%**
	of Solid fossil fuels	98,9%	92,2%	72,4%	126,3%	43,3%	35,8%	37,3%	45,8%
	of Oil and petroleum products	95,1%	102,4%	95,5%	101,7%	96,7%	96,8%	91,7%	97,7%
	of Natural Gas	100,6%	100,3%	99,6%	103,1%	89,7%	83,6%	83,6%	97,6%
	Dependency from Russian Fossil Fuels [%]								
	of Natural Gas	97,0%	67,4%	75,1%	49,5%	39,7%	41,3%	41,1%	21,0%
	of Crude Oil	88,3%	80,9%	81,3%	16,9%	28,8%	26,7%	26,4%	19,5%
	of Hard Coal	63,8%	54,8%	47,2%	15,1%	43,5%	49,1%	47,4%	21,5%

		2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
DIVERSIFICATION OF GAS SUPPLIES	**Gas Consumption (in bcm)**	**2,5**	**2,4**	**2,6**	**2,6**	**2,6**	**2,6**	**1,3**
	Gas Consumption year-on-year change [%]	-8,6%	-4,7%	10,5%	-1,3%	-0,4%	0,5%	-48,4%
	Gas Imports - by type (in bcm)	**2,5**	**2,3**	**2,6**	**2,6**	**2,6**	**2,6**	**1,4**
	Gas imports - pipeline	2,5	2,3	2,6	2,4	2,4	2,3	1,1
	Gas imports - LNG	0,0	0,0	0,1	0,2	0,2	0,2	0,3
	Gas Imports - by main source supplier (in bcm) (1)							
	Russia	2,5	2,3	2,6	2,5	1,7	1,9	0,7
	Estonia	-	-	-	-	0,8	0,6	0,6

		2019	2020	2021	2022	2023
	LNG Terminals - storage capacity m3 LNG					
	Number of LNG Terminals	0	0	0	1	1
	LNG Storage capacity (m3 LNG)	0	0	0	68.000	151.000
	Underground Storage					
	Number of storage facilities	0	0	0	0	0
	Technical Capacity (bcm)	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

		2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
ELECTRICITY/ENERGY	**Gross Electricity Production (GWh) (2)**	**68.757**	**67.523**	**70.263**	**68.650**	**69.267**	**72.122**	**72.219**	-
	Combustible Fuels	26.399	25.030	27.959	25.923	21.391	23.672	20.693	-
	Nuclear	23.203	22.477	22.793	23.870	23.291	23.598	25.336	-
	Hydro	15.799	14.772	13.301	12.421	15.883	15.792	13.491	-
	Wind	3.068	4.795	5.839	6.025	8.256	8.507	12.022	-
	Solar	22	48	90	147	219	298	392	
	Geothermal	-	-	-	-	-	-	-	-
	Other Sources	266	401	281	264	227	255	285	-
	Gross Electricity Production [%]								
	Combustible Fuels	38,4%	37,1%	39,8%	37,8%	30,9%	32,8%	28,7%	-
	Nuclear	33,7%	33,3%	32,4%	34,8%	33,6%	32,7%	35,1%	-
	Hydro	23,0%	21,9%	18,9%	18,1%	22,9%	21,9%	18,7%	-
	Wind	4,5%	7,1%	8,3%	8,8%	11,9%	11,8%	16,6%	-
	Solar	0,0%	0,1%	0,1%	0,2%	0,3%	0,4%	0,5%	-
	Geothermal	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	-
	Other Sources	0,4%	0,6%	0,4%	0,4%	0,3%	0,4%	0,4%	-
	Net Imports of Electricity (GWh)	**18.951**	**20.425**	**19.936**	**20.042**	**15.104**	**17.768**	**12.517**	-
	As a % of electricity available for final consumption	23,1%	24,8%	23,7%	24,3%	19,3%	21,3%	16,0%	-
	Electricity Interconnection [%]		**28,8%**	**28,2%**	**29,1%**	**29,0%**	**24,2%**	**24,0%**	**20,1%**
	Share of renewable energy consumption - by sector [%]								-
	Electricity	32,7%	35,0%	36,5%	38,0%	39,6%	39,6%	47,9%	-
	Heating/cooling	53,7%	54,6%	54,9%	56,9%	57,6%	52,1%	58,5%	-
	Transport	8,8%	18,7%	14,8%	14,8%	14,3%	20,7%	18,8%	-
	Overall	38,9%	40,9%	41,2%	42,8%	43,9%	42,9%	47,9%	-

		2019	2020	2021	2022	2023
CLEAN ENERGY	**VC investments in climate tech start-ups and scale-ups (EUR Mln)**	**47,00**	**52,42**	**104,52**	**87,39**	**108,57**
	as a % of total VC investment (3) in Finland start-ups and scale-ups	5,3%	3,9%	4,7%	3,9%	11,7%
	Research & Innovation spending in Energy Union R&i priorites					
	Public R&I (EUR mln)	158,5	146,6	141,2	-	-
	Public R&I (% GDP)	0,066%	0,062%	0,056%	-	-
	Private R&I (EUR mln)	508,8	405,0	-	-	-
	Private R&I (% GDP)	0,212%	0,170%	-	-	-

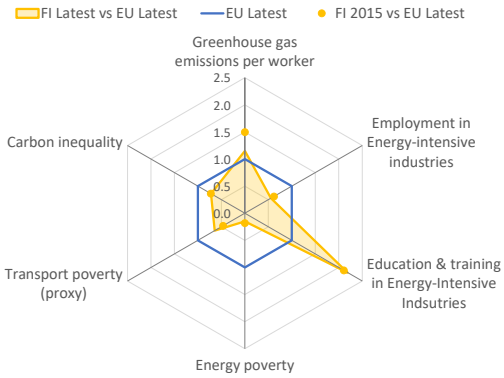
1) Tärkeimpien toimittajien järjestys perustuu tuoreimpiin saatavilla oleviin lukuihin (vuodelta 2022).
2) Riskipääomasijoituksiin kuuluvat riskipääomasopimukset (kaikki vaiheet), pienet fuusio- ja yrityskauppasopimukset ja oman pääoman ehtoiset kasvusopimukset (sellaisten yritysten osalta, jotka ovat aiemmin kuuluneet riskipääomasijoitusyrityksen sijoitussalkkuun).
Lähde: Eurostat, Gas Infrastructure Europe, JRC:n työstämänä PitchBookin tietojen perusteella (03/2024), JRC SETIS (2024).

tavoittelematon tutkimuskeskus. Yksi sen kolmesta tärkeimmästä liiketoiminta-alasta on hiilineutraalien ratkaisujen tutkimus ja innovointi. Vuosina 2010–2021 Suomen julkinen energia-alan tutkimus- ja innovointibudjetti kuitenkin pieneni merkittävästi (0,17 %:sta 0,06 %:iin suhteessa BKT:hen), mikä johtui pääasiassa energiatehokkuuteen liittyvien tutkimus- ja innovointimenojen leikkaamisesta.

Tässä liitteessä kerrotaan, miten Suomi edistyy sen varmistamisessa, että siirtyminen ilmastoneutraaliuteen ja ympäristökestävyyteen toteutetaan oikeudenmukaisesti, erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien työntekijöiden ja kotitalouksien kannalta. Ympäristöliiketoiminnan työpaikkojen määrä väheni hieman vuosina 2015–2021, ja sen osuus kokonaistyöllisyydestä on nyt 5,5 prosenttia (EU: 2,7 %). Vihreä siirtymä synnyttää vuoteen 2030 mennessä yli 11 500 työpaikkaa jalostuksessa ja 3 100 työpaikkaa alkutuotannossa, kun taas palvelualoilla työpaikkoja odotetaan menetettävän 19 000 ([78]). Vuosina 2015–2022 työvoiman kasvihuonekaasuintensiteetti (ks. kuvio A8.1 ja taulukko A8.1) laski Suomessa 21,4 tonnista 16,4 tonniin työntekijää kohti, mikä on osoitus myönteisestä vihreän siirtymän kehityssuuntauksesta, vaikka määrä ylittää EU:n keskiarvon, joka on 14,3 tonnia ([79]). Osaamiseen investoiminen tukee oikeudenmukaista siirtymistä ilmastoneutraaliuteen osana oikeudenmukaisesta siirtymisestä ilmastoneutraaliuteen vuonna 2022 annetun neuvoston suosituksen ([80]) ja REPowerEU-suunnitelman täytäntöönpanoa. Osaamiseen investoiminen sisältyy myös Suomen elpymis- ja palautumissuunnitelmaan, ja sitä tuetaan erityisesti elinikäiseen oppimiseen liittyvien palvelujen laajalla uudistuksella, jossa keskitytään koulutukseen ja osaamisen kehittämiseen, sekä Euroopan sosiaalirahasto plussan (ESR+) kautta, josta tuetaan muun muassa vihreää osaamista kehittävää uudelleen- ja täydennyskoulutusta.

Vihreä talous edellyttää uusia taitoja sekä tukea taantuvilla toimialoilla työskenteleville työntekijöille. Vuonna 2023 Suomen energiaintensiivisten teollisuudenalojen työllisyys oli 2,0 prosenttia kokonaistyöllisyydestä (EU: 3,5 %). Työpaikat kaivostoiminnassa ja louhinnassa ovat lisääntyneet 4,6 prosenttia vuodesta 2015 (noin 6 800 työntekijään vuonna 2023). Toisaalta Suomen tavoitteena on puolittaa turpeen energiakäyttö vuoteen 2030 mennessä, minkä odotetaan vähentävän työpaikkoja turvetuotannossa ja siihen liittyvillä aloilla 2 500–4 200 kokoaikavastaavalla. Tällä on merkittäviä taloudellisia vaikutuksia, koska turvetuotanto on maantieteellisesti keskittynyt pienille, taloudellisesti epäedullisessa asemassa oleville alueille. Rakennusalalla, joka on vihreän siirtymän kannalta keskeinen ala, avointen työpaikkojen osuus on EU:n keskiarvoa alhaisempi (1,6 % vs. 3,6 % vuonna 2023) (ks. kuvio A8.2). Tästä huolimatta 63 prosenttia alan pk-yrityksistä ilmoitti, että osaamisvaje haittaa niiden liiketoimintaa ([81]). Euroopan työviranomaisen (ELA) mukaan ([82]) vuonna 2023 työvoimapulasta raportoitiin useissa ammateissa, joissa tarvitaan vihreän siirtymän edellyttämiä erityistaitoja tai -osaamista ([83]). Näitä olivat muun muassa sähköinsinöörit ja rakennustöiden valvojat.

Kuvio A8.1: **Oikeudenmukaisen siirtymän haasteet Suomessa**

Lähde: Eurostat, EU:n työvoimatutkimus, EMPL-JRC GD-AMEDI/AMEDI+ ja DISCO(H)-hankkeet (ks. taulukko A8.1).

Osaaminen on avainasemassa sujuvien työmarkkinasiirtymien varmistamiseksi ja työpaikkojen säilyttämiseksi muuttuvilla aloilla. Energiaintensiivisillä teollisuudenaloilla koulutukseen osallistuvien työntekijöiden osuus oli

([78]) Keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelma

([79]) Työvoimaan liittyvät laskelmat perustuvat EU:n työvoimatutkimukseen. Huom. Suomea koskevassa vuoden 2023 maaraportissa nämä indikaattorit laskettiin kansantalouden tilinpidon työllisyystilastojen perusteella. Tästä syystä nämä kaksi raporttia eivät välttämättä ole täysin vertailukelpoisia.

([80]) Oikeudenmukaisesta siirtymisestä ilmastoneutraaliuteen 16. kesäkuuta 2022 annettu neuvoston suositus (2022/C 243/04) kattaa työllisyyden, osaamisen, veroetuus- ja sosiaaliturvajärjestelmät sekä keskeiset palvelut ja asumisen.

([81]) Eurobarometri osaamisvajeesta ja pienten ja keskisuurten yritysten rekrytointi- ja säilyttämisstrategioista.

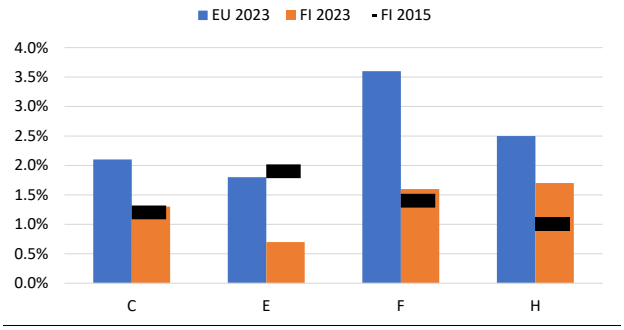
([82]) Tiedot perustuvat vuonna 2024 julkaistuun Euroopan työviranomaisen raporttiin "EURES Report on labour shortages and surpluses 2023" eli EURES-verkoston kansallisten koordinointitoimistojen toimittamiin tietoihin.

([83]) Taito- ja osaamisvaatimukset perustuvat eurooppalaisen taito-, osaamis-, tutkinto- ja ammattiluokituksen (ESCO) vihreää siirtymää koskevien taitojen luokitukseen.

23,8 prosenttia eli selvästi EU:n keskiarvoa suurempi (10,9 %). Suomessa 42 prosenttia pk-yrityksistä on sitä mieltä, että liiketoiminnan viherryttämisessä tarvittavan osaamisen merkitys on kasvamassa (EU: 42 %) ([81]). Jos Suomi saavuttaa ennakoidun osuutensa EU:n uusiutuvan energian tavoitteesta, tuuli- ja aurinkoenergian käyttöönotossa tarvitaan 2 000–3 600 ammattitaitoista työntekijää lisää, mikä saattaa edellyttää 2,3–2,9 miljoonan euron investointeja osaamiseen ([84]). Elpymis- ja palautumissuunnitelmaan sisältyvässä jatkuvan oppimisen uudistuksessa puututaan siirtymän työllisyysvaikutuksiin toimenpiteillä, joilla vahvistetaan vihreää ja digitaalista osaamista. Alueellisilla oikeudenmukaista siirtymää koskevilla suunnitelmilla helpotetaan turpeen tuotannon asteittaista lopettamista Suomessa oikeudenmukaisen siirtymän rahaston tuella ja otetaan huomioon yhteiskunnalliset vaikutukset sekä työllisyys- ja osaamisvaikutukset investoimalla yhteensä 465 miljoonaa euroa tähän tarkoitukseen. Suomessa noin 11 prosenttia ESR plussan kokonaisrahoituksesta (604,7 miljoonaa euroa) kohdennetaan vihreään osaamiseen ja vihreisiin työpaikkoihin.

Energiaköyhyyden indikaattorit ovat selvästi alle EU:n keskiarvon, ja ne ovat parantuneet hieman viime vuosina. Niiden ihmisten osuus, jotka eivät pysty lämmittämään kotiaan riittävästi, laski vuosien 2015 ja 2022 välillä 1,7 prosentista 1,4 prosenttiin ja on selvästi alle EU:n keskiarvon (9,3 %) ([85]). Suhteellisen pieni osa kotitalouksista on energiaköyhiä, ja osuuden pieneneminen on jatkunut huolimatta energian hintojen noususta vuosina 2021–2022 covid-19-pandemian ja Venäjän Ukrainaa vastaan käymän hyökkäyssodan aiheuttamien toimitusrajoitteiden seurauksena. Myönteinen kehitys johtui Suomessa toteutetuista hätätoimenpiteistä (ks. liite 7). Vuonna 2022 3,9 prosenttia köyhyysvaarassa olevasta väestöstä ei pystynyt lämmittämään kotiaan riittävästi (EU: 20,1 %). Toisaalta tammikuussa 2023 köyhyysvaarassa olevasta väestöstä 23,8 prosenttia käytti huomattavan osan budjetistaan (yli 6 %) yksityisen liikenteen polttoaineisiin (EU: 37,1 %) ([86]).

Kuvio A8.2: **Avointen työpaikkojen osuus muuttuvilla aloilla**

C – Teollisuus
E – Vesihuolto; viemäri- ja jätevesihuolto, jätehuolto ja muu ympäristön puhtaanapito
F – Rakentaminen
H – Kuljetus ja varastointi
Lähde: Eurostat jvs_a_rate_r2.

Kulutusjalanjäljen eriarvoisuus on edelleen kriittinen ongelma, joka aiheuttaa Suomessa ympäristöön liittyvää eriarvoisuutta. Vuonna 2021 väestön rikkaimman 20 prosentin kulutusjalanjälki oli 2,0 kertaa suurempi kuin köyhimmän 20 prosentin kulutusjalanjälki, kun EU:n keskiarvo oli 1,8 ([87]). Kummankin ryhmän kulutusjalanjäljestä suurimman osuuden muodostavat elintarvikkeet ja asuminen. Ilmansaasteiden keskiarvo jäi Suomessa vuonna 2021 EU:n keskiarvon alapuolelle (5,0 vs. 11,4 µg/m^3 PM2,5), ja ilmansaasteet jäivät alle kriittisen tason ([88]) kaikilla alueilla. Arvioiden mukaan vuosittain noin 160 ennenaikaista kuolemaa johtuu altistumisesta ilmansaasteille ([89]).

([84]) EMPL-JRC AMEDI+ -hanke.

([85]) Energiaköyhyys on moniulotteinen käsite. Käytetyssä indikaattorissa keskitytään energiaköyhyyden seurauksiin. Muita indikaattoreita tarjoaa energiaköyhyyden neuvontakeskus.

([86]) Yksityisen liikenteen polttoaineiden kohtuuhintaisuus on yksi liikenneköyhyyden keskeisistä ulottuvuuksista. Indikaattori on kehitetty EMPL-JRC GD-AMEDI/AMEDI+ -hankkeiden yhteydessä. Menetelmä selitetään julkaisussa "Economic and distributional effects of higher energy prices on households in the EU".

([87]) Kehitetty EMPL-JRC DISCO(H) -hankkeen yhteydessä. Menetelmä selitetään Yhteisen tutkimuskeskuksen julkaisussa, 2024, Carbon and environmental footprint inequality of household consumption in the EU. JRC137520. EU:n keskiarvo viittaa EU27-maihin ilman Italiaa (kotitalouksien tulotietoja ei ole kulutustutkimuksessa saatavilla Italian osalta).

([88]) Kaksi kertaa korkeampi taso kuin ilmanlaatua koskevien WHO:n suuntaviivojen suositukset (vuosittainen altistuminen 5 µg/m^3).

([89]) EEA – Arvio ilmanlaatuun liittyvistä terveysriskeistä

Taulukko A8.1: **Oikeudenmukaisen siirtymän keskeiset indikaattorit Suomessa**

Indicator	Description	FI 2015	FI	EU
GHG per worker	Greenhouse gas emissions per worker – CO_2 equivalent tonnes	21.4	16.4 (2022)	14.3 (2022)
Employment EII	Employment share in energy-intensive industries, including mining and quarrying (NACE B), chemicals (C20), minerals (C23), metals (C24) and automotive (C29)	2.2%	2.0% (2023)	3.5% (2023)
Education & training EII	Adult participation in education and training (last 4 weeks) in energy-intensive industries	22.9%	23.8% (2023)	10.9% (2023)
Energy poverty	Share of the total population living in a household unable to keep its home adequately warm	1.7%	1.4% (2022)	9.3% (2022)
Transport poverty (proxy)	Estimated share of the AROP population that spends over 6% of expenditure on fuels for personal transport	17.2%	23.8% (2023)	37.1% (2023)
Carbon inequality	Ratio between the consumption footprint of the top 20% vs bottom 20% of the income distribution	2.0	2.0 (2021)	2.7 (2021)

Lähde: Eurostat (env_ac_ainah_r2, lfsa_egan2d, ilc_mdes01), EU:n työvoimatutkimus (katkos aikasarjassa vuonna 2021), EMPL-JRC GD-AMEDI/AMEDI+ ja DISCO(H) -hankkeet.

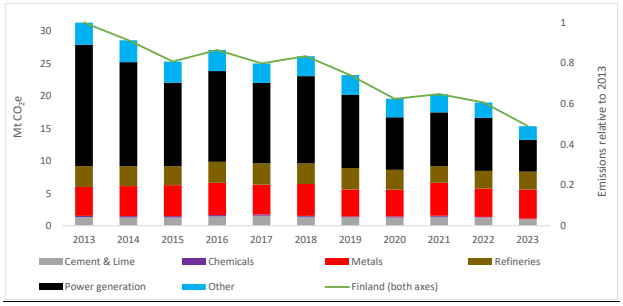
Suomi on toteuttamassa merkittäviä toimia edistääkseen oikeudenmukaista siirtymistä ilmastoneutraaliuteen. Venäjän hyökkäyssota Ukrainaa vastaan, muutokset kuluttajien käyttäytymisessä, korkojen nousu ja hintojen nousu ovat tehneet tilanteesta erityisen vaikean rakennusalalla ja teollisuudessa. Meneillään on useita tehtaiden sulkemisia ja joukkoirtisanomisia. Samaan aikaan on käynnissä laajamittaisia tuulienergiahankkeita sekä investointeja aurinkoenergiaan ja vihreän vedyn tuotantoon. Kansallisen ennakointijärjestelmän on tarkoitus auttaa analysoimaan vihreän siirtymän vaikutuksia. Vihreään siirtymään ja ympäristökysymyksiin liittyviä koulutusohjelmia on jo toteutettu. Muilla osa-alueilla Suomi kuitenkin tukee eri ryhmiä kohdentamatta tukea erityisesti vihreään siirtymään liittyviin haasteisiin. Tämä koskee julkisia työvoimapalveluja, yrittäjyyden tukemista ja sosiaaliturvajärjestelmää. Lisäksi työntekijöiden ja heidän edustajiensa osallisuutta vihreän siirtymän prosessissa olisi lisättävä ([90]).

([90]) Tämä perustuu oikeudenmukaisesta siirtymisestä ilmastoneutraaliuteen annetun neuvoston suosituksen lokakuussa 2023 tehtyyn tarkasteluun.

Teollisuuden ja rakennetun ympäristön vihreä siirtymä, erityisesti hiilestä irtautuminen, resurssitehokkuus ja kiertotalous, on olennaisen tärkeää Suomen kilpailukyvyn parantamisen kannalta ([91]). Suomen prioriteetteina on vähentää riippuvuutta jätteenpoltosta sekä lisätä kiertomateriaalien ja kiertotalouden liiketoimintamallien hyödyntämistä teollisuudessa ja rakentamisessa.

Suomi on ekoinnovoinnin edelläkävijä. Muilla kiertotalouden osa-alueilla se ei kuitenkaan menesty hyvin, ja sen taloudella on edelleen huomattava vaikutus ympäristöön. Suomen materiaalijalanjälki oli vuonna 2022 EU:n suurin, 46 tonnia asukasta kohti, mikä oli hieman vähemmän kuin edellisenä vuonna. Vastaavasti vuonna 2020 Suomessa tuotettiin enemmän jätettä asukasta kohti kuin missään muussa jäsenvaltiossa: lähes 21 tonnia asukasta kohti. Rahassa mitattu jäteintensiteetti oli vuonna 2020 EU:n keskiarvoa suurempi, sillä Suomessa tuotettiin 0,58 kilogrammaa jätettä asukasta kohden kutakin taloudessa tuotettua euroa kohti ([92]), kun EU:n keskiarvo oli 0,18 kg asukasta kohden.

Kuvio A9.1: **Päästökauppajärjestelmän piiriin kuuluvat päästöt aloittain vuodesta 2013**

Lähde: Euroopan komissio

Vuonna 2023 EU:n päästökauppajärjestelmän piiriin kuuluvilla aloilla ([93]) tuotettiin Suomessa kasvihuonekaasupäästöjä 34 prosenttia vähemmän kuin vuonna 2019. Päästöt vähenivät eniten vuosina 2020 ja 2023. Vuonna 2023 EU:n päästökauppajärjestelmän piiriin Suomessa kuuluvien laitosten kasvihuonekaasupäästöistä 32 prosenttia oli peräisin sähköntuotannosta, mikä oli alle EU:n keskiarvon (57 %). Kaikkien teollisuudenalojen kokonaispäästöistä metalliteollisuuden osuus oli 43 prosenttia, jalostamojen osuus 26 prosenttia ja sementin ja kalkin tuotannon osuus 10 prosenttia. Päästöistä 20 prosenttia oli peräisin muilta teollisuudenaloilta. Vuosina 2019–2023 sähköntuotannon päästöt vähenivät 57 prosenttia ja teollisuuden päästöt 13 prosenttia. Vuodesta 2013 lähtien kasvihuonekaasupäästöt ovat vähentyneet 74 prosenttia sähköntuotannossa ja 17 prosenttia teollisuudessa. Tämä on johtanut 51 prosentin kokonaisvähennykseen vuodesta 2013.

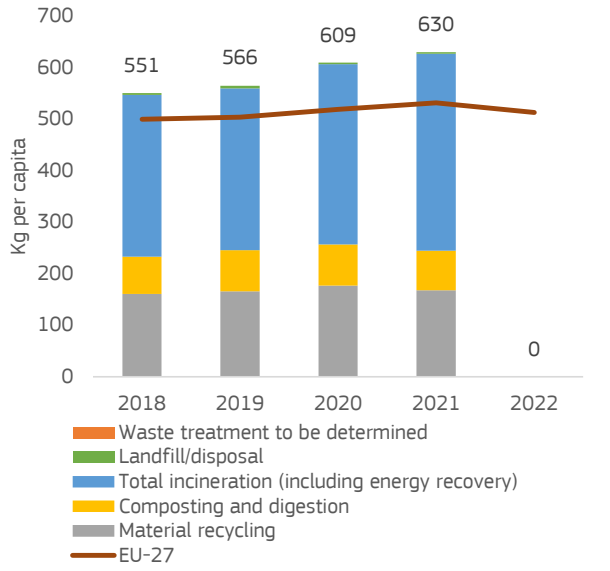
Suomi alisuoriutuu yhdyskuntajätteen kierrätyksessä ja tukeutuu vahvasti jätteenpolttoon. Suomi on saavuttamassa kaiken pakkausjätteen kierrätystä koskevan vuodelle 2025 asetetun tavoitteen sekä kaatopaikkajätettä koskevan vuodelle 2035 asetetun tavoitteen. Se on kuitenkin vaarassa jäädä jälkeen yhdyskuntajätteen kierrätystä koskevasta vuodelle 2025 asetetusta tavoitteesta (55 %), sillä sen yhdyskuntajätteen kierrätysaste oli 39 prosenttia vuonna 2021. Lisäksi maa on edelleen erittäin riippuvainen jätteenpoltosta. Toisaalta sähkö- ja elektroniikkalaiteromun kierrätys toimii Suomessa hyvin: vuonna 2021 sähkö- ja elektroniikkalaitteista kierrätettiin 88,1 prosenttia. Vuonna 2020 rekisteröitiin lisäksi 15 uutta jätteiden kierrätystä koskevaa patenttia, mikä oli hieman vähemmän kuin huippuvuonna 2016 rekisteröidyt 19 patenttia.

([91]) Ks. myös liitteet 6, 7 ja 12.

([92]) Vuoden 2010 hintoina.

([93]) Lentomatkat eivät sisälly tähän analyysiin. Lisätietoja ja tietolähteet: Weitzel, M. & van der Vorst, C. (2024), "Uneven progress in reducing emissions in the EU ETS", JRC Science for policy brief, JRC138215, yhteinen tutkimuskeskus.

Kuvio A9.2: **Yhdyskuntajätteen käsittely**

Lähde: Eurostat.

Suomi hyötyisi rakennus- ja purkujätteen käsittelyn parantamisesta vastaamaan EU:n tavoitteita. Näiden jätteiden hyödyntämisaste oli Suomessa EU:n keskiarvoa alhaisempi, vain 63 prosenttia kaikesta vuonna 2020 tuotetusta rakennus- ja purkujätteestä. Suomi ei saavuttanut jätepuitedirektiivin tavoitetta hyödyntää 70 prosenttia tästä jätteestä vuoteen 2020 mennessä.

Suomen kansallisessa energia- ja ilmastosuunnitelmassa huomioidaan kiertotalouden merkitys muutenkin kuin jätehuollon kannalta. Vuoden 2023 suunnitelmassa otetaan vuoden 2019 suunnitelman tavoin huomioon kiertotalouden yhteydet ilmastonmuutoksen hillitsemiseen ja biotalouteen. Vuoden 2023 suunnitelmassa mainitaan myös varhaisten tuotevaiheiden ja koulutuksen merkitys. Kiertotalous kuitenkin mainitaan siinä vain harvoin hiilestä irtautumisen yhteydessä.

Kiertotalouteen siirtymisen tarjoamia mahdollisuuksia voitaisiin hyödyntää vielä paremmin Suomen teollisuuden tehokkuuden parantamiseksi. Sekä kiertomateriaalien käyttöaste että resurssituottavuus ovat EU:n alhaisimpia. Kiertomateriaalien käyttöaste laski 0,6 prosenttiin vuonna 2022, ja samana vuonna resurssituottavuus oli 0,89 ostovoimastandardin yksikköä kilogrammaa kohti. Resurssituottavuus ilmaisee, miten tehokkaasti taloudessa käytetään aineellisia resursseja vaurauden tuottamiseen. Resurssituottavuuden parantaminen voi auttaa minimoimaan ympäristöön kohdistuvia kielteisiä vaikutuksia ja vähentämään riippuvuutta epävakaista raaka-ainemarkkinoista. Suomessa 18,4 prosenttia vuonna 2022 käytetyistä materiaaleista oli riippuvaisia tuonnista, kun EU:n keskiarvo oli 22,4 prosenttia, minkä vuoksi maa on suhteellisesti vähemmän altis toimitusketjujen häiriöille. Vedenotosta 63,4 prosenttia käytettiin teollisuustarkoituksiin vuonna 2019, joten teollisuudella oli eri aloista merkittävin vaikutus vesivaroihin.

Suomen teollisuuden hiukkaspäästöjen vaikutus ilmanlaatuun vastaa EU:n keskiarvoa. PM10-hiukkasten päästöt grammoina taloudellista tuotosta kohti (euroissa vuoden 2010 hintoina) olivat 0,13 vuonna 2018 ja 0,10 vuonna 2021, kun EU:n keskiarvo oli 0,09 g/€ (vuoden 2010 hintoina). Lisäksi Suomen teollisuus vähensi vuosina 2010-2021 tärkeimpien epäpuhtauksien päästöjään ilmaan ja veteen. Erityisesti typpipäästöt veteen vähenivät 13 prosenttia. Vuonna 2020 Suomessa tuotettiin 592 kilogrammaa vaarallista jätettä asukasta kohti,

Taulukko A9.1: **Kiertotalousindikaattorit**

	2018	2019	2020	2021	2022	2023	EU-27	Latest year
Industry								
Resource productivity (purchasing power standard (PPS) per kilogram)	0,7	0,8	0,8	0,8	0,9	-	2,5	2022
Circular material use rate (%)	4,4	4,5	4,4	1,6	0,6	-	11,5	2022
Eco-innovation index (2013=100)	169,9	169,4	170,6	170,9	178,0	-	121,5	2022
Recycling of plastic packaging (%)	31,1	42,0	39,4	42,9	-	-	40,7	2021
Cost of air emissions from industry (EUR bn)	7,1	6,8	5,7	5,9	-	-	352,7	2021
Built environment								
Recovery rate from construction and demolition waste (%)	74,0	-	63,0	56,6	-	-	89,0	2020
Soil sealing index (base year = 2006)	102,6	-	-	-	-	-	103,4	2018
Non-residential floor area (m^2 per capita)	43,4	43,9	44,5	-	-	-	18,0	2020
Waste backfilled (%)	1,1	-	2,7	-	2,5	-	9,9	2020

Lähde: Eurostat, Euroopan ympäristökeskus

mikä on selvästi enemmän kuin EU:n keskiarvo eli 214 kilogrammaa asukasta kohti. Tästä jätteestä 92,9 prosenttia käsiteltiin.

Rakennetun ympäristön luontoon ja ilmastoon kohdistuvien vaikutusten vähentäminen ja sen häiriönsietokyvyn parantaminen edistyvät hyvin. Suomessa on kehitetty yksinkertaistettuja menetelmiä elinkaariajattelun tueksi sekä koko elinkaaren kattavia päästötietokantoja, joiden tarkoituksena on helpottaa koko elinkaaren kattavaa hiilikirjanpitoa ja sääntelyä. Suomessa aiotaan ottaa käyttöön uusia rakennuksia koskevat hiilidioksidipäästörajat vuoteen 2025 mennessä. Vuonna 2018 maaperän sulkemista koskeva indeksi oli 107,7 eli alle EU:n keskiarvon. Suomen vettä läpäisemätön pinta-ala asukasta kohden on alle EU:n keskiarvon, ja maaperän sulkeminen vaikuttaa 0,47 prosenttiin maan kokonaispinta-alasta, kun EU:n keskiarvo on 1,86 prosenttia. Käyttöönotetun maan nettoala oli vuosina 2012–2018 alle EU:n keskiarvon ja väheni jyrkästi, 78 prosenttia, verrattuna vuosiin 2006–2012. Suomi on saavuttamassa tavoitteen maan käyttöönoton nettonollatasosta vuoteen 2050 mennessä. Euroopan ympäristökeskuksen mukaan Suomi ilmoitti EU:n korkeimmat maan uudelleenkäyttöä ja maankäytön tiivistämistä koskevat lukemat vuosina 2006–2012 eli yli 46 prosenttia kaikesta maankäytöstä, kun EU:n keskiarvo oli 13,5 prosenttia. Esimerkiksi Helsingissä maan uudelleenkäytön ja maankäytön tiivistämisen osuus oli 60 prosenttia kaikesta maankäytöstä. Kansallinen biodiversiteettistrategia ja vuoteen 2020 tähtäävä toimintaohjelma muodostavat perustan vihreää infrastruktuuria koskevalle toimintapolitiikalle. Euroopan ympäristökeskuksen tiedot yhdeksästä suurimmasta kaupungista osoittavat, että puupeitteisyys oli keskimäärin 58 prosenttia vuonna 2018 eli lähes kaksinkertainen verrattuna EU:n keskiarvoon (30,3 %).

Digitaalinen muutos on avainasemassa häiriönsietokykyisen ja kilpailukykyisen talouden varmistamisessa. Tässä liitteessä kuvataan Suomen suoriutumista digitaalisen osaamisen, digitaalisen infrastruktuurin ja digitaalisten yhteyksien sekä yritysten ja julkisten palvelujen digitalisoinnin suhteen digitaalisen vuosikymmenen ohjelman ja erityisesti sen vuoteen 2030 mennessä saavutettavien digitalisaatiotavoitteiden mukaisesti. Tarvittaessa viitataan elpymis- ja palautumissuunnitelman täytäntöönpanon edistymiseen. Suomi kohdentaa 28,9 prosenttia elpymis- ja palautumistukivälineen kokonaisrahoituksestaan digitalisaatioon (0,5 miljardia euroa) ([94]). Maan digitalisaatioon osoitetaan lisäksi 0,4 miljardia euroa koheesiopolitiikan puitteissa (20 prosenttia Suomen koheesiopolitiikan kokonaisrahoituksesta) ([95]).

Digitaalinen vuosikymmen 2030 -ohjelmassa esitetään kehityspolku kohti onnistunutta digitaalista muutosta EU:ssa vuoteen 2030 mennessä. Suomen kansallisessa etenemissuunnitelmassa esitetään toimet, joita se aikoo toteuttaa päämäärien ja tavoitteiden saavuttamiseksi kansallisella tasolla. Ensimmäisessä kertomuksessa digitaalisen vuosikymmenen edistymisestä korostettiin tarvetta nopeuttaa ja syventää yhteisiä toimia EU:n laajuisten tavoitteiden saavuttamiseksi ([96]). Jos väestö on digitaitoista, esimerkiksi digitaaliteknologioiden kehitys ja käyttöönotto nopeutuu, mikä johtaa tuottavuuden kasvuun ja uusien liiketoimintamallien syntyyn. Se myös lisää osallisuutta ja osallistumista ympäristössä, jota digitalisaatio muokkaa yhä enenevässä määrin ([97]). Digitaaliteknologialla ja -infrastruktuurilla sekä digitaalisilla työkaluilla on kaikilla merkitystä, kun pyritään vastaamaan rakenteellisiin nykyhaasteisiin, kuten strategisiin riippuvuuksiin, kyberturvallisuuteen ja ilmastonmuutokseen.

Vuoden 2024 digitaalitalouden ja -yhteiskunnan indeksissä Suomi kuuluu parhaiten suoriutuviin maihin useimpien indikaattoreiden perusteella. Näitä ovat sellaisten henkilöiden osuus väestöstä, joilla on vähintään perustason digitaaliset taidot, tieto- ja viestintätekniikan asiantuntijoiden osuus sekä tieto- ja viestintätekniikan tutkinnon suorittaneiden osuus. Nämä pysyivät samalla tasolla tai kasvoivat hieman vuoden 2023 tietoihin verrattuna. Tieto- ja viestintätekniikan alan koko ja merkitys taloudessa aiheuttaa sen, että alan työntekijöiden kysyntä on suurta, ja yritykset ovat raportoineet työntekijöiden saamisen vaikeudesta ([98]). Suomi on toteuttamassa useita toimenpiteitä tilanteen korjaamiseksi, mukaan lukien toimia, joilla lisätään opiskelijoiden sisäänottoa tieto- ja viestintätekniikan opintoihin, mutta muitakin toimia voitaisiin vielä ottaa käyttöön.

Suomen tulokset digitaalista infrastruktuuria/verkkoyhteyksiä koskevien indikaattorien osalta vastaavat pitkälti EU:n keskiarvoja. Yhteiskuntamaantieteellisten piirteidensä vuoksi (suuri mutta harvaan asuttu maa) Suomi on kuitenkin EU:n keskiarvon alapuolella erittäin suuren kapasiteetin verkkojen (VHCN) ja kuitu kiinteistöön -liittymien (FTTP) kattavuuden osalta. Sen sijaan 5G-verkon kokonaiskattavuus (98 %) ylittää selvästi EU:n keskiarvon (89 %). Suurta kaistanleveyttä vaativien kehittyneiden sovellusten kannalta olennaisen tärkeä 5G:n kattavuus taajuusalueella 3,4–3,8 GHz on 90 prosenttia, mikä on samoin paljon korkeampi kuin EU:n keskiarvo (51 %).

Suomi menestyy erinomaisesti yritysten digitalisaatiossa. Kaikki indikaattorit ovat huomattavasti EU:n keskiarvon yläpuolella, kun tarkastellaan digitaaliselta intensiteetiltään

([94]) Digitaalisuustavoitteisiin osoitettujen määrärahojen osuus on laskettu elpymis- ja palautumistukivälinettä koskevan asetuksen liitteen VII mukaisesti.

([95]) Tämä määrä sisältää kaikki investoinnit, joiden tarkoituksena on pääasiallisesti tai merkittävästi edistää digitalisaatiota koheesiopolitiikan ohjelmakaudella 2021–2027. Rahoituslähteitä ovat Euroopan aluekehitysrahasto, koheesiorahasto, Euroopan sosiaalirahasto plus ja oikeudenmukaisen siirtymän rahasto.

([96]) Euroopan komissio (2023): Kertomus digitaalisen vuosikymmenen edistymisestä 2023. 2023 Report on the state of the Digital Decade – Euroopan digitaalista tulevaisuutta rakentamassa (europa.eu).Euroopan digitaalista tulevaisuutta rakentamassa (europa.eu).

([97]) Ks. esim. OECD (2019): OECD Economic Outlook, Digitalisation and productivity: A story of complementarities. OECD Economic Outlook, osa 2019 nro 1,OECD iLibrary (oecd-ilibrary.org) ja OECD (2019): Going Digital: Shaping Policies, Improving Lives – Summary (https://www.oecd.org/digital/going-digital-synthesis-summary.pdf).

([98]) Lähde: Eurostat – Euroopan unionin tutkimus tieto- ja viestintätekniikan käytöstä ja sähköisestä kaupankäynnistä yrityksissä.

vähintään perustasoa olevia pk-yrityksiä, massadatasovelluksia käyttäviä yrityksiä ja erityisesti pilvipalvelujen ja tekoälyn käyttöä. Vuonna 2022 kaikkiaan 4,9 prosenttia suomalaisista yrityksistä ilmoitti tieto- ja viestintätekniikkaan liittyvistä palvelukatkoista, jotka johtuivat kyberhyökkäyksistä (esim. kiristysohjelmahyökkäykset ja palvelunestohyökkäykset). Samana vuonna 43 prosenttia yrityksistä ilmoitti kehittäneensä tai tarkistaneensa tietoturvallisuuspolitiikkaansa viimeisten 12 kuukauden aikana.

Suomi suoriutuu erittäin hyvin julkisten palvelujen digitalisoinnissa. Mahdollisuudet sähköiseen vuorovaikutukseen viranomaisten ja yleisön – niin kansalaisten kuin yritystenkin – välillä lähestyvät saturaatiopistettä, ja yritysten osalta digitaalisen vuosikymmenen tavoite on jo saavutettu. Sähköisten terveystietojen saatavuudessa Suomi on EU:n keskiarvon yläpuolella. Ylivoimaisesti suurin osa Suomen elpymis- ja palautumissuunnitelman digitalisaatioon liittyvistä toimenpiteistä keskittyy julkisiin palveluihin. Näihin kuuluvat terveydenhuollon ja julkisten palvelujen digitalisaatiota tukevat toimenpiteet, joissa keskitytään erityisesti datavetoiseen innovointiin, digitaalisen tiedon liikkumiseen ja julkisen sektorin datan käyttöön.

Taulukko A10.1: **Digitaalitalouden ja -yhteiskunnan indeksin indikaattorien perusteella seuratut keskeiset digitaalisen vuosikymmenen tavoitteet**

	Finland			EU	Digital Decade target by 2030 (EU)
	2022	2023	2024	2024	
Digital skills					
At least basic digital skills	**79%**	**79%**	**82%**	**56%**	**80%**
% individuals	2021	2021	2023	2023	2030
ICT specialists ([1])	**7.4%**	**7.6%**	**7.6%**	**4.8%**	**20 million**
% individuals in employment aged 15-74	2021	2022	2023	2023	2030
Digital infrastructure/connectivity					
Fixed very high capacity network (VHCN) coverage	**68%**	**71%**	**78%**	**79%**	**100%**
% households	2021	2022	2023	2023	2030
Fibre to the premises (FTTP) coverage ([2])	**40%**	**50%**	**61%**	**64%**	**-**
% households	2021	2022	2023	2023	
Overall 5G coverage	**72%**	**95%**	**98%**	**89%**	**100%**
% populated areas	2021	2022	2023	2023	2030
Digitalisation of businesses					
SMEs with at least a basic level of digital intensity	**82%**	**NA**	**86%**	**58%**	**90%**
% SMEs	2021		2023	2023	2030
Data analytics	**NA**	**NA**	**41%**	**33%**	**-**
% enterprises			2023	2023	
Cloud	**66%**	**66%**	**73%**	**39%**	**-**
% enterprises	2021	2021	2023	2023	
Artificial intelligence	**16%**	**16%**	**15%**	**8%**	**-**
% enterprises	2021	2021	2023	2023	
AI or cloud or data analytics ([3])	**NA**	**NA**	**80%**	**55%**	**75%**
% enterprises			2023	2023	2030
Digitalisation of public services					
Digital public services for citizens	**90**	**92**	**91**	**79**	**100**
Score (0 to 100)	2021	2022	2023	2023	2030
Digital public services for businesses	**93**	**100**	**100**	**85**	**100**
Score (0 to 100)	2021	2022	2023	2023	2030
Access to e-health records	**NA**	**90**	**83**	**79**	**100**
Score (0 to 100)		2022	2023	2023	2030

1) 20 miljoonan tavoite on noin 10 prosenttia kokonaistyöllisyydestä.
2) Kuitu kiinteistöön -kattavuusindikaattori on taulukossa erillisenä, koska sen kehitystä seurataan myös erikseen, ja se otetaan huomioon tulkittaessa erittäin suuren kapasiteetin verkkojen kattavuutta koskevaa dataa digitaalisen vuosikymmenen yhteydessä.
3) Vähintään 75 prosenttia unionin yrityksistä on ottanut käyttöön liiketoiminnastaan riippuen yhden tai useamman seuraavista: i) pilvipalvelut; ii) massadata; iii) tekoäly.

Lähde: Digitaalitalouden ja -yhteiskunnan indeksi

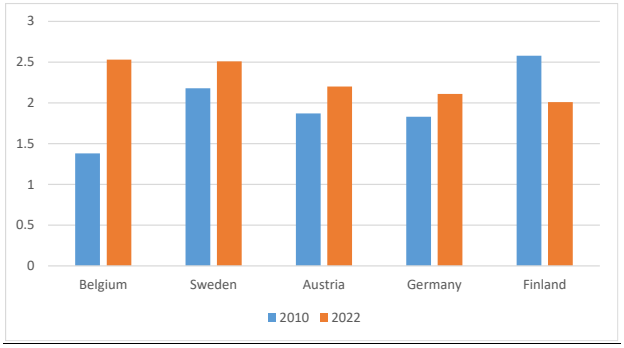
Tässä liitteessä esitetään yleiskatsaus Suomen tutkimus- ja innovointijärjestelmän suorituskykyyn. Järjestelmä on olennaisen tärkeä vihreän ja digitaalisen siirtymän toteutumisen sekä pitkän aikavälin kilpailukyvyn varmistamisen kannalta.

Suomi on ”innovaatiojohtaja”. Vuoden 2023 Euroopan innovaatioiden tulostaulun ([99]) mukaan Suomen innovaatiosuorituskyky on ollut EU:n kolmen parhaan joukossa Tanskan ja Ruotsin jälkeen. Vuoden 2023 tulostaulun mukaan eniten edistystä oli tapahtunut liiketoimintaprosessien innovaattoreita ja innovatiivisten tuotteiden myyntiä koskevien indikaattoreiden suhteen, kun taas merkittävää laskua oli tapahtunut elinikäisen oppimisen, julkisen ja yksityisen sektorin yhteisjulkaisujen sekä mallioikeushakemusten suhteen. Alueellisessa vertailussa kansallisen korkean innovaatiosuorituskyvyn veturina toimii Helsingin ja Uudenmaan alue. Kolme aluetta kuuluu vahvoihin innovoijiin, ja Ahvenanmaa on kohtalainen innovoija.

Suomen T&K-intensiteetti oli 2,95 prosenttia vuonna 2022, kun se vuonna 2021 oli 2,99 prosenttia. Tämä on edelleen kaukana Suomen kunnianhimoisesta tavoitteesta, jonka mukaan tutkimukseen ja kehittämiseen investoidaan 4 prosenttia BKT:stä vuoteen 2030 mennessä. Suomen T&K-menot supistuivat 2,72 prosenttiin suhteessa BKT:hen vuonna 2016, mikä johtui yritysten T&K-investointien voimakkaasta vähenemisestä, mutta alkoivat elpyä vuonna 2017. Eduskunta hyväksyi vuoden 2022 lopussa lain, jonka tavoitteena on lisätä julkisia T&K-menoja, jotta ne kasvaisivat 1,2 prosenttiin suhteessa BKT:hen vuoteen 2030 mennessä. Samalla yritysinvestointien olisi tarkoitus kasvaa 2,8 prosenttiin suhteessa BKT:hen. Neljän prosentin tavoitteen saavuttamiseksi valtioneuvoston nimittämä parlamentaarinen TKI-työryhmä laati pitkän aikavälin suunnitelman T&K-rahoituksesta. Sen seurauksena vuoden 2022 lopussa hyväksyttiin valtion tutkimus- ja kehittämistoiminnan rahoitusta koskeva laki, jonka perusteella valtion T&K-määrärahoja on tarkoitus kasvattaa 2,4 miljardista eurosta 4,3 miljardiin euroon vuosina 2023–2030. Määrärahojen lisääminen tasaisesti vuosittain mahdollistaa 280 miljoonan euron vuotuiset lisäinvestoinnit T&K-toimintaan vuosina 2024–2030. Vuoden 2024 talousarviossa hallitus toteuttikin 280 miljoonan euron lisäyksen.

Neljän prosentin tavoitteen saavuttaminen edellyttää yritysten T&K-investointien lisäämistä. Suomi on yritysten T&K-menoissa edelleen joitakin EU-maita jäljessä (kuvio A11.1). Vaikka yritysten T&K-intensiteetti on ollut kasvussa viime vuosina ja ylittää EU:n keskiarvon (1,48 prosenttia vuonna 2022), se ei ole vieläkään palautunut vuoden 2010 tasolle (2,01 % vuonna 2022, kun vuonna 2010 se oli 2,58 %).

Kuvio A11.1: **Liikeyritysten T&K-menot 2010–2022 (% suhteessa BKT:hen)**

Lähde: Eurostat.

Elpymis- ja palautumissuunnitelman sekä koheesiopolitiikan ohjelman ”Uudistuva ja osaava Suomi 2021–2027” puitteissa suunniteltujen T&I-investointien odotetaan tukevan yritysten T&K-toimintaa. Työ- ja elinkeinoministeriön innovaatiot ja yritysrahoitus -osaston ohjauksessa toimiva Business Finland, joka on pääasiallinen yrityksiä tukeva julkisen sektorin toimija, tarjoaa EU:n yhteisrahoittamana toimenpiteenä elpymis- ja palautumistukivälineestä saatavaa 100 miljoonan euron rahoitusta tietyille johtaville yrityksille, jotka pyrkivät ratkomaan merkittäviä taloudellisia ja yhteiskunnallisia haasteita. Nämä ”veturiyritykset” kehittävät laajoja ekosysteemejä ottamalla hankkeisiin mukaan suuren määrän pk-yrityksiä. Esimerkiksi Wärtsilän johtamaan yhteistyöekosysteemiin, jossa kehitetään tasapainotusratkaisuja uusiutuvaan energiaan siirtymistä varten, osallistuu yli 200 yritystä. Kumppanit ovat sitoutuneet investoimaan tutkimukseen yhteensä 200 miljoonaa euroa vuoteen 2028 mennessä. Kuten OECD:n vuoden 2022 maaraportissa korostetaan, yritysten T&K-menot keskittyvät suuriin yrityksiin (vaikkakin

([99]) Saatavilla osoitteessa https://ec.europa.eu/assets/rtd/eis/2023/ec_rtd_eis-country-profile-fi.pdf.

Taulukko A11.1: **Keskeiset innovaatioindikaattorit**

Finland	2010	2015	2020	2021	2022	EU average (1)
Key indicators						
R&D intensity (GERD as % of GDP)	3.71	2.87	2.91	2.99	2.95	2.24
Public expenditure on R&D as % of GDP	1.1	0.94	0.94	0.91	0.93	0.73
Business enterprise expenditure on R&D (BERD) as % of GDP	2.58	1.91	1.95	2.05	2.01	1.48
Quality of the R&I system						
Scientific publications within the top 10% most cited publications worldwide as % of publications of the country	11.5	11.5	11.65			9.6
Patent Cooperation Treaty (PCT) patent applications per billion GDP (in PPS)	9.9	7.8	7.5			3.4
Academia-business cooperation						
Public-private scientific co-publications as % of total publications	13.1	12.7	12.1	12.5	11.9	7.6
Public expenditure on R&D financed by business enterprise as % of GDP	0.076	0.046	0.036	0.035		0.054
Human capital and skills availability						
New graduates in science & engineering per 1000 pop. aged 25-34	23.8	17.8	18.4	17.5		16.9
Public support for business enterprise expenditure on R&D (BERD)						
Total public sector support for BERD as % of GDP	0.07	0.08	0.089			0.204
R&D tax incentives: foregone revenues as % of GDP	0	0	0			0.104
Green innovation						
Share of environment-related patents in applications filed under PCT (%)	14.8	14.5	13.6			14.7
Finance for innovation and economic renewal						
Venture capital (market statistics) as % of GDP	0.062	0.058	0.0134	0.208	0.206	0.085
Employment share of high growth enterprises measured in employment (%)		14.31	15.63			12.51

1) EU:n keskiarvo viimeisimmältä vuodelta, jolta tiedot ovat saatavissa, tai vuodelta, jolta on eniten maakohtaista dataa.
Lähde: Eurostat, OECD, JRC, Science-Metrix (Scopus-tietokanta ja EPO:n patenttitilastotietokanta), Invest Europe.

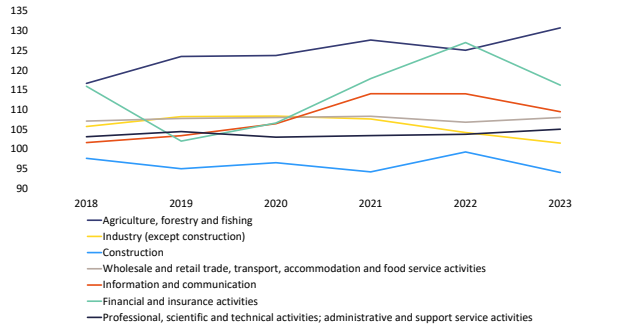
vähäisemmässä määrin kuin muissa hyvin menestyvissä maissa, kuten Ruotsissa), ja pk-yritysten painoarvo on erityisen pieni soveltavassa tutkimuksessa. Lisäpanostukset Suomen innovaatiopohjan monipuolistamiseen voisivat näin ollen auttaa maata ottamaan käyttöön koko innovointipotentiaalinsa.

Suomi tarjoaa perinteisesti hyvän liiketoimintaympäristön, ja maa oli 11. sijalla IMD:n (International Institute for Management Development) vuoden 2023 kansainvälisessä kilpailukykyvertailussa ([100]). Sen sijoitus heikkeni kolmella sijalla edelliseen vuoteen verrattuna, mikä johtui putoamisesta sekä julkisen hallinnon tehokkuutta (–2 sijaa) että yritysten suorituskykyä (–4 sijaa) koskevissa kokonaisuuksissa. Suomalaisten pk-yritysten rahoitusolosuhteet ovat edelleen suotuisat, vaikka tilanne onkin heikentynyt hieman yleisen taloustilanteen vuoksi (vuonna 2023 tehdyn Access to Finance of Enterprises -kyselyn (SAFE) ([101]) perusteella).

Tuottavuuden kasvu on pysähtynyt väestön ikääntymisen ja työikäisen väestön vähenemisen myötä. Työn reaalituottavuus on ollut jo yli vuosikymmenen ajan jatkuvasti sekä EU:n että naapurimaiden keskiarvoja alhaisempi. Työn reaalituottavuus (BKT työntekijää kohti) laski 1,3 prosenttia vuonna 2022, mikä oli huomattavasti heikompi tulos kuin EU:ssa keskimäärin (+1,4 %). Teollisuudessa työn reaalituottavuus henkeä kohti laski 2,5 prosenttia vuonna 2023, mikä oli samoin EU:n keskiarvoa (–1,2 %) huonompi tulos. Kokonaistuottavuuden kasvu on viime vuosina pysytellyt nollan tuntumassa (alle sekä EU-27:n että euroalueen keskiarvon). Syinä tähän heikkoon viimeaikaiseen kehitykseen ovat muun muassa alojen väliset erot (ammatillinen toiminta ja valmistusteollisuus ovat menestyneet, mutta rakennusalalla ja jossain määrin myös teollisuudella ja maataloudella on mennyt huonosti (ks. kuvio A12.1)). Kasvua rajoittaa vähäinen investointi osa-alueisiin, jotka tukevat tuottavuuden kasvua (koneet ja laitteet, ml. tieto- ja viestintätekniikkalaitteet, sekä henkiset omaisuustuotteet).

Euroopan investointipankin vuonna 2023 tekemän investointitutkimuksen ([102]) mukaan kaksi merkittävintä liiketoiminnan estettä Suomessa olivat hyödykkeiden tai raaka-aineiden saatavuus sekä muiden komponenttien, välituotteiden, palvelujen tai laitteiden saatavuus. Tutkimuksessa todettiin myös, että osaavan työvoiman saatavuus on merkittävin este suomalaisten yritysten pitkän aikavälin investoinneille (82 prosenttia piti tätä investointien esteenä).

Kuvio A12.1: **Tuottavuus aloittain**

Lähde: komission laskelmat.

Suomi on edelleen innovaatiojohtaja ([103]). Sen T&K-intensiteetti laski kuitenkin 2,95 prosenttiin vuonna 2022 (2,99 % vuonna 2021) ja jäi kauas Suomen kunnianhimoisesta tavoitteesta, jonka mukaan tutkimukseen ja kehittämiseen investoidaan 4 prosenttia BKT:stä vuoteen 2030 mennessä. Neljän prosentin tavoitteen saavuttaminen edellyttää yritysten T&K-investointien lisäämistä, mutta Suomi on tässä asiassa jäljessä joitakin muita EU:n jäsenvaltioita, ja yritysten T&K-menoista vastaavat lähinnä suuret yritykset. Pk-yritysten osuus on erityisen pieni soveltavassa tutkimuksessa.

PISA 2022 -tutkimuksen tulokset (erityisesti sellaisten 15-vuotiaiden kasvava osuus, joilla on riittämättömät perustaidot) viittaavat koulutusjärjestelmän heikkouksiin. Alisuoriutuminen perustaidoissa on lisääntynyt viimeisen vuosikymmenen aikana, ja huippuosaajien osuus on supistunut. Alisuoriutuminen on erityisen yleistä heikommista lähtökohdista tulevien tai maahanmuuttajataustaisten opiskelijoiden keskuudessa (ks. liite 15). Kun otetaan huomioon väestötilanne, Suomen tulevan inhimillisen pääoman laatu vaikuttaa erityisen tärkeältä kilpailukyvyn kannalta.

Suomen vienti-intensiteetti on matala siihen nähden, että kyseessä on pieni ja avoin talous, ja sen kauppa on yksi vähiten yhdentyneistä EU:n kanssa. Suomen kaupan

([100]) World Competitiveness Rankings – IMD.

([101]) Data ja kyselyt – SAFE (europa.eu).

([102]) EIB Investment Survey: European Union overview.

([103]) Lisätietoja innovointia käsittelevässä liitteessä 11.

yhdentyminen, joka ilmaistaan tuonnin ja viennin prosenttiosuutena suhteessa kansalliseen BKT:hen, on selvästi alle EU:n keskitason (23,4 %, kun EU:n keskiarvo on 42,9 %). Vuoden 2022 digitaalitalouden ja -yhteiskunnan indeksissä (DESI) Suomi oli EU:n jäsenvaltioista ensimmäisellä sijalla yritysten digitaaliteknologian integraatiossa. Vuoden 2023 DESI-indeksin mukaan lähes 90 prosentilla suomalaisista pk-yrityksistä oli vähintään perustason digitaalinen intensiteetti (huomattavasti yli EU:n keskiarvon, joka oli 69 %). Pk-yritysten digitaalisten välineiden ja palvelujen (esim. sähköisen kaupankäynnin) käyttö on kaksinkertaistunut muutaman viime vuoden aikana. Toisaalta indeksin mukaan suhteellisen pieni osuus suomalaisista pk-yrityksistä myy verkossa tuotteitaan muihin maihin (8 %, kun EU:n keskiarvo on 9 %), vaikka Suomi kuuluu yritysten digitalisaation kärkimaihin. Korkean osaamisen aloille keskittyneiden pk-yritysten osuus on muihin Pohjoismaihin ja EU:hun verrattuna pieni (28 %, kun se oli 47 % Ruotsissa ja 31,7 % Tanskassa vuonna 2021) ([104]). Työvoimapula saattaa jatkossa muodostua esteeksi tieto- ja viestintätekniikan alan kehitykselle. Työvoimapula on pahinta useilla osaamisaloilla, kuten tietokoneosaamisen, elektroniikan ja matemaattisen osaamisen aloilla (ks. lisätietoja liitteessä 14).

Suomen teollisuusstrategiassa keskitytään kunnianhimoisiin tavoitteisiin, jotka koskevat ilmastoneutraaliuteen tähtäävää vihreää siirtymää, ja Suomi on johtavassa asemassa ilmastoteknologiaan liittyvässä innovoinnissa. Kansallisessa strategiassa ([105]) keskitytään kehittämään nykyaikaisia teknologioita ja palveluja, joita on mahdollista hyödyntää maailmanlaajuisesti ilmastohyötyjen maksimoimiseksi ja Suomen taloudellisen kilpailukyvyn edistämiseksi. Ydinreaktoreiden sekä uusiutuvan energian merkittävän kotimaisen tuotannon (metsätaloudesta saatava kiinteä biomassa, vesivoima ja tuulivoima) ansiosta Suomen riippuvuus fossiilisista polttoaineista on vähäistä. Talouden energiaintensiteetti on kuitenkin edelleen korkea, koska maalla on paljon raskasta teollisuutta. Merkittäviä haasteita on vielä niillä teollisuuden aloilla, joiden energiansaanti on edelleen riippuvaista fossiilisten polttoaineiden tuonnista (esim. liikenne).

Suomen REPowerEU-luku sisältää yhden uudistuksen ja kolme investointia, joilla tuetaan Suomen energiajärjestelmän puhdasta siirtymää. Erityisen tärkeä on ympäristölupajärjestelmän uudistaminen siten, että järjestelmään tulee keskitetty asiointipiste ja yksi valtakunnallinen viranomainen, joka käsittelee ympäristöluvat hakemuksesta aina lopulliseen päätökseen asti. Tämän odotetaan yksinkertaistavan lupamenettelyjä merkittävästi ja lyhentävän lupahakemusten käsittelyyn kuluvaa aikaa.

Sisämarkkinoiden tulostaulun mukaan Suomi suoriutuu hyvin EU:n lainsäädännön saattamisessa osaksi kansallista lainsäädäntöä ja EU:n lainsäädännön soveltamisessa. Täytäntöönpanovaje supistui 0,4 prosenttiin vuoden 2023 lopussa (EU:n keskiarvo oli 0,7 %). Vuonna 2023 vireillä oli 11 rikkomusmenettelyä (EU:n keskiarvo oli 26) ([106]). Suomi ratkaisi 80 prosenttia SOLVIT-tapauksista (5), joita se käsitteli johtavana keskuksena (hieman alle EU:n keskiarvon, joka oli 88,3 %).

Suomessa on edistytty hyvin yhden kerran tekniseen järjestelmään (Once-Only Technical System, OOTS) yhdistämiseen tarvittavien keskeisten komponenttien täytäntöönpanossa. Järjestelmä mahdollistaa rajatylittävän automaattisen todistusmateriaalin vaihdon viranomaisten välillä. Se on osa yhteistä digitaalista palveluväylää koskevaa asetusta, jolla parannetaan tietojen, hallinnollisten menettelyjen ja avun saatavuutta verkossa EU:ssa. Näin kansalaisten ja yritysten on helpompi toimia sisämarkkinoilla. eIDAS-asetuksen mukaisesti ilmoitetun kansallisen sähköisen tunnistamisjärjestelmän loppuun saattaminen on olennaista, jotta Suomen kansalaiset voivat hyötyä järjestelmästä täysimääräisesti muuttaessaan ulkomaille (samoin eIDAS-asetuksen mukaisesti ilmoitettu sähköinen tunnistamisjärjestelmä oikeushenkilöille). Suomen olisi puututtava esteisiin, kuten luotava oikeusperusta rajat ylittävälle tietojenvaihdolle. Toimivaltaisten viranomaisten perehdyttäminen OOTS-järjestelmään on ratkaisevan tärkeää järjestelmän

([104]) 2021/2022 Annual Report on European SMEs – June 2022 – LE Europe (le-europe.eu).

([105]) EK PowerPoint Title, IBM Plex Sans Light 48pt (climate2035.fi)

([106]) Sisämarkkinoiden tulostaulu 2023.

sujuvan toiminnan ja hallinnollisen taakan keventämisen kannalta.

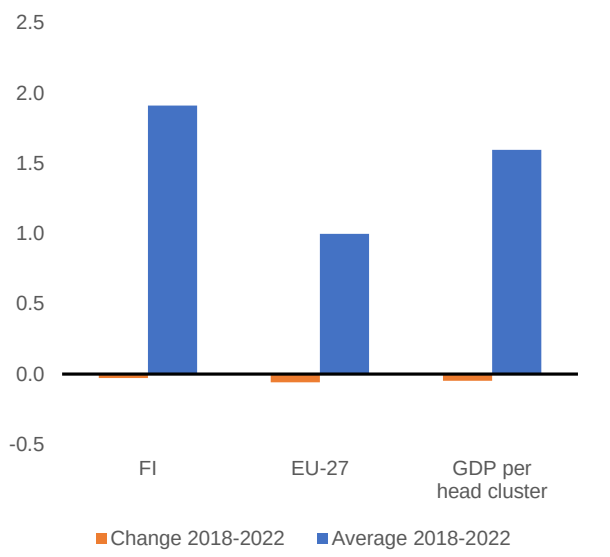
Taulukko A12.1: **Teollisuus ja sisämarkkinat**

Finland							
POLICY AREA	**INDICATOR NAME**	**2019**	**2020**	**2021**	**2022**	**2023**	**EU27 average***
HEADLINE INDICATORS							
Economic Structure	Net Private investment, level of private capital stock, net of depreciation, % GDP[1]	4	3.4	3.9	4.3	3.5	**3.8**
	Net Public investment, level of public capital stock, net of depreciation, % GDP[1]	0.8	1.2	0.6	0.6	0.4	**1.2**
	Real labour productivity per person in industry (% yoy)[2]	2.2	-0.1	1.8	-3.1	-2.5	**-1.24**
Cost competitiveness	Nominal unit labour cost in industry (% yoy)[2]	-1	-0.4	5.1	7.2	4.1	**9.83**
SINGLE MARKET							
Single Market integration	EU Trade integration, % (Average intra-EU imports + average intra EU exports)/GDP[2]	22.2	20.0	22.2	26.0	23.4	**42.9**
Compliance	Transposition deficit, % of all directives not transposed[3]	0.1	0.6	0.8	0.9	0.4	**0.7**
	Conformity deficit, % of all directives transposed incorrectly[3]	1.1	1.2	1.1	1.3	1	**1.1**
	SOLVIT, % resolution rate per country[3]	50.0	81.8	90.9	83.3	80.0	**88.3**
	Number of pending infringement proceedings[3]	8	12	15	11	11	**25.9**
Restrictions	EEA Services Trade Restrictiveness Index[4]	0.05	0.05	0.05	0.05	0.05	**0.05**
Public procurement	Single bids, % of total contractors[3]	15	14	14	14	15	**28.6**
	Direct Awards, %[3]	2	3	3	3	3	**8.1**
ECONOMIC STRUCTURE							
Shortages	Material Shortage (industry), firms facing constraints, %[5]	9.5	5.3	29.5	41.5	14.0	**17.2**
	Labour Shortage using survey data (industry), firms facing constraints, %[5]	16.9	9.0	16.1	24.4	16.8	**23.3**
	Vacancy rate, % of vacant posts to all available ones (vacant + occupied)[2]	2.475	2.0	2.9	3.2	2.3	**2.5**
Strategic dependencies	Concentration in selected raw materials, Import concentration index based on a basket of critical raw materials[6]	0.21	0.2	0.19	0.2	0.24	**0.22**
	Installed renewables electricity capacity, % of total electricity produced[2]	0.4	0.4	0.4	0.5		**50**
BUSINESS ENVIRONMENT - SMEs							
Investment obstacles	Impact of regulation on long-term investment, % of firms reporting business regulation as major obstacle[7]	11.5	7.5	9.9	9.0	5.0	**22.2**
Business demography	Bankruptcies, Index (2015=100)[2]	-	-	-	-	-	**105.6**
	Business registrations, Index (2015=100)[2]	-	-	-	-	-	**120.2**
Late payments	Payment gap - corporates B2B, difference in days between offered and actual payment[8]	-	17	13	10	14	**15**
	Payment gap - public sector, difference in days between offered and actual payment[8]	-	16	8	12	16	**16**
	Share of SMEs experiencing late payments in past 6 months, %[9]	48.2	45.2	43.5	42.1	45.6	**48.7**
Access to finance	EIF Access to finance index - Loan, Composite: SME external financing over last 6 months, index values between 0 and 1[10]	0.34	0.44	0.40	0.40	-	**0.49**
	EIF Access to finance index - Equity, Composite: VC/GDP, IPO/GDP, SMEs using equity, index values between 0 and 1[10]	0.31	0.32	0.37	0.34	-	**0.17**

Lähde: 1) AMECO, 2) Eurostat, 3) Sisämarkkinoiden tulostaulu, 4) OECD, 5) COMEXT ja komission laskelmat, 6) EIP:n investointitutkimus, 7) Intrumin maksutaparaportti, 8) SAFE-kysely, 9) EIR:n pk-yritysten rahoituksensaanti-indeksi.
* Komission omat laskelmat EU27:n keskiarvoa varten.

Suomen julkishallinto vaikuttaa olennaisesti maan talouden kilpailukykyyn erityisesti kehittämällä vihreän ja digitaalisen siirtymän edellytyksiä ja tarjoamalla suotuisan liiketoimintaympäristön. Viimeisen vuosikymmenen aikana Suomen julkishallinto on jatkuvasti kuulunut EU:n tehokkaimpiin, vaikka sen tulos on heikentynyt hieman viime vuosina (kuvio A13.1). Vuosien 2023–2027 hallitusohjelman ([107]) tavoitteena on parantaa hallintoa päivittämällä julkisen hallinnon strategiaa ja parantamalla julkisen talouden kestävyyttä. Tämä täydentää Suomen elpymis- ja palautumissuunnitelmaa, joka sisältää julkishallinnon ja julkisten palvelujen digitalisointiin tähtääviä uudistuksia ja investointeja. Parhaillaan ollaan toteuttamassa elpymis- ja palautumissuunnitelmaan sisältyvää mekanismia, jonka avulla julkishallinto ja julkiset yritykset voivat jakaa tietoja aiempaa järjestelmällisemmin.

Kuvio A13.1: **Hallinnon tuloksellisuus**

Keskiarvo vuosina 2018–2022 ja muutos vuosina 2018–2022.
BKT asukasta kohti -pylväs osoittaa julkisen talouden tuloksellisuusindikaattorin keskiarvon niiden EU-maiden ryhmässä, jotka kuuluvat asukaskohtaisen BKT:n perusteella samaan klusteriin kuin Suomi (EU-maat on luokiteltu asukaskohtaisen BKT:n perusteella kolmeen yhtä suureen klusteriin).
Lähde: Worldwide Governance -indikaattorit.

Suomessa on ammattitaitoinen virkamieskunta. Korkeakoulututkinnon suorittaneiden virkamiesten osuus on edelleen selvästi EU:n keskiarvoa suurempi, samoin kuin aikuiskoulutukseen osallistuvien virkamiesten osuus. Vuonna 2023 Suomi julkaisi loppuraportin henkilöstöjohtamisen uudistusohjelmasta ([108]), jossa pyrittiin parantamaan julkishallinnon houkuttelevuutta työnantajana. Ohjelmassa kiinnitettiin erityistä huomiota henkilöstöhallinnon osaamisen kehittämiseen, ja tulokset aiotaan sisällyttää valtion henkilöstöjohtamisen käytänteisiin. Hankinta-Suomi-ohjelmassa puolestaan kehitetään julkisen sektorin työntekijöiden julkisiin hankintoihin liittyvää osaamista. Suomi on EU-maiden kärkikastia, kun on kyse sukupuolten tasapuolisesta edustuksesta hallinnon korkeissa viroissa. Lisäksi naispuolisten ministerien osuus on Suomessa suurin.

Sähköinen hallinto on Suomessa EU:n keskiarvoa kehittyneempää (kuvio A13.2). Maa menestyy hyvin sähköisen hallinnon yleisessä kehittyneisyydessä, digitaalisissa taidoissa sekä viranomaisten ja yleisön välisessä sähköisessä vuorovaikutuksessa. Suomalaisista internetin käyttäjistä 97 prosenttia käyttää sähköisiä viranomaispalveluja. Näiden palvelujen kyberturvallisuuteen ja riskinhallintaan panostetaan lisäksi jatkuvasti enemmän. Suomen julkisten palvelujen henkilökunta on erittäin ammattitaitoista. Suomen sosiaali- ja terveydenhuollon digitalisaation ja tiedonhallinnan strategian ([109]) mukaan Suomi aikoo parantaa näiden alojen digitaalisten palvelujen tehokkuutta ja hallinnointia. Tarkoituksena on sujuvoittaa eri elämäntapahtumiin liittyvää asiointia ja kehittää saumattomia palvelupolkuja (Digikompassi).

Oikeuslaitos on yleisesti ottaen tehokas ([110]). Arvioitu siviili- ja kauppaoikeudellisten riita-asioiden ratkaisemiseen kuluva aika on keskitasoa ja pitenemään päin (327 päivää ensimmäisessä oikeusasteessa vuonna 2022, kun se oli 305 päivää vuonna 2021). Hallinto-oikeudellisten

([107]) Valtioneuvosto (2023), Vahva ja välittävä Suomi: Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelma. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/165042/Paaministeri-Petteri-Orpon-hallituksen-ohjelma-20062023.pdf?sequence=1&isAllowed=y

([108]) Henkilöstöjohtamisen uudistusohjelma (vm.fi).

([109]) Sosiaali- ja terveydenhuollon digitalisaation ja tiedonhallinnan strategia 2023–2035 – Valto (valtioneuvosto.fi)

([110]) Lisätietoja ks. EU:n oikeusalan tulostaulu 2024 ja oikeusvaltiokertomus 2024 (tulossa).

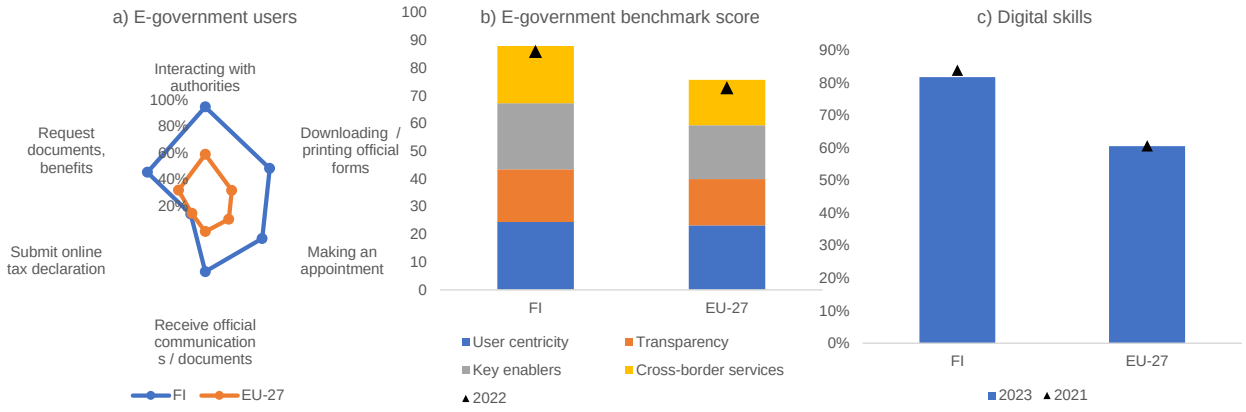
asioiden selvitysaste ensimmäisessä oikeusasteessa on noussut 102 prosentista 104 prosenttiin. Oikeuslaitoksen laatu on yleisesti ottaen hyvä, ja sen digitalisaatio on pitkällä. Digitaalisten välineiden käyttö on suurelta osin mahdollistettu menettelysäännöissä, ja niitä käytetään laajalti tuomioistuimissa. Tällaisia välineitä ovat esimerkiksi sähköinen asianhallintajärjestelmä, etäviestintätekniikka ja suojattu etätyöympäristö tuomareille ja henkilöstölle. Haasteita liittyy edelleen menettelyjen vireillepanoon ja seuraamiseen verkossa siviili- ja kauppaoikeudellisten asioiden osalta sekä asioiden sähköiseen jakamiseen. Oikeuslaitoksen riippumattomuuden osalta ei ole raportoitu järjestelmätason puutteista.

Taulukko A13.1: **Julkishallinnon indikaattorit**

FI	Indicator ([1])	2019	2020	2021	2022	2023	EU-27([2])
E-government and open government data							
1	Share of internet users within the last year that used a public authority website or app	n/a	n/a	n/a	97.0	97.6	75.0
2	E-government benchmark overall score ([3])	n/a	84.7	84.5	86.0	88.0	75.8
3	Open data and portal maturity index	0.8	0.9	0.9	0.8	0.8	0.8
Educational attainment level, adult learning, gender parity and ageing							
4	Share of public administration employees with higher education (levels 5-8, %)	72.3	75.0	71.1 (b)	68.8	70.4	52.9
5	Participation rate of public administration employees in adult learning (%)	41.7	40.2	44.8 (b)	33.6	32.0	17.9
6	Gender parity in senior civil service positions ([4])	2.4	11.0	12.6	4.6	8.4	9.2
7	Ratio of 25-49 to 50-64 year olds in NACE sector O	1.4	1.5	1.6 (b)	1.7	1.6	1.5
Public financial management							
8	Medium-term budgetary framework index	0.8	0.8	0.8	0.8	n/a	0.7
9	Strength of fiscal rules index	1.1	1.2	1.2	1.2	n/a	1.4
Evidence-based policy making							
10	Regulatory governance	n/a	n/a	1.50	n/a	n/a	1.7

1) Suuret luvut merkitsevät hyvää suoriutumista lukuun ottamatta indikaattoria 6. [2]) Vuoden 2023 tiedot, jos saatavilla. Muutoin viimeisimmät saatavilla olevat tiedot. [3]) Mittaa digitaalisten julkisten palvelujen käyttäjäkeskeisyyttä (myös rajat ylittävien palvelujen osalta) ja läpinäkyvyyttä sekä kyseisten palvelujen tarjoamisen mahdollistavien keskeisten edellytysten täyttymistä. [4]) Korkeissa viroissa olevien miesten ja naisten prosenttiosuuden välisen erotuksen absoluuttinen arvo.
Huomattavaa: b = katkos aikasarjassa, d = määritelmä poikkeaa, u = heikko luotettavuus.
Lähde: Yksityishenkilöiden sähköinen asiointi viranomaisten verkkosivustoilla, Eurostat (# 1); Sähköisen viranomaisasioinnin vertailuarvoraportti (# 2); Avoimen datan kypsyysraportti (# 3); Työvoimatutkimus, Eurostat (# 4, 5, 7); Euroopan tasa-arvoinstituutti (# 6); Julkisen talouden ohjausjärjestelmän tietokanta (# 8, 9); OECD, sääntelypolitiikan ja sääntelyn hallinnan indikaattorit (# 10).

Kuvio A13.2: **a) Viranomaisten verkkosivustojen tai sovellusten käyttö (vasemmalla), b) sähköisen hallinnon kehittyneisyys (keskellä), c) niiden henkilöiden osuus, joilla on perustason tai sitä paremmat digitaidot (oikealla).**

1) Vuoden 2023 tiedot. Indikaattorit a ja c: mikä prosenttiosuus väestöstä on käyttänyt internetiä viimeisen vuoden aikana.
Lähde: Eurostat ja Sähköisen viranomaisasioinnin vertailuarvoraportti.

LIITE 14: TYÖLLISYYS, OSAAMINEN JA SOSIAALIPOLIITTISET HAASTEET EUROOPAN SOSIAALISTEN OIKEUKSIEN PILARIN VALOSSA

Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilari näyttää suuntaa uudistetulle lähentymiselle, jolla parannetaan työ- ja elinoloja EU:ssa. Tässä liitteessä esitetään yleiskatsaus Suomen edistymiseen pilarin 20 periaatteen sekä työllisyyttä, osaamista ja köyhyyden vähentämistä koskevien EU:n yleistavoitteiden ja kansallisten tavoitteiden toteuttamisessa vuoteen 2030 mennessä.

Taulukko A14.1: **Sosiaali-indikaattoreiden tulostaulu – Suomi**

Policy area	Headline indicator	
Equal opportunities and access to the labour market	Adult participation in learning (during the last 12 months, excl. guided on the job training, % of the population aged 25-64, 2022)	51.8
	Early leavers from education and training (% of the population aged 18-24, 2023)	9.6
	Share of individuals who have basic or above basic overall digital skills (% of the population aged 16-74, 2023)	82.0
	Young people not in employment, education or training (% of the population aged 15-29, 2023)	9.2
	Gender employment gap (percentage points, population aged 20-64, 2023)	0.2
	Income quintile ratio (S80/S20, 2022)	3.8
Dynamic labour markets and fair working conditions	Employment rate (% of the population aged 20-64, 2023)	78.2
	Unemployment rate (% of the active population aged 15-74, 2023)	7.2
	Long term unemployment (% of the active population aged 15-74, 2023)	1.6
	Gross disposable household income (GDHI) per capita growth (index, 2008=100, 2022)	108.0
Social protection and inclusion	At risk of poverty or social exclusion (AROPE) rate (% of the total population, 2022)	16.3
	At risk of poverty or social exclusion (AROPE) rate for children (% of the population aged 0-17, 2022)	14.9
	Impact of social transfers (other than pensions) on poverty reduction (% reduction of AROP, 2022)	49.8
	Disability employment gap (percentage points, population aged 20-64, 2022)	19
	Housing cost overburden (% of the total population, 2022)	5.4
	Children aged less than 3 years in formal childcare (% of the under 3-years-old population, 2022)	40
	Self-reported unmet need for medical care (% of the population aged 16+, 2022)	6.5

Critical situation | To watch | Weak but improving | Good but to monitor | On average | Better than average | Best performers

Päivitetty 25. huhtikuuta 2024. Jäsenvaltioiden luokitus määräytyy sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun perusteella noudattaen menetelmää, josta on sovittu työllisyyskomitean ja sosiaalisen suojelun komitean kanssa. Tarkempia tietoja menetelmästä on vuoden 2024 yhteisen työllisyysraportin liitteessä.
Lähde: Eurostat.

Työmarkkinoiden toimivuus heikkeni vuoden 2023 alkupuoliskolla pääasiassa rakentamisen hiipumisen vuoksi. Vaikka taloustilanne heikkenee, Suomen työllisyysaste on edelleen korkea, 78,2 prosenttia vuonna 2023. Työttömyysaste on kuitenkin 7,2 prosenttia (EU: 6,1 %). Vuonna 2023 työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten (NEET) osuus oli 9,2 prosenttia eli alle EU:n keskiarvon (11,2 %). Koulunkäynnin varhain keskeyttäneiden osuus (9,6 %) on lähellä EU:n keskiarvoa (9,5 %), mutta luvut vaihtelevat huomattavasti maantieteellisen sijainnin ja sukupuolen mukaan (ks. liite 15). Sukupuolten palkkaero on edelleen selvästi EU:n keskiarvoa suurempi (15,5 % vs. 12,7 % vuonna 2022), eikä se ole muuttunut merkittävästi viime vuosina. Syitä on monia työmarkkinoiden eriytymisestä perhepolitiikkaan ([111]). Myös hoivatyön jakautuminen kotitalouksissa on edelleen epätasa-arvoista verrattuna muihin Pohjoismaihin ([112]).

Työvoimapula ja osaamisen kohtaanto-ongelmat ovat edelleen akuutteja sosiaali- ja terveydenhuoltoalalla. Kaiken kaikkiaan avoimien työpaikkojen määrä väheni viime vuonna kaikilla aloilla, ja avointen työpaikkojen osuus oli vuoden 2023 viimeisellä neljänneksellä 1,8 prosenttia (EU: 2,5 %). Erityisesti keskipalkkaisissa ammateissa (tuntipalkka alle 16 euroa) on Suomessa työvoimapulaa ([113]). Lastentarhanopettajia tarvittaisiin noin 6 000 ja erityisopettajia 2 480 lisää pääasiassa pääkaupunkiseudulle ([114]). Pahin pula on edelleen sosiaali- ja terveydenhuoltoalan henkilöstöstä. Alueelliset erot ovat merkittäviä: avointen työpaikkojen määrä vaihtelee Etelä-Karjalan 1,9 prosentista Pohjanmaan 6,7 prosenttiin ([115]). Suomessa on EU:n keskiarvoa vähemmän ammatissa toimivia lääkäreitä henkeä kohti, ja hoitohenkilöstön puute on pahentunut dramaattisesti viime vuosina (ks. liite 16). Myös väestön ikääntyminen ja työvoiman maastamuutto vähentävät työvoimaa. Väestökehityksen haasteiden ohella myös työvoimapula ja osaamisvaje heikentävät Suomen mahdollisuuksia parantaa taloudellista kilpailukykyään.

Työmarkkinoilla aliedustettuina olevien väestöryhmien aktivoiminen ja

([111])STM 2023. Samapalkkaisuusohjelman ja hallituksen samapalkkaisuustoimenpiteiden kokonaisarviointi 2020–2023. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita.

([112])Myös Pohjoismaiden vertailussa, ks. SAAGEn maaraportti – Suomi 2023.

([113])Työvoiman saatavuus, työvoimapula ja kohtaanto-ongelmat vuonna 2022 (valtioneuvosto.fi)

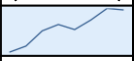
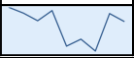
([114])https://www.keva.fi/uutiset-ja-artikkelit/kuntien-tyovoimaennuste-hoitajapula-kaksinkertaistui-kahdessa-vuodessa/; Koulutuksen seurantakatsaus 2023.

([115])Työvoiman saatavuus ja kohtaanto (työ- ja elinkeinoministeriön tietokanta).

ammattitaitoisten työntekijöiden houkutteleminen EU:n ulkopuolelta parantaisi Suomen työmarkkinoiden toimivuutta. EU:n ulkopuolella syntyneiden 20–64-vuotiaiden ja Suomessa syntyneiden samanikäisten työntekijöiden työllisyysasteen ero oli 12,9 prosenttiyksikköä vuonna 2023. Suomen elpymis- ja palautumissuunnitelmalla edistetään EU:n ulkopuolisten maiden kansalaisten ja haavoittuvassa asemassa oleviin väestöryhmiin kuuluvien henkilöiden työllisyyttä. Työ- ja koulutusperusteista maahanmuuttoprosessia virtaviivaistavan uudistuksen (2024) odotetaan parantavan EU:n ulkopuolelta tulevien opiskelijoiden työllistymismahdollisuuksia ja lisäävän ammattitaitoisten työntekijöiden maahanmuuttoa. Samaan aikaan julkisissa työvoimapalveluissa on käynnissä mittava uudistus, jonka tarkoituksena on parantaa palvelujen tarjoamisen vaikuttavuutta. Työ- ja elinkeinopalvelut siirretään 1. tammikuuta 2025 alkaen kunnille. Euroopan sosiaalirahasto plus (ESR+) auttaa työttömiä ja työelämän ulkopuolella olevia esimerkiksi parantamalla työvoimapalvelujen tehokkuutta ja edistämällä yhteistyötä yritysten kanssa. Näiden toimenpiteiden odotetaan tukevan etenemistä kohti kansallista 80 prosentin työllisyysastetavoitetta vuoteen 2030 mennessä.

Suomen tulokset aikuiskoulutuksessa ovat hyviä. Vuonna 2022 aikuisista 51,8 prosenttia osallistui edellisten 12 kuukauden aikana koulutukseen (0,4 %-yksikköä enemmän kuin vuonna 2016). Osuus on 12,3 prosenttiyksikköä suurempi kuin EU:n keskiarvo. Vuonna 2022 korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden osuus 25–34-vuotiaista oli 40,7 prosenttia, ja se laski 39,2 prosenttiin vuonna 2023. Osuus on pienempi kuin EU:ssa keskimäärin (43,1 %) (ks. liite 15). Hallitus on vuoteen 2028 asti korvamerkinnyt ammatilliseen koulutukseen ja toisen asteen koulutukseen lisärahoitusta noin 10 miljoonaa euroa vuodessa. Aikuiskoulutustuki kuitenkin lakkautetaan, millä voi olla kielteinen vaikutus aikuisten osallistumiseen koulutukseen ([116]). ESR plussasta tuetaan täydennys- ja uudelleenkoulutusta sekä aikuiskoulutusta Suomessa noin 182 miljoonalla eurolla vuosina 2021–2027. Näitä tavoitteita edistetään elpymis- ja palautumissuunnitelmalla, jossa tehdään uudistuksia ja investointeja jatkuvaan oppimiseen, ja ottamalla käyttöön toimenpiteitä korkea-asteen koulutuspaikkojen lisäämiseksi. Näin edistetään kansallista tavoitetta, että vuoteen 2030 mennessä joka vuosi vähintään 60 prosenttia kaikista aikuisista osallistuu koulutukseen.

Taulukko A14.2: **Suomen tilanne vuoden 2030 työllisyystavoitteiden, osaamistavoitteiden ja köyhyyden vähentämistavoitteiden osalta**

Indicators	Latest data	Trend (2016-2023)	2030 target	EU target
Employment (%)	78.2 (2023)		80	78
Adult learning[1] (%)	51.8 (2022)		60	60
Poverty reduction[2] (thousands)	78 (2023)		-100	-15,000

1) Aikuiskoulutustutkimus, aikuisten osallistuminen koulutukseen viimeisten 12 kuukauden aikana, lukuun ottamatta ohjattua työssäoppimista.
2) Muutos köyhyys- tai syrjäytymisvaarassa olevien henkilöiden määrässä, viitevuosi 2019.
Lähde: Eurostat ja työllisyys-, sosiaali- ja osallisuusasioiden pääosasto.

Köyhyysaste on yhä alhainen, joskin nousussa, ja sosiaalietuuksien suunnitellut leikkaukset voivat edelleen heikentää tilannetta. Köyhyys- tai syrjäytymisvaarassa olevien osuus (AROPE) kasvoi vuoden 2021 14,2 prosentista 16,3 prosenttiin vuonna 2022. Osuus on edelleen selvästi pienempi kuin EU:n keskiarvo, joka on 21,6 prosenttia. Samalla ajanjaksolla myös lasten köyhyys- ja syrjäytymisriskiaste nousi 13,2 prosentista 14,9 prosenttiin (EU: 24,7 %). Suunnitellut sosiaalietuuksien leikkaukset ([117]) saattavat vaikuttaa kielteisesti pienituloisiin kotitalouksiin, ja niiden arvioidaan lisäävän pääasiassa nuorten aikuisten, yksinhuoltajien ja yksin asuvien työikäisten aikuisten köyhyyttä, sillä 3 prosenttia väestöstä menettää yli 10 prosenttia tuloistaan ([118]). ESR plussan investoinneilla tuetaan lasten köyhyyden vähentämistä, lastensuojelupalvelujen uudistamista ja aktiivista osallisuutta edistäviä toimenpiteitä. Tämä auttaa Suomea saavuttamaan kansallisen tavoitteen, jonka mukaan vuoteen 2030 mennessä köyhyys- tai syrjäytymisvaarassa olevien määrä vähenee

([116])Vahva ja välittävä Suomi: Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelma 20.6.2023 (valtioneuvosto.fi)

([117])Muun muassa asumistukeen ja ansiosidonnaisiin työttömyysetuuksiin kaavaillaan muutoksia. Vahva ja välittävä Suomi: Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelma 20.6.2023 (valtioneuvosto.fi)

([118])Vuoden 2024 sosiaaliturvamuutosten yhteisvaikutusten arviointi – Sosiaali- ja terveysministeriö, Helsinki, 2023.

100 000 henkilöllä, joista vähintään kolmasosa on lapsia. Tarvitaan kuitenkin vielä muitakin toimia. Eurooppalaisen lapsitakuun toteuttaminen on käynnissä, kuten Suomen edistymisraportissa kuvataan.

Terveydenhuoltopalvelujen saatavuus on edelleen kriittinen haaste. Perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon palvelujen tarjoaminen vanhuksille on edelleen erityinen ongelma. Itse ilmoitetut täyttämättömät hoitotarpeet ovat edelleen suuria, ja vuonna 2022 niitä koki 6,5 prosenttia väestöstä eli selvästi suurempi osa väestöstä kuin EU:ssa keskimäärin (2,2 %). Perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon hoitojonot ovat pitkiä, mikä johtuu erityisesti hoitaja- ja lääkäripulasta ([119]) (ks. liite 16). Suomi on toteuttamassa kattavaa sosiaali- ja terveyspalvelujen uudistusta, jolla pyritään parantamaan julkisten perusterveydenhuoltopalvelujen saatavuutta ja laatua. Uudistusta tuetaan elpymis- ja palautumissuunnitelman puitteissa. Uudet hyvinvointialueet eivät ole vielä saavuttaneet kaikkia uudistustavoitteitaan.

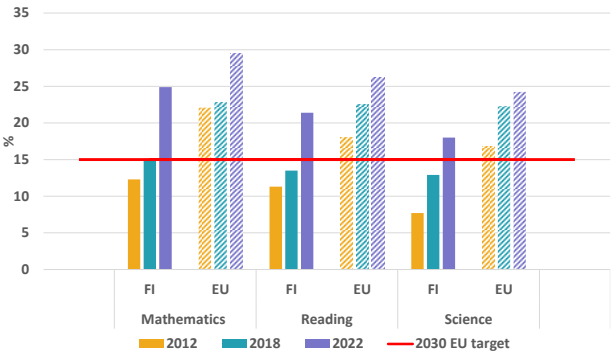
([119]) Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestäminen Suomessa:Valtakunnallinen asiantuntija-arvio, syksy 2023 (julkari.fi)

Tässä liitteessä esitetään Suomen koulutusjärjestelmän tärkeimmät haasteet vuoden 2023 koulutuksen seurantakatsauksen ja OECD:n kansainvälisen oppimistulosten arviointiohjelman (PISA) vuoden 2022 tulosten perusteella.

Heikko suoriutuminen perustaidoissa on lisääntynyt huomattavasti viime vuosikymmenen aikana, kun taas erinomaisesti suoriutuvien osuus pienenee. Vuoden PISA 2022 -tulosten ([120]) mukaan heikosti suoriutuvien 15-vuotiaiden osuus kasvoi merkittävästi vuodesta 2012 (matematiikassa 12,6 prosenttiyksikköä (EU: 7,3 prosenttiyksikköä), lukutaidossa 10,1 prosenttiyksikköä (EU: 8,2 prosenttiyksikköä) ja luonnontieteissä 10,6 prosenttiyksikköä (EU 7,4 prosenttiyksikköä)). Muutos on EU:n tasolla yksi suurimmista. Vielä vuonna 2018 PISA-tutkimuksessa heikosti suoriutuvien 15-vuotiaiden osuus oli kaikilla kolmella osa-alueella pienempi kuin EU:n tavoitteena oleva 15 prosenttia, mutta nyt osuus ylittää sen kaikilla osa-alueilla. Osuudet ovat kuitenkin edelleen pienempiä kuin EU:ssa keskimäärin. Myös erinomaisesti suoriutuvien osuus on pienentynyt kaikilla kolmella osa-alueella vuodesta 2012, mutta se on edelleen EU:n keskiarvon yläpuolella. Lisätutkimusta tarvitaan, jotta tulosten heikkenemisen taustalla olevat keskeiset tekijät voidaan selvittää. Tehtyjen selvitysten mukaan pandemia on vaikuttanut hyvinvointiin, tuen tarpeeseen, sosiaalisiin taitoihin ja opiskelumotivaatioon. Samaan aikaan etäopetus oli erityisen haastavaa vähemmistökielten puhujille ja koululaisille, jotka eivät saaneet vanhemmilta riittävästi tukea opiskeluun. Hallitus aikoo panostaa perustaitojen opetukseen erityisesti alemmalla perusasteella. Lukemiseen, kirjoittamiseen ja laskemiseen käytettävien pakollisten tuntien vähimmäismäärää lisätään alemman perusasteen koulutuksessa vuonna 2025. Opetussuunnitelmaa ei laajenneta tällä uudistuksella, johon hallitus investoi 200 miljoonaa euroa.

Heikko suoriutuminen on lisääntynyt kaikissa sosioekonomisissa ryhmissä, mutta kasvu on ollut voimakkaampaa tukea tarvitsevien oppilaiden kohdalla. Vuonna 2022 tukea tarvitsevista oppilaista 38,7 prosenttia suoriutui heikosti matematiikassa, kun vastaava luku oli 24,5 prosenttia vuonna 2018 ja 19,9 prosenttia vuonna 2012. Vaikka kasvu on merkittävää, sosioekonomiset erot ovat Suomessa edelleen EU:n pienimpiä (28,1 %-yksikköä vs. 37,2 %yksikköä EU:n tasolla). Samaan aikaan sosioekonomisesti kaikkein parhaassa asemassa olevien oppilaiden heikko suoriutuminen on yleistynyt: vuonna 2022 heidän osuutensa oli matematiikan osalta 10,7 prosenttia (EU:ssa 10,9 %) eli 6,1 prosenttiyksikköä enemmän kuin vuoden 2012 PISA-tutkimuksessa.

Kuvio A15.1: **Heikosti suoriutuvien osuus, PISA 2012, 2018 ja 2022**

Lähde: OECD (2023).

Myös ulkomailla syntyneiden oppilaiden heikko suoriutuminen perustaidoissa on paljon todennäköisempää. Suomessa, kuten useimmissa muissakin EU-maissa, ulkomailla syntyneet oppilaat menestyvät heikommin kuin syntyperäiset. Vuonna 2022 heikosti suoriutuvien osuus oli 57,2 prosenttia. Ero syntyperäisiin oppilaisiin, joilla ei ole maahanmuuttajataustaa, oli 35,2 prosenttiyksikköä. Ero on yksi suurimmista EU:ssa, ja se on merkittävä (21,2 %-yksikköä) myös kun tarkastellaan syntyperäisiä oppilaita, joiden vanhemmat ovat syntyneet ulkomailla. Maahanmuuttajataustan vaikutus on EU:n vahvimpia: ero on 29 pistettä sen jälkeen, kun sosioekonomisen taustan ja kotona puhutun kielen vaikutus on otettu huomioon. Lisäksi ulkomailla syntyneistä nuorista suurempi osuus (16,3 % vuonna 2021 ja 13,4 % vuonna 2022) keskeyttää koulunkäynnin varhain, kun taas koulunkäynnin keskeyttäneiden osuus pysyi Suomessa syntyneiden nuorten kohdalla ennallaan (7,6 % vs. 7,7 %) ([121]).

([120])OECD (2023), PISA 2022 Results (Volume I): The State of Learning and Equity in Education.

([121])Eurostat: edat_lfse_02.

Taulukko A15.1: **Eurooppalaisen koulutusalueen strategisten puitteiden mukaiset EU:n tason tavoitteet ja muut taustaindikaattorit**

				2012		2018		2023	
Indicator			Target	Finland	EU-27	Finland	EU-27	Finland	EU-27
[1]Participation in early childhood education (age 3+)			96%	80.0% 2013	91.8% 2013	86.4%	92.2%	90.6% 2021	92.5% 2021,d
[2]Low-achieving 15-year-olds in:		Reading	< 15%	11.3%	18.0%	13.5%	22.5%	21.4% 2022	26.2% 2022
		Mathematics	< 15%	12.3%	22.1%	15.0%	22.9%	24.9% 2022	29.5% 2022
		Science	< 15%	7.7%	16.8%	12.9%	22.3%	18.0% 2022	24.2% 2022
Early leavers from education and training (age 18-24)	[3]Total		< 9 %	8.9%	12.6%	8.3%	10.5%	9.6%	9.5%
	[3] By gender	Men		9.8%	14.5%	9.2%	12.1%	11.9%	11.3%
		Women		8.1%	10.6%	7.4%	8.7%	7.3%	7.7%
	[4] By degree of urbanisation	Cities		7.3% b	11.2%	6.7%	9.4%	6.2%	8.6%
		Rural areas		10.1% b	14.0%	10.4%	11.0%	15.1%	9.9%
	[5] By country of birth	Native		8.7%	11.3%	8.1%	9.2%	9.3%	8.2%
		EU-born		: u	26.2%	: u	22.4%	: u	21.0%
		Non EU-born		: u	30.1%	13.4% u	23.0%	: u	21.6%
[6]Socio-economic gap (percentage points)				15.4	:	18.5	29.5	28.1 2022	37.2 2022
[7]Exposure of VET graduates to work-based learning			≥ 60% (2025)	:	:	:	:	76.7%	64.5%
Tertiary educational attainment (age 25-34)	[8]Total		45%	39.7%	34.1%	40.3%	38.7%	39.2%	43.1%
	[8] By gender	Men		30.8%	29.1%	32.6%	33.3%	32.7%	37.6%
		Women		49.2%	39.2%	48.5%	44.2%	46.1%	48.8%
	[9] By degree of urbanisation	Cities		48.3% b	43.5%	49.3%	49.0%	46.0%	53.3%
		Rural areas		29.2% b	24.8%	27.0%	27.7%	28.4%	31.7%
	[10] By country of birth	Native		40.6%	35.4%	42.2%	39.7%	41.6%	44.2%
		EU-born		34.1%	29.3%	23.5%	36.7%	25.7% u	40.2%
		Non EU-born		27.3%	24.2%	22.7%	31.0%	26.3%	37.1%
[11]Participation in adult learning (age 25-64)			≥ 47% (2025)	:	:	51.4% 2016	37.4% 2016	51.8% 2022	39.5% 2022
[12]Share of school teachers (ISCED 1-3) who are 55 years or over				20.6% 2013	22.7% 2013	21.4%	23.8%	23.6% 2021	24.5% 2021

Huom. b = katkos aikasarjassa, d = määritelmä vaihtelee, e = arvioitu, p = alustava luku, u = heikko luotettavuus, : = tietoa ei saatavilla.
Lähde: 1, 3, 4, 5, 7, 8, 9, 10 ja 12 = Eurostat, 11 = Eurostat, aikuiskoulutustutkimus, 2, 6 = OECD, PISA.

Opettajan ammatti houkuttelee Suomessa edelleen, mutta opettajapula vaikuttaa moniin osa-alueisiin. EU:n jäsenvaltioista Suomessa opettajat tuntevat saavansa yhteiskunnallista arvostusta eniten. He ovat erittäin tyytyväisiä työhönsä, ja alan vaihtoa harkitsevia on vain vähän. Ensisijaisesti opettajaksi haluavien hakijoiden määrä on kuitenkin vähentynyt vuosien 2015 ja 2022 välisenä aikana (4 675 hakijasta 3 280 hakijaan). Vuonna 2021 kasvatustiedettä opiskelevien osuus korkea-asteen koulutukseen osallistuvista oli noin 5,4 prosenttia eli alle EU:n keskiarvon (7,4 %). Myös erityisopettajien saatavuudessa on alueellisia eroja. Pulaa on myös suomea ja ruotsia toisena kielenä opettavista sekä saamenkielisistä opettajista kaikilla koulutustasoilla.

Suomi pyrkii laajentamaan osallistumista varhaiskasvatukseen erityisesti pienituloisten kotitalouksien keskuudessa. Vähintään 3-vuotiaiden alle kouluikäisten osallistuminen varhaiskasvatukseen on lisääntynyt 90,6 prosenttiin (2021) ja alle 3-vuotiaiden 40 prosenttiin (2022). Nämä osuudet jäävät vähintään 3-vuotiaiden kohdalla alle EU:n tason tavoitteen, joka on 96 prosenttia ([122]), ja alle 3-vuotiailla alle Barcelonan tavoitteen, joka on 45 prosenttia. Hallitus on alentanut varhaiskasvatusmaksuja edistääkseen erityisesti pienituloisissa kotitalouksissa elävien lasten osallistumista varhaiskasvatukseen. Noin 30 000 perhettä on oikeutettu maksuttomaan varhaiskasvatukseen. Varhaiskasvatuspalvelut ovat yleensä korkealaatuisia, mutta varhaiskasvatuksen opettajista on pulaa erityisesti pääkaupunkiseudulla ([123]). Ratkaisuna työvoimapulaan koulutuksen aloituspaikkoja lisätään vuosina 2024–2025.

Korkeakoulututkinnon suorittaneiden osuus on polkenut paikallaan vuosia. Vuonna 2023 osuus oli 39,2 prosenttia (1,5 %-yksikköä suurempi kuin vuonna 2022) eli pienempi kuin EU:n keskiarvo 43,1 prosenttia ([124]) ja EU:n tavoite (45 %). Osuus on pysynyt melko vakaana noin 40 prosentissa viimeiset kymmenen vuotta.

([122])Eurostat: educ_uoe_enra21.

([123])https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/165044

([124])Eurostat: edat_lfse_03.

Alueelliset erot korkeakoulututkinnon suorittaneiden osuudessa ovat edelleen merkittäviä (34,6–44,7 %) ([125]). Myös erot syntymämaan mukaan ovat merkittäviä (ulkomailla syntyneet 26,1 % ja Suomessa syntyneet 41,6 %) ([126]). Korkeakoulututkinnon suorittaneiden osuudessa on vuonna 2023 edelleen sukupuolten välillä ero. Naisten osuus on 46,1 prosenttia ja miesten 32,7 prosenttia. Ero on suurempi kuin EU:ssa keskimäärin (11,2 %-yksikköä).

Suomeen muuttavien ulkomaalaisten korkea-asteen opiskelijoiden määrä kasvoi merkittävästi vuonna 2022. Lokakuun 2022 loppuun mennessä oleskelulupa oli myönnetty yli 7 000 uudelle EU:n ulkopuolelta tulevalle opiskelijalle. Opiskeluun perustuvien oleskelulupien määrä kasvoi 45 prosenttia vuoteen 2021 verrattuna.

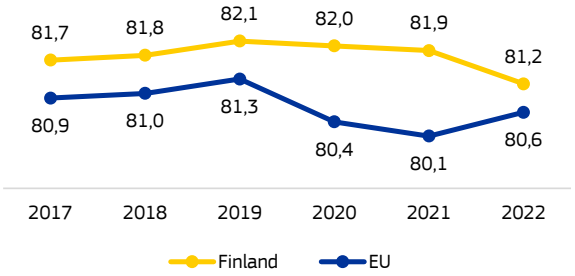
([125])Eurostat: edat_lfse_04.

([126])Eurostat: edat_lfs_9912.

Terve väestö sekä vaikuttavatehokas, saavutettavissa oleva ja kantokykyinen terveydenhuoltojärjestelmä ovat kestävän talouden ja yhteiskunnan edellytyksiä. Tässä liitteessä esitetään tilannekuva väestön terveydestä ja terveydenhuoltojärjestelmästä Suomessa.

Elinajanodote on Suomessa pidempi kuin EU:ssa keskimäärin. Sen kasvu keskeytyi vuonna 2020 koronapandemian vuoksi. Kahden ensimmäisen pandemiavuoden aikana elinajanodote laski vain hieman, minkä jälkeen lasku oli merkittävää vuonna 2022 (lyheni 0,7 vuotta vuodesta 2021), kun koronakuolleisuus kasvoi selvästi ([127]). Vuonna 2021 yleisimmät kuolinsyyt olivat verenkiertoelinten sairaudet (sydän- ja verisuonitaudit), syöpä sekä Alzheimerin tauti ja muut muistisairaudet. Terveydenhuollon keinoin vältettävissä oleva kuolleisuus on Suomessa alhainen, mikä viittaa siihen, että terveydenhuoltojärjestelmä on yleisesti ottaen toimiva.

Kuvio A16.1: **Elinajanodote syntymähetkellä, vuosina**

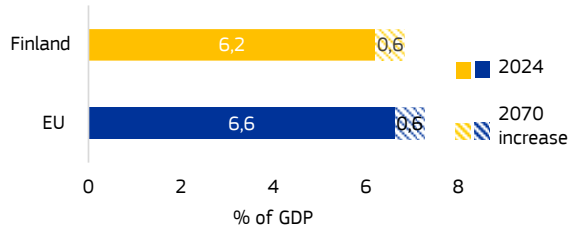

Lähde: Eurostat.

Terveydenhuoltomenot ovat Suomessa hieman EU:n keskiarvoa pienemmät, ja vuonna 2021 lähes 79,3 prosenttia niistä rahoitettiin julkisin varoin. Tällä hetkellä suurin osa terveydenhuoltomenoista kuluu avohoitoon. Muut suuret menolajit ovat sairaalahoito ja sen jälkeen pitkäaikaishoito sekä lääkkeet ja lääkinnälliset laitteet. Vuonna 2021 terveydenhuollon kokonaismenot kasvoivat 10,1 prosenttiin suhteessa BKT:hen, kun ne vuonna 2020 olivat 9,6 prosenttia. OECD:n alustavat tiedot viittaavat siihen, että vuonna 2022 terveydenhuollon kokonaismenot laskivat 10,0 prosenttiin suhteessa BKT:hen. Suomen väestön ikäprofiilin perusteella julkisten terveydenhuoltomenojen ennustetaan kasvavan 0,6 prosenttiyksikköä suhteessa BKT:hen vuoteen 2070 mennessä eli yhtä paljon kuin koko EU:ssa (ks. kuvio 16.2 ja liite 21).

Vuonna 2021 ennaltaehkäisyyn käytettiin Suomessa 8,3 prosenttia terveydenhuollon kokonaismenoista, kun vastaava osuus EU:ssa oli 6,0 prosenttia. Vuosina 2019–2021 ehkäisevään terveydenhuoltoon käytetyt varat yli kaksinkertaistuivat Suomessa EU:n yleisen suuntauksen mukaisesti. Suhteellisesti tarkasteltuna ennaltaehkäisyyn tarkoitetut määrärahat kasvoivat koko EU:ssa eniten ensivasteen, seulontojen ja rokotusohjelmien osalta. Suomessa tärkein tekijä, joka selittää ehkäisevän terveydenhuoltomenojen suuren kasvun vuonna 2021, on seulontaohjelmiin tarkoitettujen menojen mittava kasvu.

Kuvio A16.2: **Julkisten terveydenhuoltomenojen ennustettu kasvu vuosina 2024–2070)**

Perusskenaario
Lähde: Euroopan komissio / EPC (2024).

Suomessa on pulaa terveydenhuollon työntekijöistä, eivätkä työntekijät jakaudu tasaisesti. Terveydenhuoltoalan työllisyys laski 5 prosenttia vuoden 2020 ensimmäisen neljänneksen ja vuoden 2023 toisen neljänneksen välisenä aikana (EU:ssa se kasvoi keskimäärin 9 %). Lääkärien lukumäärä (3,6) on pienempi kuin EU:ssa keskimäärin (4,1) (tuhatta asukasta kohti; tiedot vuodelta 2021). Vaikka sairaanhoitajien määrä tuhatta asukasta kohti on paljon suurempi kuin EU:ssa keskimäärin (Suomessa 18,9, EU:ssa 7,9 vuonna 2021), kysynnän kasvu on johtanut viime vuosina kasvavaan sairaanhoitajapulaan. Sairaanhoitajien toimenkuvaa on sittemmin laajennettu seuraavilla tehtävillä: i) hoitajavastaanotto akuuteissa ja kroonisissa

([127])Perustuu tietoihin, jotka jäsenvaltiot ovat toimittaneet suoraan Euroopan tautienehkäisy- ja -valvontakeskukselle Euroopan valvontajärjestelmän puitteissa.

Taulukko A16.1: **Keskeiset terveysindikaattorit**

	2018	2019	2020	2021	2022	EU average (latest year)
Treatable mortality per 100 000 population (mortality avoidable through optimal quality healthcare)	71,1	69,1	71,3	69,8	NA	93.3 (2021)
Cancer mortality per 100 000 population	212,8	214,5	211,4	209,9	NA	235.4 (2021)
Current expenditure on health, % GDP	9,0	9,2	9,6	10,1	NA	10.9 (2021)
Public share of health expenditure, % of current health expenditure	77,0	77,9	79,1	79,3	NA	81.1 (2021)
Spending on prevention, % of current health expenditure	4,1	4,0	5,6	8,3	NA	6.0 (2021)
Available hospital beds per 100 000 population	361	335	283	NA	NA	525 (2021)
Doctors per 1 000 population	3,5	3.6*	3.6*	3.6*	NA	4.1 (2021)*
Nurses per 1 000 population	18.7**	18.5**	18.9**	18.9**	NA	7.9 (2021)
Total consumption of antibacterials for systemic use, daily defined dose per 1 000 inhabitants per day ***	15,4	14,7	11,9	11,3	12,5	19.4 (2022)

Huom. EU:n keskiarvo on kaikkien indikaattorien kohdalla painotettu lukuun ottamatta lääkärien ja sairaanhoitajien määrää tuhatta asukasta kohti. Niiden kohdalla on EU:n painottamaton keskiarvo. Lääkäritiheyttä koskevat luvut koskevat käytännön hoitotyötä tekeviä lääkäreitä lukuun ottamatta Kreikkaa, Portugalia (lääkäriluvan saaneet) ja Slovakiaa (ammatissa toimivat). Sairaanhoitajatiheyttä koskevat luvut koskevat käytännön hoitotyötä tekeviä sairaanhoitajia lukuun ottamatta Ranskaa, Portugalia, Slovakiaa (ammatissa toimivat) ja Kreikkaa (ainoastaan sairaaloissa työskentelevät sairaanhoitajat).
Lähde: Eurostatin tietokanta; paitsi: * OECD, ** yhteinen kyselylomake muuta kuin rahankäyttöä koskevaan terveydenhuollon tilastointiin, *** ECDC, **** neuvoston suositus mikrobilääkeresistenssin torjumiseksi toteutettavien EU:n toimien tehostamisesta yhteinen terveys -lähestymistavan mukaisesti.

terveysongelmissa; ii) lääkkeiden määrääminen ja hoidon koordinointi perusterveydenhuollossa; iii) avohoitopotilaiden vastaanotto; ja iv) aiempaa vaativammat tehtävät leikkaussaleissa. Sosiaali- ja terveysministeriön mukaan vuonna 2023 oli avoinna yli 5 000 sairaanhoitajan paikkaa ja yli 6 000 lähihoitajan paikkaa sekä lähes 900 lääkärin paikkaa. Hoitotakuu ja hoitajamitoitussäännökset vanhusten ympärivuorokautisessa hoivassa lisäävät painetta henkilöstön määrän suhteen. Merkittävä osa lääkäreistä (24,4 %) ja sairaanhoitajista (20,2 %) on vähintään 55-vuotiaita, mikä herättää huolta terveyspalvelujen saatavuudesta pitkällä aikavälillä. Sairaanhoitajien palkka on Suomessa pienempi kuin keskipalkka. Ero keskipalkkaan on EU:n suurimpia. On huomattavaa, että lokakuussa 2022 saatiin aikaan pitkäaikainen sopimus sairaanhoitajien palkkojen huomattavasta korottamisesta. Suomessa terveydenhuollon resurssien epätasainen maantieteellinen jakautuminen vahvistaa eriarvoisuutta hoitoon pääsyssä. Lääkäritiheys on pääkaupunkiseudulla ja muissa suurissa kaupungeissa suurempi kuin harvaan asutuilla syrjäseuduilla. Suomi on yleisesti ottaen pyrkinyt korjaamaan työvoimapulaansa useiden vuosien ajan. Toteutettuja toimenpiteitä ovat esimerkiksi aloituspaikkojen lisääminen terveydenhuoltoalan oppilaitoksissa, sitoutuminen ulkomaisten työntekijöiden palkkaamiseen, uudenlaisten osaamisyhdistelmien käyttöönotto työllisyyden lisäämiseksi hoitotyössä ja teknologian käytön parantaminen työvoiman tuottavuuden lisäämiseksi ja maantieteellisten esteiden poistamiseksi.-

Suomi investoi elpymis- ja palautumissuunnitelmansa kautta 371,8 miljoonaa euroa (19 % suunnitelman kokonaisbudjetista) terveydenhuoltoon. Näillä investoinneilla pyritään purkamaan koronapandemian aiheuttamaa patoutunutta sosiaali- ja terveyspalvelutarvetta ja edistämään yhdenvertaista hoitoonpääsyä, vahvistamaan perusterveydenhuoltoa, uudistamaan palvelujen tarjoamismalleja ja lisäämään terveydenhuoltojärjestelmän digitalisointia. Sosiaali- ja terveyspalvelu-uudistuksen toteutus on parhaillaan käynnissä. Investointeja digitaaliseen terveydenhuoltoon täydennetään lisätuella EU:n koheesiopolitiikan rahastoista vuosina 2021–2027. Suomi aikoo investoida Euroopan aluekehitysrahastosta sähköisten terveyspalvelujen ja -sovellusten kehittämiseen noin 15 miljoonaa euroa ([128]).

Suomessa on täyttämättömiä sairaanhoitotarpeita EU:n keskiarvoa suuremmalla osuudella väestöstä. Vuonna 2022 Suomen väestöstä 6,5 prosenttia ilmoitti, että heillä on täyttämättömiä hoitotarpeita. Osuus on suurempi kuin vuonna 2021 (4,4 %) (ks. liite 14). Ylivoimaisesti yleisin ilmoitettu syy olivat odotusajat. Pienituloisimman viidenneksen keskuudessa täyttämättömistä hoitotarpeista ilmoittaneiden osuus on lähes kaksi kertaa suurempi kuin suurituloisimmassa viidenneksessä. Työterveyshuolto muodostaa rinnakkaisen

([128])EU:n koheesiopolitiikka koskevat tiedot kertovat tilanteesta 13. toukokuuta 2024.

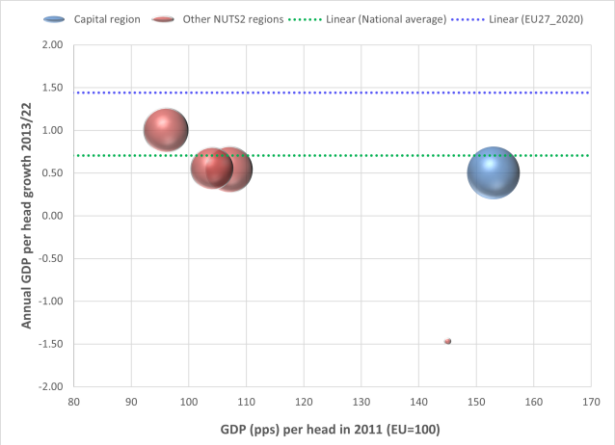
järjestelmän: se tarjoaa työssä oleville maksuttomia palveluja ja nopeamman pääsyn hoitoon, kun taas julkisen terveydenhuollon käyttäjät joutuvat maksamaan omavastuuosuuksia ja odottamaan hoitoon pääsyä pidempään. Useiden vuosien valmistelun jälkeen eduskunta hyväksyi kesäkuussa 2021 merkittävän hallinnollisen uudistuksen, jolla parannetaan terveydenhuollon saatavuutta, vähennetään eriarvoisuutta, parannetaan terveyspalvelujen laatua ja korjataan maantieteellistä epätasapainoa. Vuonna 2021 perustettiin 21 hyvinvointialuetta, jotka vastaavat terveys- ja sosiaalipalvelujen järjestämisestä vuodesta 2023 alkaen. Samaan aikaan tammikuussa 2023 tuli voimaan uusi laki kiireettömän perusterveydenhuollon hoitotakuun tiukentamisesta ja odotusaikojen lyhentämisestä. Kyseiset säännökset kuitenkin peruttiin huhtikuussa 2024. Syyt olivat osin taloudellisia ja osin terveydenhuoltoalan työvoimapulaan liittyviä.

LIITE 17: TALOUDELLINEN JA SOSIAALINEN SUORITUSKYKY ALUEELLISELLA TASOLLA

Liitteessä 17 esitellään talouden ja yhteiskunnan alueellista kehitystä Suomessa. Suomen alueiden sisäisestä ja alueiden välisestä taloudellisesta, sosiaalisesta ja alueellisesta yhteenkuuluvuudesta esitetään analyysi ja arvioidaan uusia investointitarpeita ja valtiotasoa alempien hallintotasojen uudistustarpeita talouskasvun, sosiaalisen kehityksen ja kilpailukyvyn edistämiseksi.

Katsaus taloudelliseen ja sosiaaliseen suorituskykyyn alueellisella tasolla

Kuvio A17.1: **BKT asukasta kohti (2012) ja keskimääräinen BKT:n kasvu asukasta kohti (2013–2022) Suomessa**

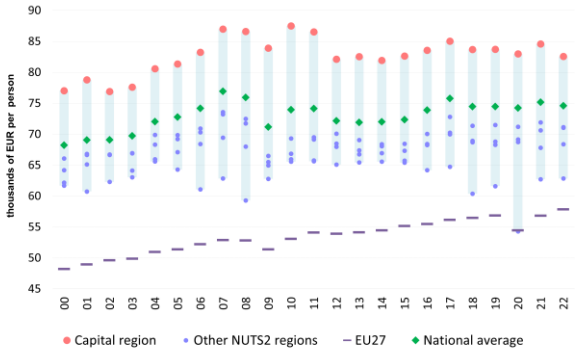

Lähde: JRC:n (ARDECO) ja Eurostatin tietoihin perustuvat alue- ja kaupunkipolitiikan pääosaston laskelmat.

Suomen keskimääräinen BKT:n kasvu asukasta kohti oli vuosina 2012–2022 EU:n keskiarvoa hitaampaa. Pääkaupunkiseudun ja muun maan välillä on edelleen sisäisiä eroja, mutta ne ovat pienentyneet. Vuonna 2022 Helsingin ja Uudenmaan BKT asukasta kohti oli 140 prosenttia EU-27:n keskiarvosta eli 27–44 prosenttiyksikköä suurempi kuin maan muilla alueilla. Asukaskohtainen BKT oli alhaisin Pohjois- ja Itä-Suomessa, 95 prosenttia EU-27:n keskiarvosta. Kuvio A17.1 kertoo, miten alueelliset erot ovat muuttuneet ja lähentyminen edistynyt tuona aikana.

Tilanne on kaikilla alueilla heikentynyt EU-27:n keskiarvoon verrattuna, mutta Pohjois- ja Itä-Suomessa suhteellisesti vähemmän kuin muilla alueilla. Heikentyminen oli vuosina 2013–2022 erityisen ilmeistä Ahvenanmaalla, jossa reaalisen BKT:n kasvu asukasta kohti oli keskimäärin –0,82 prosenttia, sekä Helsingin ja Uudenmaan alueella (+0,5 %), Länsi-Suomessa (+0,54 %) ja Etelä-Suomessa (+0,56) (EU:n keskiarvo kasvoi keskimäärin 1,44 % vuodessa). Näin ollen maan asukaskohtaisen BKT:n sisäisen hajonnan vähentyminen johtuu osittain siitä, että rikkaimpien alueiden BKT ei ole kasvanut tai kasvu on ollut negatiivista, ennemminkin kuin siitä, että köyhimmät alueet olisivat kuroneet eroa vahvemmin umpeen. Helsingin ja Uudenmaan alue ja Ahvenanmaa ovat olleet kehitysloukussa vuosina 2003–2021, mikä tarkoittaa, että niiden kasvu on ollut jatkuvasti heikkoa.

Kuvio A17.2: **Suomi, työn tuottavuus 2000–2022**

Lähde: ARDECO, REGIO-pääosaston analyysi.

Ero asukaskohtaisessa BKT:ssa pääkaupunkiseudun ja muun maan välillä liittyy työn tuottavuuden eroihin. Vuonna 2022 koko maan työn tuottavuus bruttoarvonlisäyksenä työntekijää kohti (mittarina ostovoimastandardi (OVS)) oli 102,6 prosenttia EU-27:n keskiarvosta ja kaksi pistettä heikompi kuin edellisvuonna. Se oli kuitenkin paljon pienempi kuin 2000-luvun puolivälissä (ennen vuosien 2008–2009 taantumaa ja Nokian kriisiä).

Alueellisesta datasta nousee esiin selviä eroja. Vuonna 2021 työn tuottavuus oli Helsingissä ja Uudellamaalla 115,5 prosenttia, Etelä-Suomessa noin 100 prosenttia, Länsi-Suomessa 98 prosenttia, Pohjois- ja Itä-Suomessa 96 prosenttia ja Ahvenanmaalla (saaristoluonteensa ja pienen kokonsa vuoksi erityistapaus) 87 prosenttia EU-27:n keskiarvosta. Ahvenanmaata ja Pohjois- ja Itä-Suomea lukuun ottamatta työn tuottavuus väheni kaikilla alueilla edelliseen vuoteen verrattuna. Pääkaupunkiseudun ja muun maan välinen tuottavuusero (kuvio A17.2) kasvoi vuosien 2008–2010 taantuman aikana ja pienentyi sen jälkeen kriisiä edeltäneelle tasolle, mikä johtui pääasiassa pääkaupunkiseudun

Taulukko A17.1: **Valitut aluetason indikaattorit Suomessa**

NUTS region name	GDP per head (PPS)	Productivity (GVA (PPS) per person employed)	Real productivity growth	GDP growth	GDP per head growth	Population growth	At-risk-of-poverty or social exclusion	Employment rate, ages 20-64	Population aged 30-34 with high educational attainment	Innovation performance
	Index, EU27 = 100 (2022)	Index, EU27 = 100 (2022)	Average % change on the preceding year (2013-2022)	Average % change on the preceding year (2013-2022)	Average % change on the preceding year (2013-2022)	Average annual change per 1000 residents (2013-2021)	% of population (2022)	% of population aged 20-64 (2023)	% of population aged 30-34 (2023)	RIS regional performance group 2023
European Union (27 MS)	100	100	0.7	1.6	1.44	1.9	21.6	75.3	43.9	
Suomi/Finland	110	102.6	0.2	0.97	0.7	2.5	16.3	78.2	43.1	Innovation leader
Länsi-Suomi	98	95.7	0.4	0.65	0.54	1	17.6	78.2	42.3	Strong innovator+
Helsinki-Uusimaa	140	114.3	0	1.53	0.5	10	13.7	79.70	48.5	Innovation leader+
Etelä-Suomi	97	97.2	0.3	0.43	0.55	-1.4	17.4	77.7	37.4	Strong innovator+
Pohjois- ja Itä-Suomi	95	96	0.4	0.79	1	-2.5	17.30	76.2	39.5	Strong innovator+
Åland	113	87	-1.2	-0.82	-1.47	7	17.6	84.3		Moderate innovator-

Lähde: Eurostat, EDGAR-tietokanta.

tuottavuuden laskusta etenkin vuoden 2011 jälkeen samaan aikaan kuin Nokian kriisi huipentui. Ero kasvoi jälleen vuosina 2016–2021 pääasiassa pääkaupunkiseudun tilanteen paranemisen ja Ahvenanmaan tilanteen heikkenemisen vuoksi, mutta kaventui hieman vuonna 2022.

Alueiden välinen ero selittyy useilla tekijöillä (esim. inhimillinen pääoma ja erikoistuminen huipputeknologian aloille). Vuonna 2023 korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden 30–34-vuotiaiden osuus oli koko maan tasolla hieman pienempi kuin EU-27:n keskiarvo. Osuus oli kuitenkin keskimäärin yli 6 prosenttiyksikköä suurempi pääkaupunkiseudulla (48,5 %) kuin muilla alueilla (42,3 %), ja ero on kasvanut edellisvuodesta. Mikään Suomen alueista ei ole osaamiskehitysloukussa ([129]). Pohjois- ja Itä-Suomi, josta muuttaa runsaasti 15–39-vuotiasta väestöä muualle (vuosina 2015–2019 keskimäärin –6,7 tuhatta asukasta kohti), on kuitenkin vaarassa ajautua tällaiseen loukkuun. Sekä korkean teknologian alojen työpaikkojen osuus että yksityisen sektorin tutkimus- ja kehitysmenot olivat koko maan tasolla EU-27:n keskiarvoa suuremmat, mutta polarisoituminen on voimakasta, sillä Helsingin ja Uudenmaan luvut ovat muuhun maahan nähden kaksinkertaiset. Kaikki nämä tekijät viittaavat siihen, että muualla maassa kyky pysyä mukana dynaamisten ja kehittyneiden alojen kasvutrendissä on verrattain rajallinen.

Kaikki Suomen alueet suoriutuvat suhteellisen hyvin innovoinnissa. Pääkaupunkiseudun luokitus oli vuoden 2022 alueellisen innovaatiotulostaulun mukaan ”innovaatiojohtaja +”. Helsinki-Uusimaa on Euroopan toiseksi innovatiivisin alue. Kolmella muulla Manner-Suomen alueella luokitus on ”vahva innovoija +”. Alueellisessa kilpailukykyindeksissä vuodelta 2022 kaikki Suomen alueet sijoittuvat EU:n keskiarvon yläpuolelle. Helsinki-Uusimaa erottuu muista. Pohjois- ja Itä-Suomi ja Ahvenanmaa, joissa infrastruktuuri on heikompi ja liiketoiminnan kehittyneisyys vähäisempää, ovat edelleen paljon lähempänä EU:n keskiarvoa. Innovaatioliitteessä esitetään yleiskatsaus Suomen innovaatiojärjestelmästä.

Työllisyysaste on korkeampi ja köyhyysriskiaste matalampi pääkaupunkiseudulla kuin muualla maassa. Vuonna 2023 Suomen työllisyysaste oli 78,2 prosenttia eli korkeampi kuin EU:n keskiarvo (75,3 %). Työllisyysaste oli korkein kehittyneemmillä alueilla (Ahvenanmaalla 84,3 % ja pääkaupunkiseudulla 79,7 %). Suomen köyhyysriskiaste (AROPE, 16,3 %) oli vuonna 2022 EU:n keskiarvoa (21,6 %) parempi. Pääkaupunkiseudulla se oli 13,7 prosenttia eli 3,6–3,9 prosenttiyksikköä alhaisempi kuin muualla.

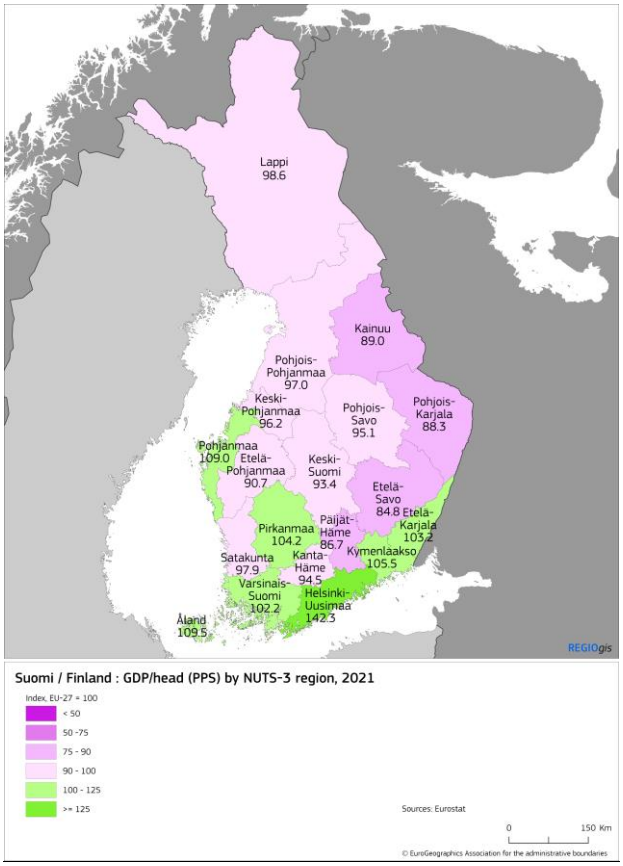
Pääkaupunkiseudulla väestökehitys poikkeaa selvästi muusta maasta. Koko maan tasolla keskimääräinen vuotuinen väestönkasvu (2,5 henkilöä tuhatta asukasta kohti) ylitti vuosina 2013–2021 selvästi EU-27:n keskiarvon (1,9). Väestönkasvu keskittyi kuitenkin Helsinkiin ja Uudellemaalle (keskimäärin +10 henkeä tuhatta asukasta kohti). Länsi-Suomessa kasvuvauhti oli vain 1,0, ja väki väheni Etelä-Suomessa (-1,4) ja Pohjois- ja Itä-Suomessa (-2,5). Pienellä Ahvenanmaan alueella väestö kasvoi merkittävästi. Nettomuutto eri alueilla noudatti samaa kaavaa. Lyhyellä aikavälillä väestökato voi suhteellisesti vähemmän kehittyneillä alueilla

([129])Tiedonanto ”Osaamispotentiaali käyttöön Euroopan alueilla”, COM(2023) 32 final.

johtaa tiettyjen alojen työvoimapulaan. Keskipitkällä ja pitkällä aikavälillä se voi vaikuttaa myös niiden kykyyn hyödyntää kasvumahdollisuuksia ja vastata laajempiin sosioekonomisiin haasteisiin.

BKT asukasta kohti NUTS 3 -alueittain vuonna 2021 antaa monipuolisemman kuvan eroista. Kartasta A17.1 käy ilmi esimerkiksi, että kaikkien seitsemän Pohjois- ja Itä-Suomen alueen BKT asukasta kohti oli alle EU:n keskiarvon, kun taas Länsi-Suomessa oli kolme ja Etelä-Suomessa kaksi tällaista aluetta. BKT asukasta kohti oli alle 90 prosenttia EU:n keskiarvosta kolmella Pohjois- ja Itä-Suomen alueella (Etelä-Savossa, Kainuussa, Pohjois-Karjalassa) ja yhdellä Etelä-Suomen alueella (Päijät-Hämeessä).

Kartta A17.1: **Suomi: BKT asukasta kohti (OVS) NUTS 3 -alueittain. 2021**

Lähde: Eurostat, REGIO-pääosaston analyysi.

Venäjän hyökkäyssota Ukrainaa vastaan voi vaikuttaa Suomen alueisiin, erityisesti Venäjän rajalla oleviin NUTS 3 -alueisiin. Sodan mahdolliset vaikutukset asianomaisilla alueilla eivät vielä näy tärkeimmissä talouspolitiikan EU-ohjausjakson yhteydessä käytetyissä alueellisissa indikaattoreissa. Tiedoista käy ilmi, että puun tuonti Venäjältä on pysähtynyt ja että rajanylitykset, rahtiliikenne ja matkustaminen ovat vähentyneet. Tiedot viittaavat siihen, että muuttuneen geopoliittisen tilanteen seuraukset tuntuvat vakavimmin kahdella kaakkoisella NUTS 3 -alueella, Etelä-Karjalassa ja Kymenlaaksossa.

Investointitarpeet ja valtiotasoa alempien hallintotasojen uudistustarpeet

Suomella on kaksi koheesiopolitiikan ohjelmaa. Euroopan aluekehitysrahastosta (EAKR), Euroopan sosiaalirahasto plussasta (ESR+) ja oikeudenmukaisen siirtymän rahastosta yhteisrahoitettu ohjelma ”Uudistuva ja osaava Suomi 2021–2027” ja Ahvenanmaan rakennerahasto-ohjelma, jota rahoitetaan yhdessä EAKR:n ja ESR+:n kanssa. Suomen kansalliset määrärahat jaetaan ohjelmien kesken vakiintunutta jakoperustetta noudattaen. Joustomäärät, jotka ovat 253 633 899 euroa (Manner-Suomelle) ja 836 397 euroa (Ahvenanmaalle) eli 15 prosenttia kunkin ohjelman kokonaismäärärahoista, kohdennetaan ohjelmiin lopullisesti väliarvioinnissa. Joustomäärät on jo alustavasti kohdennettu ohjelmiin (ja määritelty välitavoitteet).

Vuonna 2022 sovittujen toimintalinojen toteuttaminen on pääosin aloitettu syksyllä 2023. Ohjelmat ovat pitkän aikavälin investointistrategioita. Vakaus on äskettäin sovittujen toimintalinjojen kannalta tärkeää. Lisäksi toimintalinjojen erityistavoitteisiin kuuluvien toimien moninaisuus mahdollistaa sen, että hallintoviranomaiset voivat mukauttaa toteutusta ottaakseen huomioon mahdolliset muutokset toimintaympäristössä muuttamatta ohjelmaa. Hallintoviranomaiset eivät ottaneet esiin uusia investointitarpeita marraskuussa 2023 pidetyissä vuotuisissa tulosten tarkastelukokouksissa.

Manner-Suomen ohjelman hallintoviranomainen aikoo käynnistää kolme selvitystä väliarviointia varten. Ensimmäinen koskee muutoksia ohjelman toimintaympäristössä, toinen ohjelman vaikutusta kansallisen energia- ja ilmastosuunnitelman toteuttamiseen ja kolmas viestinnän näkyvyyttä.

Komission alustavassa näkemyksessä vahvistetaan vuonna 2022 sovitut investointiprioriteetit ([130]). Tämä on perustana keskustelulle niistä arvioinneista, joita hallintoviranomaiset tekevät väliarvioinnin tuloksista, ja keskustelulle joustomäärien jakamista koskevista ehdotuksista. Jos siihen mennessä syntyy uusia investointitarpeita, komissio on valmis tarvittaessa ja riittävän merkittävissä tapauksissa keskustelemaan kohdennetuista ehdotuksista, jotka ovat asianmukaisesti perusteltuja. Suomi voisi hyödyntää esimerkiksi **Euroopan strategisten teknologioiden kehysvälineen (STEP)** tarjoamia mahdollisuuksia teollisuuden muutoksen tukemiseksi esimerkiksi seuraavilla osa-alueilla: tekoäly, kyberturvallisuus ja robotiikka; energia- ja resurssitehokkuus; ja terveysturvan kannalta elintärkeä lääketieteellinen teknologia.

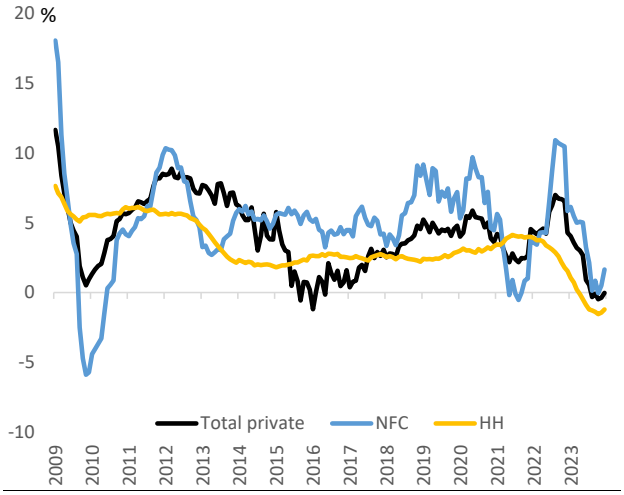
Suomen hallitus käynnistää valtion aluehallinnon uudistuksen. Se aikoo tuoda ympäristölupamenettelyt uuden poikkihallinnollisen viraston alaisuuteen, korvata elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset uusilla elinvoimakeskuksilla ja tässä yhteydessä harkita uudelleen jo päätettyä työllisyys- ja elinkeinopalvelujen siirtämistä kunnille vuonna 2025. Hallintoviranomaisen osalta uudistuksen on määrä vaikuttaa ainoastaan hallinnollisiin järjestelyihin.

([130]) JTF-rahaston/monivuotisen rahoituskehyksen joustomäärä on 30 585 636 euroa (JTF:lle/NGEU:lle ei ole joustomäärää). Sen suhteen ainoa toteuttamiskelpoinen vaihtoehto on vahvistaa JTF-toimintalinjan alkuperäiset määrärahat.

Suomen rahoitussektoria hallitsevat suuret pankit, ja se on edelleen erittäin keskittynyt. Pankkisektorin kokonaisvarat suhteessa BKT:hen olivat vuoden 2023 lopussa lähes 300 prosenttia eli hieman Euroopan keskiarvoa suuremmat, ja viiden suurimman lainanantajan osuus sektorin kokonaisvaroista on yli 80 prosenttia. Suomen pankkisektorin kansainväliset riskit rajoittuvat edelleen Pohjoismaihin ja Baltian maihin, ja suorat yhteydet Venäjään, Ukrainaan tai Valko-Venäjään on tarkoituksellisesti katkaistu. Kaiken kaikkiaan kotimaisilla lainanantajilla on riittävä pääomapohja ja hyvät valmiudet selviytyä mahdollisista makrotalouden häiriöistä. Vakavaraisuussuhde kasvoi vuoden 2023 kolmannella neljänneksellä vuositasolla 50 peruspistettä, 21,1 prosenttiin. Se on noin 150 peruspistettä suurempi kuin EU:ssa keskimäärin. Pankkijärjestelmä tarjoaa vakaan perustan talouden rahoittamiselle, ja sen digitaalinen edistyneisyys on säilynyt. Korkeasta keskittymisasteestaan huolimatta Suomen pankkisektori on myös erittäin kilpailukykyinen.

Vahva häiriönsietokyky perustuu vankkoihin rahoitusvakauden mittareihin, mutta korkojen nousu aiheuttaa riskejä. Vaikka globaaleilla rahoitusmarkkinoilla oli keväällä 2023 epävakautta, inflaatio kiihtyi, talouskasvu hidastui ja geopoliittiset jännitteet jatkuivat, Suomen rahoitusjärjestelmä on pysynyt viimeisten 18 kuukauden aikana vakaana. Pankkijärjestelmän häiriönsietokyvyn ja vakauden taustalla ovat vakavaraisuuden korkea taso, hyvälaatuiset taseet ja asianmukainen kannattavuus. Pankkisektorin taloudellinen tulos vuonna 2023 oli kokonaisuudessaan erittäin hyvä. Oman pääoman tuotto oli vuoden 2023 kolmannella neljänneksellä aggregaattitasolla 14,5 prosenttia eli yli 4 prosenttiyksikköä Euroopan keskiarvoa suurempi. Pankkisektorin toimintaympäristön riskit ovat kuitenkin selvästi kasvaneet. Tässä vaiheessa suurimmat Suomen rahoitusvakauteen kohdistuvat uhat johtuvat korkojen nopeasta ja jyrkästä noususta. Korkojen nousu on yhtäältä auttanut nostamaan pankkien kannattavuuslukuja, kun nettokorkomarginaalit ovat huomattavasti kasvaneet. Toisaalta, kun otetaan huomioon vaihtuvakorkoisen antolainauksen yleisyys ja yksityisen sektorin suuri velkaantuneisuus, sekä kotitaloudet että yritykset kärsivät lainanhoitokulujen kasvusta. Järjestämättömien lainojen osuudet ovat kuitenkin edelleen pieniä (1 % vuoden 2023 kolmannella neljänneksellä eli sama kuin vuonna 2022), ja niiden määrä on yksi EU:n pienimmistä. Pankeilla on tulojen ja suurten pääomapuskureiden ansiosta valmiudet selviytyä talouskasvun hidastumisesta ja mahdollisista luottotappioista.

Kuvio A18.1: **Luotonannon kasvu**

Lähde: EKP.

Suhdannehaasteiden rinnalla alan rakenteelliset heikkoudet eivät ole muuttuneet. Suomen pankkijärjestelmän keskeisiä heikkouksia ovat edelleen kotitalouksien suuri velkaantuneisuus, keskimääräistä suurempi riippuvuus tukkurahoituksesta sekä kytkeytyminen muiden Pohjoismaiden markkinoihin. Kotitalouksien velka suhteessa käytettävissä oleviin tuloihin on edelleen erittäin suuri, yli 130 prosenttia (vuoden 2023 puolivälissä). Yhdeksän kymmenestä asuntolainasta on vaihtuvakorkoisia, joten korkojen muutokset vaikuttavat velallisiin. Suomen pankkijärjestelmän kytkökset naapurimaihin ja riippuvuus tukkuvarainhankinnasta ovat edelleen huolenaiheita, koska ne voivat pahentaa talouden häiriöitä, erityisesti jos sijoittajien luottamus heikkenee. Paikallinen varainhankintamalli on kestänyt läpi pandemian ja sitä ennen myös läpi maailmanlaajuisen finanssikriisin. Se on siis osoittanut vahvuutensa myös suurten kriisien aikana. Aiempia kokemuksia ei kuitenkaan voida pitää takeena siitä, että malli toimii myös tulevaisuudessa. Näin ollen on suomalaisten pankkien edun mukaista vähentää riippuvuutta lyhytaikaisesta tukkuvarainhankinnasta.

Taulukko A18.1: **Rahoitusvakausindikaattorit**

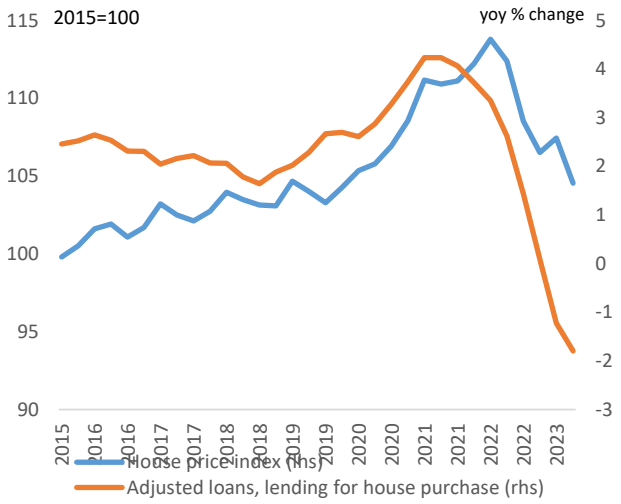
	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	EU	Median
Total assets of the banking sector (% of GDP)	199.7	269.2	271.9	293.5	285.4	288.8	255.3	257.0	184.6
Share (total assets) of the five largest banks (%)	73.5	81.6	80.4	80.1	80.0	82.0	-	-	69.6
Share (total assets) of domestic credit institutions (%)[1]	46.0	89.2	88.0	86.5	87.2	87.5	84.6	-	62.9
NFC credit growth (year-on-year % change)	4.2	8.4	7.2	4.5	3.9	5.8	1.6	-	2.4
HH credit growth (year-on-year % change)	2.7	2.2	2.9	3.3	4.0	1.5	-1.2	-	1.4
Financial soundness indicators:[1]									
- non-performing loans (% of total loans)	1.2	1.5	1.4	1.5	1.2	1.0	1.1	1.8	1.8
- capital adequacy ratio (%)	23.4	20.9	21.3	21.2	21.4	20.6	21.1	19.6	20.1
- return on equity (%)[2]	8.8	8.1	4.9	5.8	9.2	9.6	14.4	9.9	13.2
Cost-to-income ratio (%)[1]	55.7	55.4	60.7	55.6	50.6	50.5	41.8	52.8	44.9
Loan-to-deposit ratio (%)[1]	94.8	133.2	136.7	127.7	121.4	120.2	123.5	93.3	80.2
Central bank liquidity as % of liabilities	2.5	1.7	0.9	3.9	6.0	4.6	0.6	-	0.7
Private sector debt (% of GDP)	147.7	143.9	146.1	152.7	150.5	144.7	-	133.0	118.4
Long-term interest rate spread versus Bund (basis points)	23.1	26.6	32.0	29.1	28.0	54.5	60.3	107.7	104.2
Market funding ratio (%)	64.4	63.8	62.7	62.5	61.8	61.1	-	50.8	39.8
Green bonds outstanding to all bonds (%)[3]	-	-	-	2.2	3.1	4.1	5.9	4.0	2.7

1-3 **4-10** **11-17** **18-24** **24-27** Colours indicate performance ranking among 27 EU Member States.

1) Tuoreimmat tiedot: vuoden 2023 kolmas neljännes.
2) Data vuotuistettu.
3) Tiedot saatavilla ainoastaan euroalueen maista. EU:n keskiarvo viittaa euroalueeseen.
Lähde: EKP, Eurostat.

Luotonanto yrityksille on hidastunut ja luotonanto kotitalouksille pysähtynyt korkeiden korkojen ja epävarmuuden vuoksi. Vuodesta 2022 lähtien lainanottajia on koetellut korkojen nopea nousu. Kun yritysten konkurssien ja uudelleenjärjestelyjen lisääntyminen jatkui voimakkaana vuonna 2023, myös uusien lainojen kysyntä laski yritysten keskuudessa tasolle, jolla se on viimeksi ollut maailmanlaajuisen finanssikriisin aikana. Vuoden 2023 viimeisellä neljänneksellä yrityslainojen kysyntä oli juuri ja juuri positiivinen. Yrityslainojen määrä supistui lokakuussa 2023 noin 3 prosenttia (vuositasolla) (kuvio A18.1). Myös suomalaiset kotitaloudet ovat edelleen olleet haluttomia ottamaan lainaa, sillä sekä kuluttajahintojen että korkojen nousu rasittaa edelleen perheiden taloutta. Kotitalouksien uusien asuntolainojen keskimääräinen korko nousi lokakuuhun 2023 mennessä noin 4,73 prosenttiin, joten asuntolainat ovat kalliimpia kuin kertaakaan aiemmin viimeisten kymmenen vuoden aikana. Ei ole yllättävää, että asuntolainakanta supistui lokakuussa 2023 lähes 3 prosenttia (vuositasolla).

Kuvio A18.2: **Asuntojen hintaindeksi ja asuntolainat**

Lähde: EKP.

Suomen kiinteistömarkkinat ovat selvässä taantumassa. Kiinteistömarkkinoilla siirryttiin vuonna 2022 korjausvaiheeseen, mikä johtui pääasiassa rahoituskustannusten noususta. Yleisesti ottaen vuosi 2023 oli suomalaisille kiinteistösijoittajille haasteellinen. Arvolla mitattuna kiinteistökauppa väheni noin kolmannekseen vuoteen 2022 verrattuna. Asuinkiinteistömarkkinat toimivat edelleen, vaikka myös asuntolainojen kysyntä on voimakkaasti vähentynyt (kuvio A18.2). Liikekiinteistösektorin kasvu-ura on ollut pandemian jälkeen hyvin epätasainen, ja geopoliittinen epävarmuus, rahoitusolojen vaikeutuminen ja työskentelytapojen muuttuminen, joka näkyy

toimistotilojen kysynnän vähenemisenä, vaikuttavat siihen enemmän. Liikekiinteistösijoittajista on tullut valikoivampia, ja ne ovat lisänneet sijoitustoiminnassaan ympäristöön, yhteiskuntaan ja hyvään hallintotapaan liittyvien kriteerien painottamista. Taantuman ja epävarmuuden vallitessa markkinoille on ollut ominaista ympäristösertifioitujen omaisuuserien ja sijainniltaan parhaiden kohteiden painottaminen. Myönteistä on, että Suomen kiinteistömarkkinoiden perusta on edelleen vahva, ja ulkomaisten sijoittajien, jotka ovat pääasiassa muista Pohjoismaista, osuus kaupoista on suuri. Suomen kiinteistömarkkinat eivät myöskään ole kovin alttiit suurille hintavaihteluille. Tämä johtuu Suomen toimenpiteistä tällä sektorilla ja talouden toimintaympäristön yleisestä vakaudesta.

Tässä liitteessä esitetään indikaattoreihin perustuva yleiskatsaus Suomen verojärjestelmään. Liite sisältää tietoja verorakenteesta (minkä tyyppisistä veroista Suomi saa eniten tuloja), tietoja työntekijöiden verorasituksesta sekä verojärjestelmän progressiivisuudesta ja tulonsiirtovaikutuksista. Lisäksi esitetään tietoja veronkannosta ja verosäännösten noudattamisesta.

Vuonna 2022 Suomen verotulot suhteessa BKT:hen olivat EU:n suurimmat. Kuten taulukosta A19.1 käy ilmi, verotulot useimmista lähteistä ovat Suomessa suuremmat kuin EU-27:ssä. Työn verotus ja sosiaaliturvamaksut olivat suurin tulonlähde (49 % kaikista verotuloista). Verorasituksesta 32 prosenttia kohdistuu kulutukseen ja 20 prosenttia pääomaan (kuvio A19.1). Kokonaisverotulot suhteessa BKT:hen ovat vähentyneet 0,2 prosenttiyksikköä, mikä johtuu yksinomaan kulutusverokertymän pienenemisestä. Eräät tammikuussa 2024 voimaan tulleet ansiotuloveron uudistukset ovat keventäneet työhön kohdistuvaa verorasitusta. Perusvähennystä ja työtulovähennystä on korotettu. Lisäksi ansiotuloveroasteikkoa on mukautettu inflaation huomioon ottamiseksi.

Suomen verotulojen odotetaan lisääntyvän alv-kannan korotuksen myötä. Suomi nostaa loppuvuodesta 2024 yleistä alv-kantaa 24 prosentista 25,5 prosenttiin. Yleinen alv-kanta on tämän seurauksena EU:n toiseksi korkein Unkarin jälkeen. Yleisen alv-kannan korotuksen lisäksi useista alennetuista verokannoista on luovuttu tai niitä on korotettu. Muita tulomahdollisuuksia saattaisi olla tällä hetkellä suhteellisen vajaakäytetyissä verolajeissa, kuten juoksevissa kiinteistöveroissa, tai joissakin verovapautuksissa. Listaamattomien yhtiöiden osinkojen suotuisan verokohtelun kiristäminen (enintään 150 000 euron osinkotuloista 75 % on verotonta) voisi tuottaa lisätuloja. Myös joidenkin ympäristöverotuksen muotojen käyttöä voitaisiin selvittää.

Tietyntyyppisillä ympäristöveroilla voisi olla Suomessa merkittävämpi rooli. Suomessa ympäristöverojen kokonaiskertymä (5,7 % kokonaisverokertymästä) on suurempi kuin koko EU:ssa (5 % kokonaisverokertymästä, ks. kuvio A19.1). Tämä johtuu pääasiassa siitä, että liikenneveroilla kerätyt tulot ovat suhteellisen suuret. Ympäristöhaitta- ja luonnonvaraverojen osuus ympäristöveroista on vain 0,8 prosenttia (ja 0,04 % kokonaisverokertymästä), joten saastuttaja maksaa -periaatteen soveltamista voitaisiin vahvistaa. Suomi on ottanut käyttöön vain kaksi kuudesta tärkeimmästä ympäristöhaitta- ja luonnonvaraverolajista (jätevero kaatopaikalle toimitettavasta jätteestä ja muovijätemaksu). On edelleen mahdollista laajentaa jätteenkäsittelystä kannettavia veroja (jätteenpoltto mukaan lukien) ja ottaa käyttöön loput neljä verolajia (typen oksidien päästöistä, vesien jätekuormituksesta,

Taulukko A19.1: **Verotusindikaattorit**

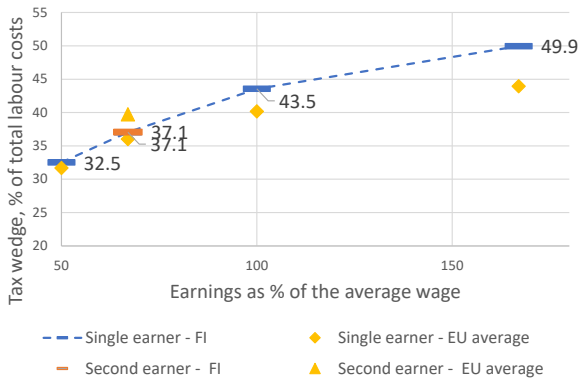
		Finland					EU-27				
		2010	2020	2021	2022	2023	2010	2020	2021	2022	2023
Tax structure	Total taxes (including compulsory actual social contributions) (% of GDP)	40.6	41.8	43.2	43.0		37.9	40.0	40.4	40.2	
	Labour taxes (as % of GDP)	21.1	20.6	21.0	21.0		20.0	21.3	20.7	20.3	
	Consumption taxes (as % of GDP)	12.9	13.9	13.8	13.6		10.8	10.7	11.2	11.0	
	Capital taxes (as % of GDP)	6.5	7.3	8.5	8.5		7.1	8.0	8.6	8.9	
	Of which, on income of corporations (as % of GDP)	2.4	2.1	2.7	3.0		2.4	2.5	3.0	3.4	
	Total property taxes (as % of GDP)	1.1	1.6	1.6	1.6		1.9	2.3	2.2	2.1	
	Recurrent taxes on immovable property (as % of GDP)	0.6	0.8	0.8	0.8		1.1	1.2	1.1	1.0	
	Environmental taxes as % of GDP	2.7	2.7	2.5	2.4		2.4	2.2	2.3	2.0	
Progressivity & fairness	Tax wedge at 50% of average wage (Single person) (*)	33.5	31.0	32.5	32.5	32.5	33.9	31.7	32.1	31.8	31.7
	Tax wedge at 100% of average wage (Single person) (*)	42.3	41.8	43.1	43.1	43.5	41.0	40.1	39.9	40.0	40.2
	Corporate income tax - effective average tax rates (1) (*)		19.6	19.6	19.8			19.5	19.0	19.0	
	Difference in Gini coefficient before and after taxes and cash social transfers (pensions excluded from social transfers) (2) (*)	11.7	11.5	12.2	13.2		8.6	8.1	8.2	7.9	
Tax administration & compliance	Outstanding tax arrears: total year-end tax debt (including debt considered not collectable) / total revenue (in %) (*)		6.2	4.5				40.9	35.5		
	VAT Gap (% of VAT total tax liability, VTTL)(**)	8.9	2.3	0.4	2.0			9.7	5.4		

1) Eteenpäin katsova efektiivinen veroaste (OECD).
2) Suurempi luku tarkoittaa verotuksen voimakkaampaa uudelleenjakovaikutusta.
(*) EU-27:n yksinkertainen keskiarvo.
(**) Vuoden 2022 ennustearvo, jos saatavilla. Lisätietoja alv-vajeesta on Euroopan komission verotuksen ja tulliliiton pääosaston julkaisussa, *VAT gap in the EU*, https://data.europa.eu/doi/10.2778/911698.
Lisätietoja verotuloista ja sovelletuista menetelmistä on Data on Taxation -sivustolla osoitteessa https://ec.europa.eu/taxation_customs/taxation-1/economic-analysis-taxation/data-taxation_en.
Lähde: Euroopan komissio ja OECD.

lannoitteista ja torjunta-aineista kannettavat verot). Suomessa on aiemmin ollut lannoitevero, mutta sen kantaminen on sittemmin lopetettu. Uusi kaivosvero otettiin käyttöön vuonna 2024.

Työn verotus on Suomessa progressiivisempaa kuin EU:ssa keskimäärin. Kuviossa A19.2 esitetään työn verokiila Suomessa vuonna 2023. Työn verotus on Suomessa progressiivisempaa kuin EU:ssa keskimäärin, koska suuri- ja pienituloisten verokiilan suhde (työn verotuksen progressiivisuuden mitta) on suurempi. Kaiken kaikkiaan vero- ja etuusjärjestelmällä on merkittävä vaikutus Suomen pieniin tuloeroihin. Vuonna 2022 Suomen ienensi Gini-kerroin (tuloerojen mitta) pieneni 13,2 prosenttiyksikköä eli enemmän kuin EU:ssa keskimäärin (7,9 %-yksikköä) (ks. taulukko A19.1). Sosiaalietuusjärjestelmän monimutkaisuus on edelleen haaste, mikä luo pidäkkeitä työnteolle.

Kuvio A19.2: **Talouden ainoan tulonsaajan ja toisen tulonsaajan verokiila prosentteina kaikista työvoimakustannuksista, 2023**

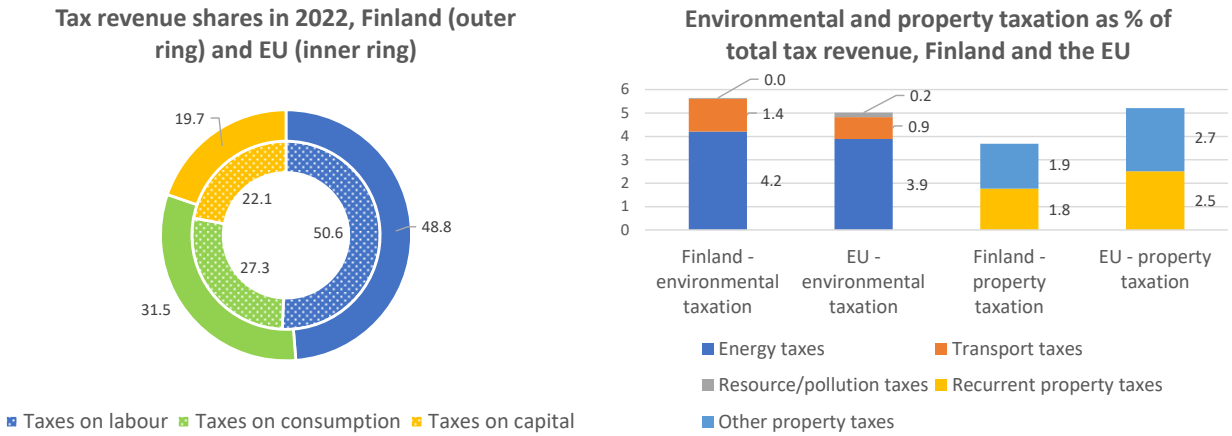

Toisen tulonsaajan verokiilassa oletetaan, että ensimmäinen tulonsaaja ansaitsee 100 prosenttia keskipalkasta eikä lapsia ole. Toisen tulonsaajan verokiilaan sovelletun menetelmän osalta ks. OECD, 2016, Taxing Wages 2014–2015.
Lähde: Euroopan komissio.

Suomen elpymis- ja palautumissuunnitelma sisältää useita verotusta koskevia uudistuksia vihreän siirtymän tukemiseksi. Teollisuusprosessien sähköistämistä tukeva energiaverotuksen uudistus on toteutettu, ja sen välitavoite on arvioitu saavutetuksi tyydyttävästi. Samoin on toteutettu liikenneverotukseen uudistus, jolla kannustetaan työntekijöitä käyttämään sähköajoneuvoja, julkista liikennettä ja polkupyöriä

Suomi on toteuttanut useita verouudistuksia. Asuntolainojen korkomaksujen vähennyskelpoisuus tuloverotuksessa päättyi vuonna 2023. Vähennys poistettiin asteittain kymmenen vuoden aikana. Vuonna 2023 myös useita alv-kantoja alennettiin väliaikaisesti. Tämä koski henkilökuljetuksia ja sähköä. Lisäksi toteutettiin väliaikainen verovähennys suurten sähkökulujen vuoksi. Yhtiöverotuksen alalla Suomi on ottanut käyttöön vähennyksen, jonka voi tehdä T&K-toiminnan menojen lisääntymisen perusteella. Menolisäyksen määrästä voi vähentää verotuksessa 45 prosenttia. Lisäksi on otettu väliaikaisesti käyttöön nopeutetut käyttöomaisuuden poistot vuosina 2024–2025.

Kuvio A19.1: **Eri verolajien prosenttiosuus kokonaisverotuloista**

Lähde: Euroopan komissio.

Suomi suoriutuu hyvin verosäännösten noudattamisen ja verohallinnon suhteen. Suomen verohallinnon digitalisointi on edennyt hyvin. Alv-vajeen odotettiin olevan 2,0 prosenttia vuonna 2022 (vuonna 2021 se oli 0,4 %) eli selvästi alle koko EU:n vajeen, joka oli 5,4 prosenttia. Suomi on käynnistänyt ”iloinen veronmaksaja” -kampanjan, joka kannustaa suhtautumaan myönteisesti verojen maksamiseen ja sääntöjen noudattamiseen. Lisäksi Suomella on kertaraportointiin perustuva valtakunnallinen tulorekisteri, joka sisältää kattavat tiedot ansiotuloista, eläkkeistä ja etuuksista. Verosäännösten noudattamisen yleistä tasoa pidetään Suomessa korkeana.

Taulukko A20.1: **Keskeiset talous- ja rahoitusindikaattorit**

	2004-07	2008-12	2013-20	2021	2022	2023	forecast 2024	forecast 2025
Real GDP (y-o-y)	4.0	-0.7	0.9	2.8	1.3	-1.0	0.0	1.4
Potential growth (y-o-y)	.	0.6	0.8	0.7	1.2	1.1	0.6	0.6
Private consumption (y-o-y)	3.6	1.0	0.6	3.2	1.8	0.4	0.5	1.4
Public consumption (y-o-y)	1.5	0.7	1.0	3.9	-1.0	4.5	0.0	-0.7
Gross fixed capital formation (y-o-y)	4.8	-1.3	1.9	1.0	2.5	-4.2	0.2	4.0
Exports of goods and services (y-o-y)	8.6	-1.6	1.5	6.2	3.6	-1.7	0.9	2.1
Imports of goods and services (y-o-y)	8.3	0.5	1.8	6.1	8.4	-7.1	1.2	2.5
Contribution to GDP growth:								
Domestic demand (y-o-y)	3.2	0.4	1.0	2.8	1.3	0.3	0.3	1.5
Inventories (y-o-y)	0.3	-0.2	0.0	0.0	1.8	-3.4	-0.1	0.0
Net exports (y-o-y)	0.6	-0.8	-0.1	0.0	-1.9	2.6	-0.1	-0.2
Contribution to potential GDP growth:								
Total Labour (hours) (y-o-y)	.	-0.1	0.2	0.2	0.8	0.7	0.3	0.1
Capital accumulation (y-o-y)	.	0.5	0.5	0.5	0.5	0.4	0.4	0.5
Total factor productivity (y-o-y)	.	0.1	0.1	0.0	-0.1	-0.1	0.0	0.0
Output gap	1.5	-1.0	-1.1	-0.3	-0.1	-2.2	-2.8	-2.1
Unemployment rate	8.1	7.9	8.2	7.7	6.8	7.2	7.4	7.2
GDP deflator (y-o-y)	1.3	2.1	1.3	2.4	5.4	4.8	1.8	2.1
Harmonised index of consumer prices (HICP, y-o-y)	0.9	2.7	0.7	2.1	7.2	4.3	1.4	2.1
HICP excluding energy and unprocessed food (y-o-y)	0.6	2.4	0.9	1.4	4.4	5.0	1.9	2.2
Nominal compensation per employee (y-o-y)	3.3	2.9	0.8	4.2	2.5	3.4	2.6	3.5
Labour productivity (real, hours worked, y-o-y)	2.7	-0.5	0.7	0.8	-1.2	-0.6	-0.1	0.9
Unit labour costs (ULC, whole economy, y-o-y)	0.9	3.9	0.4	3.6	4.6	5.0	2.5	2.2
Real unit labour costs (y-o-y)	-0.4	1.7	-1.0	1.2	-0.7	0.2	0.7	0.1
Real effective exchange rate (ULC, y-o-y)	-0.5	1.6	-1.1	3.4	1.1	-1.4	-2.1	-0.1
Real effective exchange rate (HICP, y-o-y)	-0.4	-0.2	0.0	-0.6	-2.4	0.9	.	.
Net savings rate of households (net saving as percentage of net disposable income)	0.3	1.5	0.2	2.6	-1.6	-0.8	.	.
Private credit flow, consolidated (% of GDP)	10.1	7.5	5.1	6.1	2.3	.	.	.
Private sector debt, consolidated (% of GDP)	114.9	141.9	148.5	150.6	145.2	.	.	.
of which household debt, consolidated (% of GDP)	45.8	57.5	64.9	68.0	65.6	.	.	.
of which non-financial corporate debt, consolidated (% of GDP)	69.1	84.5	83.6	82.7	79.6	.	.	.
Gross non-performing debt (% of total debt instruments and total loans and advances) (1)	0.6	0.9	1.3	1.1	0.9	.	.	.
Corporations, net lending (+) or net borrowing (-) (% of GDP)	4.1	3.6	3.8	4.3	1.5	3.7	4.4	4.7
Corporations, gross operating surplus (% of GDP)	27.7	24.4	24.2	24.7	25.0	25.4	24.9	25.4
Households, net lending (+) or net borrowing (-) (% of GDP)	-3.2	-2.2	-2.5	-1.1	-3.4	-2.7	-2.8	-2.9
Deflated house price index (y-o-y)	6.0	0.2	-0.1	2.3	-4.7	-9.5	.	.
Residential investment (% of GDP)	6.4	6.2	6.7	6.9	7.3	6.6	.	.
Current account balance (% of GDP), balance of payments	4.2	0.5	-1.0	0.4	-2.4	-1.4	-1.6	-0.8
Trade balance (% of GDP), balance of payments	4.8	0.9	-0.6	0.0	-2.4	-0.4	.	.
Terms of trade of goods and services (y-o-y)	-2.2	-1.1	0.7	-0.2	-0.7	-1.5	-0.3	0.2
Capital account balance (% of GDP)	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	-0.1	.	.
Net international investment position (% of GDP)	-24.2	7.5	0.4	1.0	-2.2	5.2	.	.
NENDI - NIIP excluding non-defaultable instruments (% of GDP) (2)	19.5	4.1	6.0	18.3	5.9	3.3	.	.
IIP liabilities excluding non-defaultable instruments (% of GDP) (2)	178.4	225.6	228.7	214.3	227.8	224.7	.	.
Export performance vs. advanced countries (% change over 5 years)	.	.	-9.1	8.1	1.3	-5.0	.	.
Export market share, goods and services (y-o-y)	-1.1	-7.5	-0.1	-3.9	-1.9	-2.8	-2.5	-1.5
Net FDI flows (% of GDP)	-1.4	1.8	-0.6	-1.4	2.7	1.0	.	.
General government balance (% of GDP)	3.5	-0.8	-2.2	-2.8	-0.4	-2.7	-3.4	-2.8
Structural budget balance (% of GDP)	.	.	-1.5	-2.7	-0.3	-1.4	-1.8	-1.6
General government gross debt (% of GDP)	40.8	47.7	67.3	72.6	73.5	75.8	80.5	82.4

1) Kotimaiset pankkiryhmittymät ja itsenäiset pankit, ulkomaalaisomisteiset (sekä EU:ssa sijaitsevat että EU:n ulkopuoliset) tytäryhtiöt ja sivuliikkeet.
2) Ulkomainen nettovarallisuusasema lukuun ottamatta suoria sijoituksia ja portfolio-osakkeita.
Lähde: Eurostat ja EKP, tilanne 17.5.2024, jos saatavilla; ennusteiden osalta Euroopan komissio (kevään 2024 talousennuste).

Tässä liitteessä arvioidaan riskejä, joita Suomen julkisen talouden kestävyyteen kohdistuu lyhyellä, keskipitkällä ja pitkällä aikavälillä. Liitteessä noudatetaan samaa moniulotteista lähestymistapaa kuin Euroopan komission vuoden 2023 Debt Sustainability Monitor -julkaisussa, jota on päivitetty komission kevään 2024 talousennusteen perusteella.

1 – Julkisen talouden kestävyyteen kohdistuvat lyhyen aikavälin riskit ovat vähäisiä. Komission käyttämä varhaisen havaitsemisen indikaattori (S0) ei viittaa merkittäviin julkisen talouden lyhyen aikavälin riskeihin (taulukko A21.2) ([131]). Julkisen talouden bruttorahoitustarpeen odotetaan kasvavan vuosina 2024-2025 keskimäärin noin 15 prosenttiin suhteessa BKT:hen (taulukko A21.1, taulukko 1). Rahoitusmarkkinoiden käsitykset valtion luottoriskeistä ovat pysyneet vakaina, minkä luottoluokituslaitosten luokitukset vahvistavat.

2 – Julkisen talouden kestävyyteen kohdistuvat keskipitkän aikavälin riskit vaikuttavat suurilta.

Velkakestävyysanalyysin perusskenaarion perusteella julkisen talouden velkasuhteen odotetaan kasvavan merkittävästi niin, että se saavuttaa suhteellisen korkean 96 prosentin tason suhteessa BKT:hen vuonna 2034 (kuvio 1, taulukko 1) ([132]). Velan kasvu johtuu siitä, että rakenteellisen perusalijäämän oletetaan olevan 0,7 prosenttia suhteessa BKT:hen (ilman muutoksia väestön ikääntymisestä aiheutuvissa kustannuksissa) vuodesta 2025 alkaen. Aiempiin tietoihin verrattuna tämä oletus vaikuttaa uskottavalta, sillä 100 prosenttia aiemmista julkisen talouden rahoitusasemista on ollut kireämpiä kuin perusskenaariossa on oletettu (taulukko A21.2) ([133]). Velan kasvua selittää myös positiivinen virta-varanto-korjauserä (keskimäärin 1,5 prosenttiyksikköä suhteessa BKT:hen samalla ajanjaksolla), joka johtuu eläkerahaston varallisuuden kerryttämisestä. Toisaalta velan kasvua lieventää edelleen suotuisa vaikkakin heikkenevä lumipallovaikutus (keskimäärin –0,9 prosenttiyksikköä suhteessa BKT:hen vuosina 2025-2034), jota tukee myös Next Generation EU -välineen vaikutus.

Perusskenaarion ennusteille tehdään stressitestit neljässä vaihtoehtoisessa deterministisessä skenaariossa, jotta keskeisissä oletuksissa tapahtuvien muutosten vaikutusta voidaan arvioida suhteessa perusskenaarioon (kuvio 1). *Historiallisen rakenteellisen perusjäämän skenaariossa* (rakenteellinen perusjäämä palaa aiempaan 15 vuoden keskiarvoonsa, joka oli 0,1 prosenttia suhteessa BKT:hen) velkasuhde olisi vuonna 2034 noin 4 prosenttiyksikköä matalampi kuin perusskenaariossa. *Korkotason ja talouskasvun epäedullisen suhteen skenaariossa* (korkotason ja talouskasvun suhde heikkenee 1 prosenttiyksiköllä perusskenaarioon verrattuna) taas velkasuhde olisi vuonna 2034 noin 7 prosenttiyksikköä korkeampi kuin perusskenaariossa. *Rahoitusmarkkinoiden stressiskenaariossa* (korot nousevat tilapäisesti 1 prosenttiyksiköllä perusskenaarioon verrattuna) julkisen talouden velkasuhde olisi noin 1 prosenttiyksikön korkeampi vuonna 2034. *Alemman rakenteellisen perusjäämän skenaariossa* (rakenteellisen perusjäämän ennakoitu kumulatiivinen parannus vuosina

([131])S0 on yhdistelmäindikaattori, joka kuvaa julkisen talouden stressiä lyhyellä aikavälillä. Se perustuu monenlaisiin julkista taloutta sekä makrotaloutta ja kilpailukykyä kuvaaviin indikaattoreihin, jotka ovat osoittautuneet hyviksi julkisen talouden stressin ennakoinnin kannalta.

([132])Komission perusskenaario, jonka mukaan finanssipolitiikka ei muutu, perustuu erityisesti seuraaviin oletuksiin: i) rakenteellinen perusalijäämä ennen ikääntymisestä aiheutuvia kustannuksia on 0,5 prosenttia suhteessa BKT:hen vuodesta 2024 lähtien; ii) inflaatio lähenee lineaarisesti inflaatioon sidottua kymmenen vuoden swapkorkoa kymmenen vuoden kuluttua (tämä viittaa kymmenen vuoden inflaatio-odotuksiin kymmenen vuoden kuluttua); iii) uuden ja jälleenrahoitetun velan lyhyiden ja pitkien nimelliskorkojen nykyarvot lähenevät lineaarisesti markkinapohjaisia nimelliskorkoja ajankohtaan T+10 mennessä; iv) reaalinen BKT kasvaa komission kevään 2024 talousennusteen mukaisesti vuoteen 2025 saakka ja sen jälkeen noudattaen talouspoliittisen komitean tuotantokuilutyöryhmän (OGWG) ns. T+10-menetelmän mukaisia ennusteita ajankohtien T+3 ja T+10 välillä (keskimäärin 0,9 %); v) ikääntymisestä aiheutuvat kustannukset kasvavat vuoden 2024 ikääntymisraportin (Euroopan komissio, Institutional Paper 279, huhtikuu 2024) mukaisesti. Lisätietoa menetelmästä on vuoden 2023 Debt Sustainability Monitor -julkaisussa (Euroopan komissio, Institutional Paper 271, maaliskuu 2024).

([133])Tämä arvio perustuu julkisen talouden vakauttamisen liikkumavaraa koskevaan indikaattoriin, jolla mitataan sitä, kuinka usein julkisen talouden rahoitusasema on ollut kireämpi kuin tietyssä skenaariossa on oletettu. Teknisesti tässä tarkastellaan ennustetun rakenteellisen perusjäämän prosenttipisteluokitusta Suomen aiempien rakenteellisten perusjäämien jakaumassa ottaen huomioon kaikki saatavilla olevat tiedot vuosilta 1980–2023.

2023-2024 puolittuu) velkasuhde olisi vuonna 2034 noin 2 prosenttiyksikköä korkeampi kuin perusskenaariossa.

Stokastiset ennusteet viittaavat suuriin riskeihin, mikä tarkoittaa sitä, että mahdolliset ennakoimattomat tapahtumat voivat vaikuttaa ennusteisiin huomattavan paljon ([134]). Näiden stokastisten simulaatioiden perusteella velkasuhde on 87 prosentin todennäköisyydellä suurempi vuonna 2028 kuin vuonna 2023, mikä viittaa suuriin riskeihin, kun otetaan huomioon nykyinen korkea velkataso. Toisaalta perusskenaarion mukaisiin velkaennusteisiin liittyy vain vähän epävarmuutta (mitattuna velan jakautumista kuvaavan 10. ja 90. persentiilin erotuksena, joka on viiden vuoden kuluttua noin 24 % suhteessa BKT:hen) (kuvio 2).

3 – Julkisen talouden kestävyyteen kohdistuvat pitkän aikavälin riskit vaikuttavat yleisesti ottaen keskisuurilta. Tämä arvio perustuu kahden valtiontalouden vajetta kuvaavan indikaattorin yhdistelmään. Toinen niistä (S2-indikaattori) kuvastaa julkisen talouden sopeutustoimia, joita tarvitaan velan vakauttamiseksi pitkällä aikavälillä, ja toinen (S1-indikaattori) vastaavasti sopeutustoimia, joita tarvitaan velan supistamiseksi 60 prosenttiin suhteessa BKT:hen vuoteen 2070 mennessä ([135]). Tämä arvio perustuu pääasiassa väestön ikääntymisestä aiheutuvien kustannusten ennustettuun kasvuun, mutta myös julkisen talouden rahoitusaseman epäedulliseen lähtötasoon. Näiden tulosten saavuttaminen edellyttää, että maan rakenteellinen perusjäämä säilyy huomattavana pitkällä aikavälillä.

S2-indikaattori viittaa keskisuuriin julkisen talouden kestävyyteen kohdistuviin riskeihin. Sen perusteella rakenteellisen perusjäämän olisi parannuttava vuonna 2025 perusskenaarioon verrattuna 2,7 prosenttiyksikköä suhteessa BKT:hen, jotta voidaan varmistaa velan vakauttaminen pitkällä aikavälillä. Tätä päätelmää tukevat pääasiassa ikääntymisestä aiheutuvien kustannusten ennustettu kasvu (vaikutus 2,2 prosenttiyksikköä) ja julkisen talouden rahoitusaseman epäedullinen lähtötaso (0,5 prosenttiyksikköä). Väestön ikääntymisestä aiheutuvien kustannusten kehitys johtuu pääasiassa pitkäaikaishoidon (+1,8 prosenttiyksikköä), eläkkeiden (0,7 prosenttiyksikköä) ja terveydenhuollon (0,6 prosenttiyksikköä) menojen ennustetusta kasvusta, jota koulutusmenojen ennustettu supistuminen (–1,0 prosenttiyksikköä) kompensoi vain osittain (taulukko A21.1, taulukko 2). Suomen pitkäaikaishoitojärjestelmän tehokkuutta tuetaan useilla elpymis- ja palautumissuunnitelmaan sisältyvillä investoinneilla ja uudistuksilla (erityisesti käynnissä olevalla sote-uudistuksella), minkä vuoksi niiden täytäntöönpanoa on tärkeää seurata tarkasti.

S1-indikaattori viittaa pieniin julkisen talouden kestävyyteen kohdistuviin riskeihin. Sen perusteella Suomen on parannettava julkisen talouden rahoitusasemaansa 1,5 prosenttiyksikköä suhteessa BKT:hen vuonna 2025, jotta se voisi supistaa velkansa 60 prosenttiin suhteessa BKT:hen vuoteen 2070 mennessä. Tulos johtuu julkisen talouden rahoitusaseman tämänhetkisestä epäedullisesta lähtötasosta (vaikutus 0,6 prosenttiyksikköä), väestön ikääntymiseen liittyvien julkisten menojen ennustetusta kasvusta (0,5 prosenttiyksikköä) ja velkavaatimuksesta (0,4 prosenttiyksikköä) (taulukko A21.1, taulukko 2).

4 – Arvioinnissa on otettava huomioon myös useita muita riskitekijöitä. Yhtäältä riskejä lisäävät tekijät liittyvät korkojen viimeaikaiseen nousuun sekä kiinteistö- ja asuntomarkkinoihin liittyviin riskeihin. Toisaalta riskejä vähentäviä

([134]) Stokastisista ennusteista käy ilmi 10 000 erilaisen julkisen talouden rahoitusasemaan, talouskasvuun, korkoihin ja valuuttakursseihin vaikuttavan häiriön yhteisvaikutus velkaan. Tämä kattaa 80 prosenttia kaikista simuloiduista velkaurista, lukuun ottamatta ääritapahtumia.

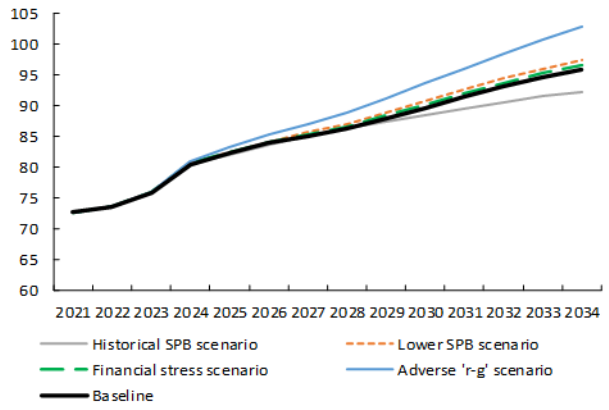
([135]) Julkisen talouden kestävyyttä kuvaavalla S2-indikaattorilla mitataan rakenteellisen perusjäämän pysyvää sopeutusta, joka olisi toteutettava vuonna 2025 julkisen velan vakauttamiseksi äärettömällä aikahorisontilla. Sitä täydentää S1-indikaattori, jolla mitataan rakenteellisen perusjäämän pysyvää sopeutusta, joka olisi toteutettava vuonna 2025, jotta velkasuhde saadaan supistettua 60 prosenttiin vuoteen 2070 mennessä. S1- ja S2-indikaattorin taustatekijöillä voi olla erilainen vaikutus, koska S2-indikaattorissa tarkastellaan ääretöntä aikahorisonttia. Sekä S1- että S2-indikaattorin osalta riskinarviointi riippuu siitä, miten paljon julkista taloutta on tarve vakauttaa: riski on ”suuri”, jos vaaditut toimet ylittävät 6 prosenttia suhteessa BKT:hen, ”keskisuuri”, jos toimet ovat 2–6 prosenttia suhteessa BKT:hen, ja ”pieni”, jos toimet ovat negatiivisia tai alle 2 prosenttia suhteessa BKT:hen. Pitkän aikavälin yleisessä riskiluokituksessa kootaan yhteen S1- ja S2-indikaattoreihin perustuvat riskiluokat. S1-indikaattori voi korottaa S2-indikaattoriin perustuvaa riskiluokkaa silloin, kun riski on sen mukaan suurempi kuin S2-indikaattorin perusteella. Lisätietoa on vuoden 2023 Debt Sustainability Monitor -julkaisussa.

tekijöitä ovat velkojen maturiteetin pidentyminen viime vuosina, suhteellisen vakaat rahoituslähteet (monipuolinen ja laaja sijoittajapohja) ja velan valuutta.

Taulukko A21.1: **Suomen velkakestävyysanalyysi**

Table 1. Baseline debt projections	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034
Gross debt ratio (% of GDP)	**72.6**	**73.5**	**75.8**	**80.5**	**82.2**	**83.9**	**85.0**	**86.2**	**87.9**	**89.7**	**91.4**	**93.1**	**94.6**	**95.8**
Changes in the ratio	-2.2	0.9	2.3	4.7	1.7	1.7	1.1	1.2	1.7	1.7	1.7	1.7	1.5	1.2
of which														
Primary deficit	2.3	-0.2	1.6	2.2	1.5	1.2	0.7	0.6	0.7	0.8	0.8	0.8	0.8	0.8
Snowball effect	-3.2	-4.0	-1.5	-0.1	-1.5	-1.2	-1.3	-1.0	-0.6	-0.6	-0.6	-0.7	-0.7	-0.8
Stock-flow adjustments	-1.2	5.2	2.3	2.6	1.7	1.7	1.7	1.6	1.6	1.5	1.5	1.5	1.4	1.2
Gross financing needs (% of GDP)	11.7	14.2	14.2	15.3	14.4	14.5	14.4	14.6	15.0	15.4	15.8	16.2	16.4	16.6

Graph 1. Deterministic debt projections

Graph 2. Stochastic debt projections 2024-2028

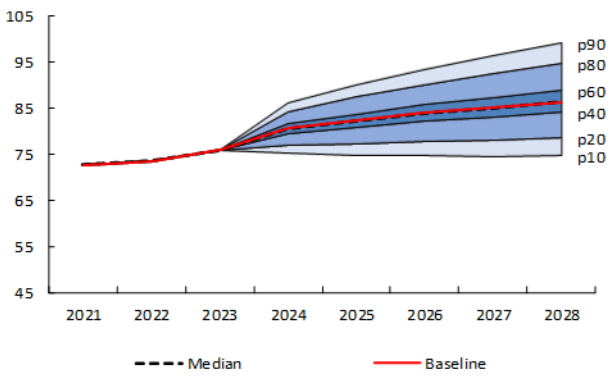

Table 2. Breakdown of the S1 and S2 sustainability gap indicators

		S1	S2
Overall index (pps. of GDP)		**1.5**	**2.7**
of which			
Initial budgetary position		0.6	0.5
Debt requirement		0.4	
Ageing costs		0.5	2.2
of which	*Pensions*	-0.2	0.7
	Health care	0.4	0.6
	Long-term car	1.0	1.8
	Education	-0.7	-1.0

Lähde: Komission yksiköt.

Taulukko A21.2: **Suomen julkisen talouden kestävyysriskien lämpökartta**

Short term	Medium term - Debt sustainability analysis (DSA)							Long term		
		Deterministic scenarios								
Overall (S0)	Overall		Baseline	Historical SPB	Lower SPB	Adverse 'r-g'	Financial stress	Stochastic projections	S2	S1	Overall (S1+S2)
LOW	HIGH	Overall	HIGH	HIGH	HIGH	HIGH	HIGH	HIGH	MEDIUM	LOW	MEDIUM
		Debt level (2034), % GDP	95.8	92.2	97.4	102.7	96.5				
		Debt peak year	2034	2034	2034	2034	2034				
		Fiscal consolidation space	100%	94%	100%	100%	100%				
		Probability of debt ratio exceeding in 2028 its 2023 level						87%			
		Difference between 90th and 10th percentiles (pps. GDP)						24.3			

(1) Debt level in 2034. Green: below 60% of GDP. Yellow: between 60% and 90%. Red: above 90%. (2) The debt peak year indicates whether debt is projected to increase overall over the next decade. Green: debt peaks early. Yellow: peak towards the middle of the projection period. Red: late peak. (3) Fiscal consolidation space measures the share of past fiscal positions in the country that were more stringent than the one assumed in the baseline. Green: high value, i.e. the assumed fiscal position is plausible by historical standards and leaves room for corrective measures if needed. Yellow: intermediate. Red: low. (4) Probability of debt ratio exceeding in 2028 its 2023 level. Green: low probability. Yellow: intermediate. Red: high (also reflecting the initial debt level). (5) the difference between the 90th and 10th percentiles measures uncertainty, based on the debt distribution under 10000 different shocks. Green, yellow and red cells indicate increasing uncertainty. (For further details on the Commission's multidimensional approach, see the 2023 Debt

Lähde: Komission yksiköt.